

**T.C.
KARA HARP OKULU
SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**MAĞDURLARIN SUÇ OLAYLARININ OLUŞUMUNDA ROLÜ VE
MAĞDURİYET RİSK FAKTÖRLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
J.Yzb. Bahadır SEFEROĞLU**

**Tez Danışmanı
Dr. Didem ÇETİN**

ANKARA – 2014

TEZ TANITIM FORMU

TEZİN TARİHİ : 02.06.2014

TEZİN TİPİ : Yüksek Lisans Tezi

TEZİN BAŞLIĞI : Mağdurların Suç Olaylarının Oluşumunda Rolü ve Mağduriyet Risk Faktörlerinin Değerlendirilmesi

TEZİN YAPILDIĞI BİRİM : Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı

SPONSOR KURULUŞ : –

DAĞITIM LİSTESİ : Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Tez Hazırlama, Onay, Dağıtım ve Muhafaza Esasları Kılavuzunda Belirtilen Yerlere

TEZİN ÖZETİ : Bireylerin mağduriyetine riskine etki edebilecek faktörler değerlendirilerek, kimlerin mağdur olmaya daha yatkın olduğu araştırılmıştır. Bireylerin veya nesnelere hedef olarak uygunluğu, potansiyel saldırganlarla belirli yer ve zamanlarda ve korunma düzeyi düşük bir şekilde bir araya gelmesi mağduriyetin kaynağını oluşturmaktadır. Yapılan bu çalışmada, bir bireyi potansiyel hedef haline getiren ve mağduriyet riskine etki eden faktörler: hedefin uygunluğu, suça yakınlık, suça maruz kalma, etkin koruyuculuk ve bireylerin yaşadıkları suç mağduriyeti korkusu değerlendirilmiştir. Böylelikle temel mağduriyet teorileri olan Hayat Tarzı ve Rutin Aktiviteler Teorileri esas alınarak, çizilen çerçeve içerisinde bireylerin mağduriyet riskleri arasındaki farklılıklar ortaya konulmuştur. Elde edilen sonuçlar mevcut teorilere uygun ve teorileri destekler niteliktedir.

ANAHTAR KELİMELER : Mağdur, Viktimoloji, Mağduriyet, Mağduriyet Riski

SAYFA SAYISI : 143

GİZLİLİK DERECESESİ : Tasnif Dışı

**T.C.
KARA HARP OKULU
SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**MAĞDURLARIN SUÇ OLAYLARININ OLUŞUMUNDA ROLÜ VE
MAĞDURİYET RİSK FAKTÖRLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
J.Yzb. Bahadır SEFEROĞLU**

**Tez Danışmanı
Dr. Didem ÇETİN**

ANKARA – 2014

KARA HARP OKULU
SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bahadır SEFEROĞLU'nun "Mağdurların Suç Olaylarının Oluşumunda Rolü ve Mağduriyet Risk Faktörlerinin Değerlendirilmesi" konulu tez çalışması, jürimiz tarafından GÜVENLİK BİLİMLERİ Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Oğ. Alb. Memet ERKENEKLI

üye

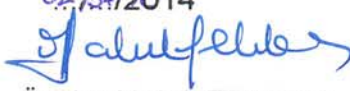

Dr. Didem ÇETİN
(Danışman)

Üye

Dr. P. Alb. Hakan BAYRAMLIK

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

02.07/2014

Önder Haluk TEKBAŞ
Prof.Dr. Müh.Alb.
Svn.Bil.Enst.Md.

TEŞEKKÜR

Başta Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼ė¼'n¼n değerli personeli ve ¼ėretim g¼revlileri olmak ¼zere, bu çalışmanın v¼cuda gelmesinde; engin tecr¼beleriyle bana yol g¼steren, yaşadığı onca zorluklara rağmen bana yardımcı olan tez danıŐmanım sayın Dr. Didem ÇETİN ile değerli g¼r¼Ő ve ¼nerileriyle katkıda bulunan sayın j¼ri ¼yelerine,

Dostluğunu hem hayatımda hem de bu çalışma s¼resince hissettiğim, bu çalışma için kendi tez çalışması gibi emek ve çaba sarfeden değerli arkadaŐım Ahmet ÇETİNER'e,

Hiçbir zaman benden desteğini esirgemeyen, umutsuzluğumu umuda, mutsuzluğumu mutluluğa d¼n¼Őt¼ren eŐime ve değerli zamanından fedakarlık yapmak zorunda kalan oğluma,

Daima yanımda olan ve benim bu noktaya gelmem için her t¼rl¼ fedakarlığı yapan, haklarını hiçbir zaman ¼deyemeyeceėim aileme teŐekk¼rlerimi sunmayı bir borç bilirim.

T.C.
KARA HARP OKULU
SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
ANKARA 2014

**MAĞDURLARIN SUÇ OLAYLARININ OLUŞUMUNDA ROLÜ VE
MAĞDURİYET RİSK FAKTÖRLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bahadır SEFEROĞLU

ÖZET

Mağduriyet teorileri bireylerin veya nesnelerin hedef olarak uygunluğu, potansiyel saldırganlarla belirli yer ve zamanlarda ve korunma düzeyi düşük bir şekilde bir araya gelmesinin mağduriyetin kaynağını oluşturduğunu kabul eder. Ayrıca potansiyel mağdurların özelliklerinin, tutum ve davranışlarının olası suç mağduriyetine etki ettiğini öne sürmektedir.

Bu araştırmanın amacı; bireylerin yüksek mağduriyet risk gruplarını tanımlamak ve suçu önleme politikalarında araç olarak kullanılacak veriler elde etmektir. Geliştirilen suç mağduru anketiyle bireylerin mağduriyet riski değerlendirilmiş ve kimlerin mağdur olmaya daha yatkın olduğu araştırılmıştır.

Bu çalışmada, bir bireyi potansiyel hedef haline getiren ve mağduriyet riskine etki eden; hedefin uygunluğu (hedefin çekiciliğine, ulaşılabilirliğine ve savunmasızlığına etki eden risk azaltıcı tedbirler), suça yakınlık, (algılanan çevre güvenliği ve yaşanan çevrenin fiziksel özellikleri), suça maruz kalma (bireylerin ev dışı rutin aktiviteleri), etkin koruyuculuk (sosyal kontrol mekanizmalarının varlığı ve etkinliği) ve bireylerin yaşadıkları suç mağduriyeti korkusu faktörleri değerlendirilmiştir. Temel mağduriyet

teorileri olan Hayat Tarzı ve Rutin Aktiviteler Teorileri kapsamında bireylerin mağduriyet riskleri arasındaki farklılıklar incelenmiştir.

Elde edilen sonuçlar mevcut teorilere uygun ve teorileri destekler niteliktedir. Hedefin uygunluğu, suçta yakınlık ve suçta maruz kalma mağduriyet riskini artırırken etkin koruyuculuğun ise azalttığı bulunmuştur. Bununla birlikte suç mağduriyeti korkusunun bireyin mağduriyet riskini azaltıcı tedbirler geliştirmesine ve rutin faaliyetlerini kısıtlamasına bir etkisi bulunmamaktadır.

Anahtar Kelimeler : Mağdur, Viktimoloji, Mağduriyet, Mağduriyet Riski

Tez Yöneticisi : Dr. Didem ÇETİN

Sayfa Sayısı :143

T.R.
TURKISH MILITARY ACADEMY
DEFENSE SCIENCES INSTITUTE
SECURITY SCIENCES DEPARTMENT
ANKARA 2014

**THE ROLE OF VICTIMS IN CRIME EVENTS AND
ASSESSMENT OF VICTIMIZATION RISK FACTORS**

MASTER THESIS

Bahadır SEFEROĞLU

ABSTRACT

Theories of victimization recognize that the availability of individuals and objects as a target and convergence of individuals and potential offenders in certain times and places with lower guardianship and protection are the sources of victimization. In addition, they suggest that the characteristics, attitudes and behaviors of potential victims effect the likelihood of criminal victimization.

The aim of this study is to identify high victimization risk groups of the individuals and to obtain data which can be used as an instrument for crime prevention policies. By a developed victimization survey, victimization risk of individuals are evaluated and who are more prone to be victim are researched.

In this research, factors: availability of target (the precautions that effect targets' attractiveness, accessibility and vulnerability), proximity (percieved safety and physical characteristics of living environment), exposure (routine activities of individuals out of home), capable guardianship (the presence and effectiveness of social control mechanisms) and victimization fear, that make someone potantial target and effect victimization risks of individuals are evaluated. Within the limits of basic victimization theories Routine Activity and Lifestyle Theory, the differences between individuals' victimization risks are surveyed.

The results of this study are similar and provide moderate support for these theories. It is found that the availability of target, proximity and exposure increase the victimization risk of individuals, guardianship decreases. Moreover, fear of victimization have no effect on limiting the routine activities and developing precautions to reduce victimization risk of individuals.

Keywords : Victim, Victimology, Victimization, Victimization Risk

Advisor : Dr. Didem ÇETİN

Number of Pages : 143

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

VİKTİMOLOJİ ve SUÇ MAĞDURU

1. VİKTİMOLOJİ	5
a. Viktimoloji Kavramı.....	5
b. Viktimoloji-Kriminoloji Karşılaştırması.....	6
2. SUÇ MAĞDURU VE MAĞDURİYETE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR.....	7
a. Suç Mağduru Kavramı.....	7
b. Mağduriyet Kavramı	11
e. Mağduriyet Riski.....	12
f. Mağduriyet Korkusu	18
3. MAĞDURİYETİN ÖLÇÜLMESİ VE MAĞDUR ANKETLERİ	20
a. Mağduriyetin Ölçülmesi	20
b. Mağdur Anketleri	21

İKİNCİ BÖLÜM

MAĞDURİYET TEORİLERİ

1. GİRİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2. HAYAT TARZI TEORİSİ	29
3. RUTİN AKTİVİTE TEORİSİ.....	38
4. MAĞDURİYET TEORİLERİNDE TEMEL KAVRAMLAR.....	41
a. Suça Yakınlık	41
b. Suça Maruz Kalma	42
c. Hedef Uygunluğu.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
(1) Hedef Çekiciliği	44
(2) Ulaşılabilirlik.....	45

ç. Etkin Koruyuculuk	46
5. MAĞDURİYET TEORİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	48
6. ALTERNATİF TEORİK MODELLER	50
a Mağduriyet Yapısal Tercih Modeli	50
b Hedef Seçim Modeli	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU	54
2. ARAŞTIRMANIN AMACI	54
3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	55
4. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	56
5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	64
6. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEM GRUPLARI	65
7. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	66
a. Veri Toplama.....	66
b. Veri Değerlendirme	68
c. Araştırmada Kullanılan Ölçekler ve Ölçeklerin Bileşen Yapısı	70
(1)Sosyal Kontrol Unsurları Ölçeği	72
(2)Mağduriyet Riskini Azaltıcı Tedbirler Ölçeği	74
(3)Algılanan Çevre Güvenliği Ölçeği	75
(4)Fiziksel Çevre Özellikleri Ölçeği.....	77
(5)Rutin Aktiviteler Ölçeği.....	79
(6)Suç Mağduriyeti Korkusu Ölçeği.....	80

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

1. BETİMSSEL BULGULAR	83
2. MAĞDURİYET DENEYİMİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	84
3. ARAŞTIRMA SORULARI VE HİPOTEZLERE İLİŞKİN BULGULAR	87
4. TARTIŞMA	101
SONUÇ	108
KAYNAKÇA	112
EKLER	122
ANKET FORMU.....	A-1

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo-1: Katılımcıların Görüşüldüğü Karakollar.....	67
Tablo-2: Sosyal Kontrol Unsurları Ölçeği Faktör Analizi.....	73
Tablo-3: Sosyal Kontrol Ölçeği Faktör Analizi Özeti.....	74
Tablo-4: Mağduriyet Riskini Azaltıcı Tedbirler Ölçeği Faktör Analizi Özeti ..	75
Tablo-5: Algılanan Çevre Güvenliği Ölçeği Faktör Analizi Özeti.....	77
Tablo-6: Fiziksel Çevre Özellikleri Ölçeği Faktör Analizi Özeti.....	79
Tablo-7: Rutin Aktiviteler Ölçeği Faktör Analizi Özeti.....	80
Tablo-8: Suç Mağduriyeti Korkusu Ölçeği Faktör Analizi Özeti.....	81
Tablo-9: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	82
Tablo-10: Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	82
Tablo-11: Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı.....	83
Tablo-12: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	83
Tablo-13: Katılımcıların Yaşadıkları İlçelere Göre Dağılımı.....	83
Tablo-14: Katılımcıların Çalışma ve Meslek Durumlarına Göre Dağılımı	84
Tablo-15: Katılımcıların Gelir Durumlarına Göre Dağılımı.....	84
Tablo-16: Katılımcıların Maruz Kaldığı Suçlar Göre Dağılımı.....	85
Tablo-17: Maruz Kalınan Suçlar ve Suçların Yeri Arasındaki İlişki.....	85
Tablo-18: Maruz Kalınan Suçlar ve Suçların Zamanı Arasındaki İlişki.....	86
Tablo-19: Maruz Kalınan Suçlar ve Suçların Polise Bildirilmesi Arasındaki İlişki.....	87
Tablo-20: Yaş Gruplarının Rutin Aktivitelere Katılımı Arasındaki Farklılık...	88
Tablo-21: Gelir Gruplarının Rutin Aktivitelere Katılımı Arasındaki Farklılık .	88
Tablo-22: Eğitim Gruplarının Rutin Aktivitelere Katılımı Arasındaki Farklılık.....	89
Tablo-23: Çalışma ve Meslek Gruplarının Rutin Aktivitelere Katılımı Arasındaki Farklılık.....	89
Tablo-24: Medeni Durumlara Göre Rutin Aktivitelere Katılım Arasındaki Farklılık.....	90
Tablo-25: Yaş Gruplarının Yaşadıkları Kişilere Karşı Suç Mağduriyeti Korkusu Arasındaki Farklılık.....	91
Tablo-26: Yaş Gruplarının Yaşadıkları Mala Karşı Suç Mağduriyeti Korkusu Arasındaki Farklılık.....	91

Tablo-27: Cinsiyete Göre Suç Mağduriyeti Korkusuna İlişkin Farklılık	89
Tablo-28: Gelir Gruplarının Mağduriyet Riskini Azaltıcı Tedbirleri Uygulamaları Arasındaki Farklılık.....	92
Tablo-29: Cinsiyete Göre Mağduriyet Riskini Azaltıcı Tedbirleri Uygulamaya İlişkin Farklılık.....	93
Tablo-30: Yaş Gruplarının Mağduriyet Riskini Azaltıcı Tedbirleri Uygulamaları Arasındaki Farklılık	93
Tablo-31: Çevre Güvenliği ve Resmi Sosyal Kontrol Arasındaki İlişki.....	94
Tablo-32: Çevre Güvenliği ve Gayri Resmi Sosyal Kontrol Arasındaki İlişki.....	94
Tablo-33: Gayri Resmi Sosyal Kontrol ile Oturma Süresi Arasındaki İlişki ..	94
Tablo-34: Mağduriyet Deneyimine Göre Sosyal Kontrol Unsurları Arasındaki Farklılık	86
Tablo-35: Fiziksel Çevredeki Düzensizlik ile Çevre Güvenliği Arasındaki İlişki.....	96
Tablo-36: Mağduriyet Deneyimine Göre Fiziksel Çevre Özellikleri Arasındaki Farklılık.....	87
Tablo-37: Mağduriyet Deneyimine Göre Algılanan Çevre Güvenliği Arasındaki Farklılık.....	88
Tablo-38: Mağduriyet Deneyimine Göre Sosyal Kontrol Unsurları Arasındaki Farklılık	88
Tablo-39: Çevre Güvenliği ile Aydınlatma Yeterliliği Arasındaki İlişki.....	98
Tablo-40: Mağduriyet Deneyimi ve Aydınlatma ve Kamera Yeterliliğine İlişkin Farklılık	98
Tablo-41: Mağduriyet Deneyimine Göre Suç Mağduriyeti Korkusu Arasındaki Farklılık ...	99
Tablo-42: Mağduriyet Riskini Azaltıcı Tedbirler ile Suç Mağduriyeti Korkusu Arasındaki İlişki	99
Tablo-43: Mağduriyet Deneyimine Göre Mağduriyet Riskini Azaltıcı Tedbirleri Uygulamaya İlişkin Farklılık	100
Tablo-44: Rutin Faaliyetler ve Mala Karşı Suç Mağduriyeti Korkusu Arasındaki İlişki	100
Tablo-45: Rutin Faaliyetler ve Kişilere Karşı Suç Mağduriyeti Korkusu Arasındaki İlişki	100

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
ŞEKİL-1: Hayat Tarzı-Maruz Kalma Modeli.....	31
ŞEKİL-2: Rutin Aktivite Teorisi Unsurları	38
ŞEKİL-3: Hedef Seçim Modeli	52
ŞEKİL-4: Araştırmanın Modeli	62

KISALTMALAR LİSTESİ

- ABD : Amerika Birleşik Devletleri
- BCS : British Crime Survey (İngiliz Suç Araştırması)
- ICVS : International Crime Victim Survey (Uluslararası Suç Mağduru Anketi)
- NCVS : National Crime Victim Survey (Ulusal Suç Mağduru Anketi)
- NZNCVS : New Zealand National Crime Victim Survey (Yeni Zelanda Ulusal Suç Mağduru Anketi)
- TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Bireylerin yaşam kalitesine ve yaşam memnuniyetine doğrudan etki edebilen suç mağduriyeti ve mağduriyet korkusu modern toplumun en önemli sorunlarından birisidir. Toplumun yaşam kalitesinin artırılmasının bireylerin huzuruna ve güvenliğine bağlı olduğu düşüncesiyle, suçların oluşumunun önüne geçmek ve buna uygun politikalar geliştirmek amacıyla sosyal bilimler alanında farklı disiplinler altında birçok çalışma yapılmıştır. Kriminolojinin alt disiplini olarak gelişimine devam eden viktimoloji; mağduru, suçluyu ve toplumu incelerken, yaşanan mağduriyetlerle ilgili nedensel ilişkileri, mağdurların tecrübelerini, mağduriyet sonrasında toplumun suç ve suça karşı verdiği tepkileri araştırır.

Sokullu-Akıncı (2008) viktimolojinin amacını mağdurları psikolojik, sosyal ve hukuksal boyutlar bağlamında incelemek ve mağduriyeti önlemek için gerekli koşulları ortaya koymak şeklinde ifade etmektedir. Bu amaç doğrultusunda; özellikle mağdur sınıflandırması, bunun suçun nedenleriyle olan ilişkisi, suç korkusu, suçu önleme, suçun mağdurlar üzerindeki etkileri, mağdurun suçtaki rolü ve sorumluluğu, mağdurun korunmaya, desteğe ve giderime ilişkin gereksinimleri gibi konular bu disiplinin çalışma alanı içerisine girmektedir. Bu noktadan hareketle suç olaylarının oluşumunda mağdurların rolü ve bireylerin mağduriyet riski araştırmanın konusu olarak belirlenmiştir.

Tarihi süreci eski dönemlere uzansa da viktimoloji varlığını 20'inci yüzyılda hissettirmiştir. Bu yüzyılın ikinci yarısı yasal, politik ve sosyal hizmetler alanında yapılan reformlara, araştırmalar ile suç mağdurlarının bilinçlendirilmesi gibi gelişmelere ve toplumsal hareketlere tanıklık ederek viktimolojinin gelişmesini etkilemiştir. Özellikle viktimoloji alanında yapılan çalışmaların Birleşmiş Milletler örgütünün dikkatini çekmesiyle birlikte mağdurların tanımlanması ve mağdur haklarının yeniden değerlendirilmesi gündeme gelmiş, üye devletlere yapılan tavsiyeler ve resmi bildirgeler neticesinde birçok ülkede kanuni düzenlemeler yapılarak mağdurların ceza adalet sisteminde etkinliği artırılmış, mağduriyetlerinin giderilmesine ilişkin onarıcı adalet programları oluşturulmuştur.

Her ne kadar yeni kanuni düzenlemeler yapılsa da Türkiye’de mağdurların haklarına ilişkin ceza adalet sistemindeki gelişmeler beklenen düzeyde olmamıştır. Yapılan literatür taraması neticesinde, Türkiye’de viktimoloji alanında kabul edilebilecek akademik çalışma sayısının oldukça sınırlı olduğu, yapılan çalışmaların daha çok mağdur hakları ve suç mağduriyeti korkusu üzerine yoğunlaştığı görülmüştür.

Mağduriyete ilişkin araştırmalar mağduriyet öncesi, mağduriyet evresi ve mağduriyet sonrası olmak üzere üç ayrı evrede yürütülmektedir (Yücel, 2007). Mağduriyet öncesi döneme ilişkin olarak, mağduriyet oluşmadan önce mağdurun konumu ve mağduriyet risk faktörleri üzerinde durularak, mağdurun suçun oluşumunda ne şekilde etkili olduğu ve mağduriyetin boyutları incelenmektedir. Suç mağdurunun hangi özelliklerinin, suç mağduru olmayan diğer bireylerden farklı olduğunun tespit edilmesi amacıyla, suç mağduriyetinin boyutları, mağdur sınıflandırmaları, bazı bireylerin neden diğerlerine göre daha çok suç mağduru olma eğiliminde olduklarını açıklayan mağduriyet risk faktörleri ve suçun ortaya çıkışında mağdurun etkisini gösteren fail ile mağdur arasındaki ilişkinin açıklanması konuları bu dönemde araştırılmaktadır.

Mağduriyet evresinde, mağdurun suça katkısı ve işlevsel sorumluluğu gibi kavramlar çerçevesinde mağdurun suçun ortaya çıkışına neden olan davranışları ve sorumluluğu incelenmekteyken, mağduriyet sonrası dönemde ise suçun mağdura etkilerinin araştırılmasının, ceza adalet sisteminin mağdura doğru yaklaşım şeklinin tespitinin, mağdur hakları ile mağdurlara sağlanacak tazminat ve giderim yollarının belirlenmesinin, ikincil mağduriyeti önlemesi açısından önemi araştırılmaktadır.

Mağduriyet risk faktörleri çerçevesinde yapılan, bazı bireylerin neden diğerlerine göre daha çok suç mağduru olma eğiliminde olduklarını açıklayan çalışmaların genel kabulüne göre, mağduriyetin oluşabilmesi için her zaman yüksek riske sahip insanlar, nesnelere, yerler ve zaman dilimleri vardır (Gottfredson,1981:714). Mağduriyet riskine etki eden faktörler, konunun fırsat yönünü vurgulayan mekan ve sosyal faktörler, mağdur olma eğilimi ve mağdur olmaya yatkınlığı araştıran kişisel faktörler ile mağdur olma riskini

artıran hayat tarzı ve mağduriyet riskini azaltacak tedbirlerden oluşan davranış faktörleri olarak ayrıştırılmaktadır (Yücel, 2007).

Mağduriyet riskini ölçmek için yapılan araştırmalar toplumun belirli bir kesimini kapsayan, yerel/bölgesel, ulusal ve uluslararası çalışmalar olarak dört farklı şekilde yapılır. Mağduriyet araştırmaları, mağdur olanlar ve olmayanların mağduriyet sıklığı, uğradıkları fiziksel zararlar ve maddi kayıplar ile güvenlik algısı ve suç korkusu gibi konular hakkında bilgi sağlarken, mağduriyet risklerine, mağdurların suçla mücadele tecrübelerine ve polisi haberdar etme davranışlarına ışık tutarlar.

Yapılan araştırmada uygulanan anket ile araştırmaya katılan bireylerin demografik özellikleri, yaşadıkları hayat tarzı, korunma düzeyi, mağduriyet riskini azaltıcı tedbirleri uygulama düzeyi, yaşanan fiziki çevrenin özellikleri ve güvenlik düzeyi gibi bireyin mağduriyet riskine etki edebilecek faktörler incelenmiştir. Ayrıca bu faktörlerin suç mağduriyeti korkusuyla olan ilişkisi kontrol edilmiştir.

Suç oluşturucu eylem tek taraflı değildir. Mağdurla fail arasında kısa veya uzun süreli olarak yaşanan bir etkileşimin sonucudur. Bu durumda, suçun işlenmesine götüren etkileşimin öğeleri analiz edilmeden bu eylemin anlaşılması mümkün değildir. Suç sahnesini hazırlayan, etkileyen veya belirleyen dinamikler ve suça neden olan durumsal süreçlerin ayrıştırılarak suç eyleminin analiz edilmesi gerekir. Suçlu davranış açıklanırken suçun unsurlarından mağduru mağduriyete götüren davranış ve özelliklerin açıklanması yerinde olacaktır.

Suç oluşturucu eylem, suçlu ve mağdur arasındaki etkileşimdeki güdüler, dürtüler, yanıtlar, tepkiler, tutumlar ve karşı tutumlar sonucu ortaya çıkmaktadır. Suç sürecinde mağdur bilinçli veya bilinçsiz olarak yer alabilmektedir. Bu süreçte mağdurun rolünü anlamak için suçun neden işlendiği ve mağdurun hedef olarak neden seçildiğini anlamak gerekmektedir. Mağdur ve suçlu arasındaki etkileşim en iyi, onları bir araya getiren koşulların anlaşılması yoluyla açıklanabilir. Bu koşulların belirlenebilmesi maksadıyla mağdurların bio-psiko-sosyal özelliklerini temel alan Von Hentig (1948),

mağdurların kusuruna odaklanan Mendelsohn (1956) ve mağdurların suçta katkısına ve fonksiyonel sorumluluğuna vurgu yapan Schafer (1968), farklı bakış açılarıyla yaptıkları sınıflandırmalarla çağdaş mağduriyet teorilerine yön vermişlerdir. Suçun fırsatlar ürünü olduğunu savunan, suçların oluşumu için gerekli olan motive olmuş saldırganlara fiziksel yakınlığın, yüksek risk çevrelerine ve zamanlarına maruz kalmanın, hedef uygunluğunun ve koruyucuların yokluğunun önemine işaret eden Hayat Tarzı (Hindelang vd.,1978) ve Rutin Aktivite Teorileri (Cohen ve Felson,1979) mağduriyet araştırmalarına temel oluşturmaktadır.

Hayat Tarzı ve Rutin Aktivite Teorisi bireysel riskleri ve toplam suç mağduriyeti oranlarını hesaplamakta kullanılan en geniş uygulama alanı olan teorilerdir. Bu teoriler temel alınarak yapılan bu araştırmada mağduriyet riskine etki eden faktörler; suça yakınlık, suça maruz kalma, hedef uygunluğu, etkin koruyuculuk araştırılmıştır. Araştırmanın konusuna ve amacına uygun olarak hazırlanan mağdur anketi vasıtasıyla mağduriyet riskine etki eden faktörler değerlendirilerek kavramlara ilişkin elde edilen verilerin analiz edilip yorumlanmasıyla araştırma sonuçlandırılmıştır.

Suçların türleri ve nitelikleri ve bunlardan doğan mağduriyetlerin farklılıkları suçu önlemede farklı yöntemlerin uygulanmasını zorunlu kılmaktadır. Suçu önleme stratejilerinin iki yönü vardır: suçlu ve mağdur. Suçun hedefi yani mağduru merkezine alan yaklaşımlar hedefin güçlendirilmesini amaçlayarak suçun işlenmesini güçleştirmesi ve suç eyleminden elde kazançların azaltılması gerektiğini savunurken suçlu merkezli yaklaşımlarda ise suçlunun hedefe ulaşmasını ve hedefi zarara uğrattıktan sonra kaçmasının engellenmesi gerektiği savunulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

VİKTİMOLOJİ VE SUÇ MAĞDURU

1. VİKTİMOLOJİ

a. Viktimoloji Kavramı

Viktimoloji (*victimology*), Latince “*victima*” ve Yunanca “*logos*” sözcüklerinden oluşmaktadır. Kökeni “*victima*” olan, bugünkü İngilizce kullanımı ile “*victim*” sözcüğünün birçok eski dilde karşılığı bulunmakta olup, Kuzeybatı Avrupa’dan Asya’nın güney kıyılarına kadar uzanan coğrafyada farklılık göstermektedir. “*Victima*” kelimesi kurban, bir tanrıya dinsel bir törenle sunulan canlı bir yaratık anlamında kullanılmaktayken, kriminolojide ise başka bir kişinin eyleminden dolayı zarar görmüş acı çekmiş ya da ölmüş olan kişi anlamına gelen mağdur veya suç kurbanı olarak kullanılmaktadır. “*Logos*” kelimesi ise bilginin sistemi, soyut bir şeyin, öğrenmenin, bilimin ve disiplinin yönü anlamlarına gelmektedir (Dussich, 2006:116). Suçlular tarafından zarara uğrayan insanlar hakkında bilimsel bir çalışma anlamında, viktimoloji terimini İngilizce olarak ilk defa, bir psikiyatr olan Wertham (1949)’ın “*The Show of Violence*” adlı kitabında kullandığı görülmektedir.

Viktimoloji mağduru, suçluyu ve toplumu araştırırken (Wallace, 1998:2), mağduriyetlerle ilgili nedensel ilişkileri ve olguları tanımlayan verileri inceleyen, suç ve suça karşı tepkileri de kapsayacak şekilde, insan hakları ihlalleri mağduriyetlerini de araştıran ve sosyal bilimler alanında yürütülen bilimsel bir disiplindir (Kirchoff, 2006:2). Bununla birlikte viktimoloji mağduriyete yol açan olayları, mağdurların tecrübelerini, mağduriyet sonrasında toplumun verdiği tepkileri kapsamaktadır. Bu nedenle savunmasızlıklar, olaylar, etkiler, iyileştirmeler, insanların, kurumların, kuruluşların ve kültürlerin mağduriyetlerle ilgi verdikleri tepkiler de viktimolojinin kapsamı içerisine girmektedir. Meadows (1998:2) ise viktimolojinin suç mağdurları ile onların failer ve ceza adalet sistemiyle olan ilişkisini araştırdığını ifade ederek, suç mağdurlarının nasıl istismar edildiği, onlara nasıl zarar verildiği, kötü muamele edildiği, toplumda ve özel hayatlarında nasıl baskı altına alındığı gibi sorulara cevap bulmaya çalıştığını

belirtmekte ve dengeli bir şekilde mağdurlara nasıl yardım edilebileceği, hizmet verilebileceği ve suç ve şiddet hakkında nasıl eğitim verilebileceği gibi konuları da viktimolojinin ilgi alanına dahil etmektedir.

Viktimoloji, kriminolojinin alt disiplini olmasının yanında (Walklate, 2007:29-30), sosyologların, sosyal yardım uzmanlarının, psikologların, doktorların, hemşirelerin, politikacıların, ceza adalet sistemi görevlilerinin ve diğer profesyonellerin katkıları ile disiplinler arası bir alan olarak değerlendirilmektedir (Karmen, 2012:16; Viano, 2006:429). Bazı yazarlara göre ise viktimoloji, kriminolojiden ayrı akademik ve bilimsel bir disiplin olarak değerlendirilmekte ve mağdurun bilimsel olarak araştırılmasında kapsamlı ve disiplinler arası araştırma metodolojisiyle birlikte, şeffaf ve kendine özgü yelpazesi olan yeni bir daldır (Kostic, 2010:65).

Bu tanımlar çerçevesinde Sokullu-Akıncı (2008:31) viktimolojinin amacını mağduru, psikolojik, sosyal ve hukuksal boyutlar bağlamında incelemek ve mağduriyeti önlemek için gerekli koşulları ortaya koymak şeklinde ifade etmektedir. Bu amaç ekseninde özellikle mağdur tipolojisi, bunun suçun nedenleriyle olan ilişkisi, suç korkusu, suçu önleme, suçun mağdurlar üzerindeki etkileri, mağdurun suçtaki rolü ve sorumluluğu, mağdurun korunmaya, desteğe ve giderime ilişkin gereksinimleri gibi konular viktimolojinin çalışma alanı içerisine girmektedir. Öte yandan viktimoloji çalışmalarının bir diğer amacı da, işlenen suçlarda mağdurların katkıları incelenirken suç ve suçluluğa ilişkin bilgileri de toplamaktır. Çünkü mağdurlar ulaşılması güç bazı bilgilere ulaşabilme imkânı sunmakta olup, mağdurlar üzerine yapılan çalışmalar örneğin, gizli kalmış suçların aydınlatılmasına katkı sağlamaktır (Hentig, 1948).

b. Viktimoloji-Kriminoloji Karşılaştırması

Viktimoloji ve kriminolojinin ilgi alanlarında ve kullandıkları metodolojide benzerlikleri olduğu gibi farklılıkları da bulunmaktadır. Hem viktimoloji hem de kriminolojinin kullandığı metodoloji benzer şekilde sosyal bilimlerde araştırma yöntemlerine dayanmaktadır (Viano, 2006:431). Sosyal bilimlerde kullanılan olay çalışmaları, soru ve görüşmelere dayanan anketler,

sosyal deneyler, diziler ve müzikaller gibi çok çeşitli iletişim türlerinin içerik analizi, sistematik gözlemler ve dosya evrak incelemesi gibi araştırma yöntemleri bu alanlarda kullanılmaktadır.

Kriminoloji, suç ve suçlu davranışın nedenlerini araştırırken, viktimoloji, kriminolojinin aksine, mağduriyeti ortaya çıkaran dinamiklerle ilgilenmektedir (O'Connor, [web], 2011). Kriminoloji bütün dikkatini mükerrer saldırganlara odaklarken, viktimoloji mağdurların demografik özellikleriyle (yaş, ırk, cinsiyet, yerleşim durumu ve diğer durumsal faktörler gibi) ilgilenerek, bazı insanların diğerlerine nazaran neden daha çok mağdur olduklarını ve mağdur olmaktan korktuklarını da araştırmaktadır (Meadows, 1998:2). Kriminoloji sosyal, ekonomik ve politik durumların suçlu davranışı nasıl başlattığını araştırırken, viktimoloji ise, kişisel özelliklerin, sosyal faktörlerin ve kültürel baskıların toplumda bazı bireylerin veya grupların mağdur olmasına diğerlerine nazaran nasıl daha fazla katkı sağladığını veya neden risk almaya eğilimli bazı bireylerin sonuçta mağdur olduğunu incelemektedir (Viano, 2006:430). Bununla birlikte kriminoloji alanında yapılan çalışmalarda saldırganların geçmişine ve güdülerine yoğunlaşarak sapkın davranışların kökenlerine ulaşmaya çalışılırken, viktimoloji araştırmalarının hedefi, suçlu davranışlara karşı savunmasızlığa neden olan kaynakları keşfetmek ve bazı mağdurların neden dikkatsiz, umursamaz veya başkalarını neredeyse suça teşvik edecek şekilde davrandıklarını anlamaya çalışmaktır (Karmen, 2012:18). Kriminoloji alanında elde edilen bilgileri yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde suç önleme stratejilerine uygulanırken, viktimoloji alanında yapılan tespitler kişisel mağduriyeti önleme stratejilerine ve risk azaltma teknik ve taktiklerine uygulanmaktadır (Karmen, 2012:19).

2. SUÇ MAĞDURU VE MAĞDURİYETE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

a. Suç Mağduru Kavramı

Mağdur kelimesi, Arapça kökenli olan ve eski dilde de kullanılan "gadr" (gadir) kelimesinden türemiştir. "Gadr" (gadir), haksızlık etme, zarar verme, acımasızlık ve merhametsizlik anlamlarını taşımaktadır (TDK, [web], 2013). Mağdur kelimesi ise Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde, haksızlığa

uğramış, kıygın, bakımsız ve çaresiz kimse olarak tanımlanmaktadır (TDK, [web], 2013).

Mağdur teriminin kökenleri ilkel toplumlara kadar dayanmaktadır. Bu kelime eski dini inanışlarda acı çekmek, kurban etmek ve ölüm gibi kelimelerle birlikte anılmaktadır. Kelimenin orijinindeki kurban (mağdur), dini bir tören ya da ayin süresince doğauşt glerin takdirini ve memnuniyetini kazanmaya yarayan lme gönderilen bir insan veya hayvandır. Yüzyıllar boyunca terim farklı anlamlar kazanmıştır. Günümüzde ise, genellikle gördükleri zarardan, kayıplardan, herhangi bir nedenden çektikleri sıkıntılardan ötürü acı çeken bireyleri ifade etmektedir. İnsanlar kazaların, doğal afetlerin, hastalıkların veya savaş, ayrımcılık, politik akımlar gibi sosyal problemlerin ve diğer haksızlıkların mağduru olabilmektedir (Karmen, 2012:2).

Dussich (2006:118), mağdurun genel tanımını, bir kişi, bir olay, bir kuruluş veya doğal afetler tarafından fiziksel, ekonomik ya da duygusal olarak zarara uğratılan ve/veya malları alınan, zarar gören kimse olarak yaparken, Dinler (2006:49) ise mağduru, herhangi bir konuda zarara veya haksızlığa uğramış, kazanımlardan mahrum kalmış belirli bir kimse olarak tanımlamaktadır. Eğer mağdur ve mağduriyetin tanımı daha da genişletilecek olursa, yoksulluktan, cinsiyet ayrımından ve insanların renginden dolayı toplumun bazı insanlara, kendiliğinden belli belirsiz veya bariz bir şekilde baskı yapmasından dolayı mağdur olan insanlarda vardır (Barkan, 2006:97-98).

Mağdur kavramı için yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere mağduriyet, ortaya çıkış şekli, doğurduğu zararın etkisi, zararın kaynağı, bireysel veya kolektif oluşu bakımından çok yönlü bir olgudur (Dinler, 2006:49). Bu alışma kapsamında mağdur ve mağduriyet kavramları sadece adli ve hukuki boyutuyla ele alınmış olup, suç dışında toplumsal etkenler ve doğal afetlerden kaynaklanabilecek mağduriyetler kapsam dışında bırakılmıştır.

Quinney (1972:314)'e göre, kanunun sosyal yapılanmasına göre bütün suçların bir mağduru vardır. Aslında eylemler ancak birileri ve bir şey mağdur

olarak görüldükten sonra suç olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, mağdur kavramı suç olarak tanımlanan eylemden önce gelmektedir. Eğer bir mağdur hayal edilemezse, ceza kanunu da yaratılamaz veya yürütülemez. Mağdursuz suç ancak bir dış gözlemci tarafından olay vuku bulduktan sonra tanımlanabilir. Her suçun bir mağduru olduğu, kanunun yasal tanımlamalarından anlaşılır diyen Perkins (1969)'e göre, suç kanunla cezalandırılabilen tanımlanmış sosyal zarardır. Eğer devlet söz konusu zararın kendi otoritesini de tehlikeye düşüreceğini sezerse bir bireyin fiziksel zararı da şüphesiz sosyal zarar olabilir ve bu noktada en çok karşılaşılan zarar, vücut bütünlüğüne karşı olmaktadır. Schur (1965) ise, bir suçun mağdursuz olabilmesi için gerekli olan unsurları; toplumun reddettiği ve yasal olarak men edilmiş malların veya hizmetlerin değişimi, diğerlerine bir zararın olmaması, şikâyetlerden ötürü, kanunların suça karşı düşük derecede uygulanabilirliği olarak sıralamaktadır. Özek (1984:27)'e göre, mağdursuz suçlar belli bir bireye yönelik değil toplumsal yığına karşı işlenmiş sayılmaktadır.

Quinney (1972), sosyal zararlarla sonuçlanan bütün olayların, ceza kanunlarında düzenlenmediğini, sadece kanun yapan ve yürürlüğe koyabilenlerin zarara uğradığı eylemlerin suç niteliği kazandığını öne sürmektedir. Somut mağdur birçok kanunun nesnesidir ve yasalarda genellikle açıkça belirtilmiştir (Quinney, 1972:315).

Evrensel olarak kabul görmüş bir suç mağduru tanımı bulunmamaktadır. Sokak suçlarından dolayı acı çeken insanları veya daha geniş bir ifadeyle kurumsal ırkçılık ve bunun gibi zararlı davranışlar neticesinde zarar görenleri mağdur olarak tanımlamak kişisel tercih sorunudur diyen Karmen (2012:14), suç mağdurlarını yasalara aykırı eylemlerden zarar görenler olarak tanımlarken, Dussisch (2006:41), suç işleyen kişi tarafından fiziksel, ekonomik, finansal ya da duygusal olarak zarara uğratılan ve/veya malları alınan veya zarar gören kişi olarak tanımlamaktadır.

Hukuki bir kavram olarak değerlendirildiğinde en dar anlamda suç mağduru, suçun maddi unsurunun etkilediği kişi veya suçun maddî

unsurunun etkilediği hakkın sahibidir (Açıkgözoğlu, 2000:14). Bazı durumlarda, suçtan zarar gören ve suç mağduru kavramları aynı şeyi ifade etmemektedir. Suç mağduru, suç fiilinin doğrudan etkilediği kişi iken, suçtan zarar gören daha geniş kapsamlı bir anlam taşımaktadır. Buna göre suçtan zarar gören, suç fiili nedeniyle bir hakkı zedelenen ve bu fiilden dolayı bir hak ileri sürebilecek kişiyi ifade etmektedir (Özek,1984:14-15; Açıkgözoğlu, 2000:15). Yılmaz (2007) ise, bütün suçlarda suçun mağdurunun ancak gerçek kişiler olabileceğini ileri sürmektedir. Tüzel kişiler bir suç işlenmesiyle zarar görmüş olabilirler; ancak mağdur sayılmazlar (Yılmaz, 2007:66). Sokullu- Akıncı (2008), suç fiilinden doğrudan etkilenenleri suçun birincil mağduru olarak tanımlamakla beraber, tanıklar birincil mağdurun aile bireyleri ve tüm toplumu ikincil mağdurlar (dolaylı mağdur) olarak tanımlayarak suç mağduru kavramına daha geniş bir anlam yüklemektedir (Sokullu-Akıncı, 2008:4).

Suç mağduru kavramı ile ilgili en geniş kapsamlı tanımlama, Birleşmiş Milletler Genel Kongresinin “Nüfuzun Kötüye Kullanılması ve Suç Sonucu Mağdur Olanların Haklarına İlişkin Temel Adalet Prensipleri Bildirgesi” (*Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power*) adıyla 11 Kasım 1985 yılında yayınladığı resmi olurla yapılmıştır. Bu bildirinin 1. maddesine göre; “Üye devletlerin nüfuzun kötüye kullanılmasını suç olarak yasaklayan kanunları gibi yürürlükte bulunan ceza kanunlarının eylem veya ihmal yoluyla ihlâl edilmesi nedeniyle, bireysel veya toplu olarak, fiziksel veya ruhsal biçimde yaralanma da dâhil olmak üzere manevî acılar çeken, ekonomik kayba uğrayan veya temel hakları önemli bir biçimde zayıflayan ve bu suretle zarar gören kimseye ‘mağdur’ denir.” Aynı bildirgenin 2. maddesinde; “...‘mağdur’ terimi ayrıca mümkünse, mağdurun ailesini veya doğrudan bakmakla yükümlü olduğu kişileri ve zor durumunda mağdura yardımcı olmaktan veya mağduriyeti önlemekten ötürü zarar gören kişileri de kapsar.” denilerek mağdur tanımı çok daha genişletilmekte ve dolaylı suç mağduriyetine de yer verilmektedir (BM, [web], 2013).

Spalek (2006), suç mağdurlarını üç ayrı kategoriye ayırmaktadır: Birincil mağdur, suçun maddî unsurunun doğrudan etkilediği kişi, ikincil

mağdur ise suçtan dolayı olarak etkilenen kişidir. Bir cinayet veya tecavüz olayında fiile doğrudan maruz kalan kişinin yakınları ikincil mağdurdur. İkincil mağdur, dolaylı mağdur olarak da tanımlanabilmektedir. Üçüncül mağdur kavramı ise daha kapsamlı bir tanımlama olup, özellikle bombalama, büyük kazalar gibi kişiler üzerinde önemli etkiler bırakabilecek türden travmatik olaylara müdahale eden kurtarma ve ilkyardım ekiplerinin bu tür olaylardan etkilenmeleri durumunda üçüncül mağdur olacakları değerlendirilmektedir (Spalek, 2006:12). Mağdurun gördüğü zarar göz önüne alındığında, birincil mağdurlar fiziksel, psikolojik, ekonomik veya ruhsal olarak daha çok etkilenirken, ikincil mağdurlar sosyolojik olarak etkilenmektedir. Söz konusu suç mağduru olduğunda ise, saldırganın verdiği zarar esas alınmaktadır (O'Connor, [web], 2011).

b. Mağduriyet Kavramı

Mağduriyet, kişilerin, toplulukların ve kuruluşların, belirli bir şekilde zarar gördüğü veya incindiği olaylar neticesinde oluşan durumdur. Bu kişiler, diğer kişilerden ve olaylardan etkilenen haklarının ihlalinden ötürü acı çeken ve mevcut iyi durumlarını kaybeden kişilerdir (Dussich, 2006:112). Dinler (2006)'e göre mağduriyet kavramı, çok geniş kapsamlı bir durumu ifade etmektedir. Günlük yaşantı içerisinde mağduriyetin çok farklı çeşitleriyle karşılaşmak mümkündür. Bu nedenle herhangi bir şekilde mağduriyete uğramak, aslında olağandışı bir olayın sonucu olarak ortaya çıkmasına rağmen, birey için her an olası bir durumdur. Ayrıca Dinler (2006), bir mağduriyetin varlığından söz edilebilmesi için dört unsurun varlığının gerektiğini ifade etmektedir. Bu unsurlar;

(1) Olağandışı bir olayın meydana gelmesi (suç, doğal afet-aktif süje),

(2) Bu olayın bir sonucu olarak ortaya çıkan zarar (fiziksel, psikolojik, sosyal veya ekonomik),

(3) Hak kaybına veya zarara uğrayan kişi veya kişilerin varlığı (pasif süje),

(4) Meydana gelen zararın etkili olacağı bir sürecin varlığıdır (Dinler, 2006: 58).

Mağduriyet türlerini belirlemede en temel unsur, mağduriyete neden olan zararı veya haksızlığı doğuran olağandışı olayın ne olduğudur. Suç mağduriyetinde suç oluşturan fiil (cinsel saldırı mağduru, hırsızlık mağduru vb.), doğal afet mağduriyetinde ise zarara neden olan doğal afet (deprem mağduru, sel mağduru vb.) mağduriyetin türünü belirlemektedir.

Toplumda en sık karşılaşılan mağduriyet türü suç mağduriyetidir. Suç mağduriyetini diğer mağduriyet türlerinden ayıran en temel kural ise, ceza kanununda suç olarak tanımlanmış bir fiilin işlenmesiyle ortaya çıkmasıdır (Dinler, 2006:59). Suç sürecinde failer mütemadiyen mağdurlarını avcı ve av, kazanan ve kaybeden, galip ve mağlup ve hatta sahip ve köle arasındaki dinamikleri taklit eden roller oynamaya zorlanmaktadır. Cinsel saldırı, gasp ve dolandırma eylemleri gibi insanları sömüren, duygularını istismar eden ve mağduriyete sebep olan eylemler yüzyıllar boyunca yasaklanmıştır. Fakat bütün zararlı ilişkiler ve aldatici eylemlerin hepsi kanunlarla yasaklanmamıştır (Karmen, 2012:2). Bunun yanısıra mağduriyetin kişisel, objektif olmayan ve göreceli bir kavram olduğunu ifade eden Bahar (2006)'a göre ise, mağduriyet normatif ölçütlere göre tanımlanan bir olgudur. Diğer bir ifadeyle, mağdur olduğunu hissetme duygusu ile yasal mağduriyet tanımı her zaman örtüşmeyebilmektedir (Fattah, 2000). Kişisel ve göreceli bir tecrübe olan mağduriyete ilişkin araştırmalar; mağduriyet öncesi, mağduriyet evresi ve mağduriyet sonrası olmak üzere üç ayrı evrede yürütülmektedir (Yücel, 2007:41).

e. Mağduriyet Riski

Kriminologların aralarında uzlaşma sağladıkları iki kabul vardır: Bunlardan ilki, bir grup insanın veya belirli türdeki nesnelere yaşadığı mağduriyet türleri ve miktarının, suça maruz kalmaya bağlı olduğu; ikincisi ise, bazı insanların veya nesnelere diğerlerine nazaran daha çok suça maruz kaldığıdır. Bu durumda her zaman, mağduriyetin oluşabilmesi için yüksek riske sahip insanlar, nesnelere, yerler ve zaman dilimleri bulunmaktadır

(Gottfredson,1981:714).

Mağduriyet riski, suç mağduru olma tehlikesi ile karşı karşıya kalabilme anlamına gelmektedir. Mağdurların belirli kişilik özelliklerinin, belirli bir düzen içindeki davranışlarının, suça ve suçluya karşı tutumlarının suçun işlenmesine önemli katkıları olduğunu ifade eden Sokullu-Akıncı (2008:33), viktimolojinin bazı suç ve kazaları önceden haber verebildiğini, suça neden olabilecek durumları tahmin edebildiğine işaret etmektedir. Teorik olarak, belli kişilik özellikleri belirli durumlarda, bir kişinin mağdur olmasına yol açmaktadır. Bununla birlikte araştırmalar, bireylerin suç mağduru olma olasılıklarının yer ve farklı nüfus kesimlerinde de çeşitli nedenlerle farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Mağduriyet riskiyle ilgili yaşanan yer, sosyal sınıf ya da statü, ırk, cinsiyet, yaş ve medeni durum olmak üzere altı değişken tutarlı bulunmuştur (Mawby ve Walklate,1994:45). Örneğin, İngiltere’de mağdur olma olasılığının sosyal sınıf, etnik farklılıklar, yaş ve cinsiyet açısından farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (Carrabine vd., 2004:120).

Mağduriyet riskini yüksek, orta ve düşük olmak üzere üçe ayıran Turvey (2011), risk dereceleri ile yaşam tarzı, cinsiyet, yaş, meslek ve sosyal çevre arasında bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Bazı yerler, alışkanlıklar, aktiviteler beraberinde mağduriyet risklerini de getirmektedir. Kavgacılık, kızgınlık, duygusal patlamalar, hiperaktivite, anksiyete, otoriteye uymama, özgüven eksikliği, depresyon, ümitsizlik, olumsuzluk ve geçmişte intihara teşebbüs etmek gibi kişisel özellikler mağduriyet riskini artırmaktadır (Turvey, 2011:144). Sokullu-Akıncı (2008)’ya göre, her insan travma ve kötü deneyimlerle karşılaşma bakımından eşit şansa sahip değildir. Suçun oluşumuna katkıda bulunan faktörler, farkına varılıp iyi anlaşılabilirse mağduriyetlerin önüne geçilebilir. Mağduriyete götürücü risk faktörleri üç ana grupta toplanmaktadır:

(1) Mekan ve Sosyal Faktörler: Bu faktörler, konunun fırsat yönünü vurgulamaktadır. Bu bağlamda, çevre-mekan ve mimarı yapı ile insan tecrübesi (mağdur olma, suç korkusu) arasındaki etkileşim incelenmektedir. Kuşkusuz, insan davranışı ile çevre şekillenmekte; arazi ve yapılar

etkilenmekte; bunların oluşturduğu ortamdan da insan davranışı etkilenmekte ve değişmektedir.

(2) Kişisel Faktörler: Bu faktörler göz önüne alınarak mağdur olma eğilimi ve mağdur olmaya yatkınlık araştırılmaktadır. Kimse mağdur olarak doğmaz, fakat kazanılan fiziki, psikolojik ve sosyal özellikler mağdur ve suçlu arasındaki etkileşimi fazlaca etkilemektedir. Yaş, cinsiyet, akıl ve beden sağlığı gibi biyolojik faktörler de bu grupta değerlendirilmektedir. Bu grupta sözü edilen mağdurlar, bir bakıma mağduriyete teslim olmuş ve kendini savunma isteği de azalmış kişilerdir.

(3) Davranış Faktörleri: Mağdur olma riskini artıran hayat tarzı, gösteriş merakı gibi davranış faktörleri arasında potansiyel mağdurun bilinçli veya bilinçsiz olarak güvenlik tedbirlerini ihmal etmesi ve kendini devamlı olarak bilinçli veya bilinçsiz mağduriyete neden olacak riskli durumlara sokması yer almaktadır (Yücel, 2007:37).

Bu faktörleri dikkate alarak yapılan çalışmalar, mağdurlarca özellikle bu faktörlerden iki veya daha fazlasına sahip olunmasının mağduriyet olasılığını artırdığını göstermektedir. Bu tür kişileri mağdurluğa eğilimli kişiler olarak tanımlamak mümkündür (Reckless,1961). Mağdur eğilimi, belirli bio-psiko-sosyal kişilik özelliklerinin bir bireyde toplanarak onu suç olaylarına ve durumlarına sürüklemesi ve bireyin normal ortalamasının üzerinde mağdur olma olasılığına sahip olmasını ifade etmektedir (Wolfgang ve Singer,1978:38). Eğer bir olayda mağdur eğilimi söz konusu ise, bu olayda mağdurun kendi mağduriyetine iştirak ettiği ileri sürülebilir.

Finkelhor ve Asigian (1996) ise, gençlerin mağduriyetine ilişkin risk faktörlerini araştırdıkları çalışmada, üç özelliğin mağduriyet potansiyelini artırdığını ifade etmektedir:

(1) Hedef savunmasızlığı: Mağdurların fiziksel zayıflığı veya psikolojik bunalımları, suça karşı koyma ve suçluyu vazgeçirme konusunda onları yetersiz bırakmakta ve kolay hedef yapmaktadır.

(2) Hedef tatminkârlığı ve cazipliği: Bazı mağdurların sahip olduğu

malların değeri ya da saldırganın elde etmek, kullanmak ve değerlendirmek isteyeceği meziyetleri, yetenekleri, özellikleri bulunmaktadır. Hedefin ele geçirilmesinden duyulacak memnuniyet, haz, değerli bir Őeye sahip olma isteği, bir kadına sahip olma arzusu gibi durumlar kişiyi Şiddet mağduriyetine maruz bırakabilmektedir.

(3) Hedef dűŐmanlıęı: KiŐilerin bazı özellikleri potansiyel saldırganlarda kızzınlık, kıskançlık veya zararlı dűrtűlerin doğmasına neden olmakta ve bunun sonucunda da mağduriyet riskini artırmaktadır. Örneęin; eŐcinsel veya kadınsı olmak sokakta istenmeyen saldırılara, tartıŐmacı bir yapının olması ve alkollű olmak barda bir saldırıya maruz kalınmasına neden olabilmektedir (Finkelhor ve Asdigian,1996:6).

Maęduriyet risk lçűmleri yapılırken, deęiŐkenlerin sadece demografik özelliklerden ibaret olmaması, aynı zamanda maędurların hayat tarzlarının da sűz konusu suçlara nasıl etki edebileceęini gűstermek adına, hayat tarzını gűsteren gűnlűk rutin faaliyetlerin de dikkate alınması gerekmektedir. Bu faaliyetler lçűlűrken yűzeyssel deęil daha belirgin faaliyetler lçűlmelidir. Örneęin geceleri evden uzakta dıŐarıda vakit geçirmek yerine dıŐarıda yemek yemek gibi olayın detayı araŐtırmalara katılmalıdır (Mustaine ve Tewksbury,1998). KiŐiye karŐı ve mala karŐı suçların oluŐumunda, evde ve ev dıŐında yapılan sosyal faaliyetlerin etkisinin deęerlendirildięi bir çalıŐmada Messner ve Blau (1987), evde ya da ev dıŐında yapılan sosyal faaliyetlerin farklı suç fırsatları oluŐturduklarını ortaya koymuŐtur. Bununla birlikte ev dıŐında yapılan sosyal faaliyetler, genellikle yűksek suç maęduriyeti riskine sahip yerlerde olduęundan suç oranlarını pozitif etkiledięi, evdeki faaliyetlerin ise suç oranları ile negatif bir iliŐkisinin olduęu ifade edilmektedir.

Gençlerin Őiddet suçlarından maędur olmalarına etki eden rutin faaliyetler araŐtırıldıęında, sapkın davranıŐ sergileyen gençlerin Őiddet maęduru olma risklerinin yűksek olduęu gűrűlmektedir (Cohen ve Felson,1979; Lauritsen vd.,1991; Plass ve Carmody, 2005). Paralel doęrultuda yűrűtűlen bir çalıŐmada, sapkın davranıŐların maęduriyete etkisi araŐtırılmıŐ ve belirli bir dűnem içerisinde sapkın davranıŐlarda gűrűlen azalmanın maęduriyeti direkt olarak etkiledięi gűrűlműŐtur (Chen, 2009).

Fattah (2000)'a göre, eğlence peşinde koşmak gibi sapkın ve yasadışı yüksek riskli faaliyetler mağduriyet potansiyelini artırmaktadır. Bunun yanında, fahişelik gibi bazı mesleklerin de mağduriyet riskleri genellikle potansiyel olarak yüksektir (Fattah, 2000:66).

Mağdur ve saldırganlardan oluşan homojen toplumlarda farklı birliktelikler suç mağduriyeti, suç ve sapkınlık için önem taşımaktadır. Farklı etnik grupların bulunduğu yerleşim alanlarının mala karşı suçlardan mağdur olmaya pozitif etkisi söz konusudur (Rountree,1994). Bu nedenle, kişisel olarak potansiyel sapkınlarla ve suçlularla sosyal veya profesyonel olarak yakın etkileşimde bulunan bireyler diğerlerine nazaran daha çok mağdur olma riskine sahiptir. Bununla birlikte, suç mağduriyeti riskleri belirli yer ve zaman içerisinde eşit dağılmamışlardır. Akşamlar, hafta sonları ve gecenin ilerleyen saatleri gibi tehlikeli zamanlar bulunmaktadır. Ayrıca mağdur olma riskinin evde ya da işte bulunmaktan daha yüksek olduğu halka açık eğlence yerleri gibi tehlikeli mekânlar da söz konusudur (Fattah, 2000: 66).

Düşük statü sahibi insanlar, şiddet gibi kişiye karşı suçlara daha çok maruz kalmaktadır (Cohen vd.,1981). Ancak, ekonomik ve sosyal olarak en savunmasız olanların(yoksul, beyaz olmayan, yaşlı gibi) suç mağduru olma olasılıkları her zaman yüksek değildir. Suç mağduriyeti ile yaşın ilişkisi beklenenin tam tersidir ya da sosyal eşitsizlik ve mağduriyet arasındaki ilişki için tek boyutlu bir yapı mümkün değildir.

Lynch (1987)'e göre, elinde genellikle para bulduran, halkın kolaylıkla ulaşabileceği yerlerde iş yeri olanlarla, iş için sık sık seyahate çıkmak zorunda kalanların mağduriyet risk oranları yüksektir. İnsanlar gün boyu birçok aktivite içerisinde bulunmaktadır ve mağduriyet riski nerede bulduklarına bağlı olarak değişmektedir.

Cinayet mağdurlarının cinsiyet dağılımına bakıldığında, erkekler dört kat daha fazla mağdur olmaktadır. Mağdurlar ile saldırganlarının yaşları da birbirleriyle oldukça ilişkilidir (Wolfgang, 1958: 211). Birçok cinayet olayı yakın arkadaş, aile üyesi, metres veya eşcinsel bir partner gibi öncelikli bir grup ilişkisini içermektedir. Kadın mağdurlar incelendiğinde, kadınların

kendilerinden fiziksel olarak daha güçlü, kendilerine oldukça yakın kişilerce ve çoğunlukla evlerinde şiddet suçlarından mağdur edildiği görülmektedir (Gartner ve McCarty, 1991).

Rutin Aktivite Teorisi (*Routine Activity Theory*) ve Hayat Tarzı Teorisi (*Lifestyle Theory*) çerçevesinde, mağduriyet risklerini genel olarak ortaya koymak adına birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar, erkek olmanın, beyaz olmamanın, genç olmanın, tek yaşamının, işsiz olmanın, gençlerle bir arada olmanın, halka açık yerlerde gece dolaşmanın ve şehirde yaşamının, kişilerin tehlikeli durumlara maruz kalmasını ve tehlikeli kişilerle karşı karşıya kalınmasını artırdığını göstermektedir (Clarke vd., 1985; Cohen ve Cantor, 1981; Cohen, Kluegel ve Land, 1981; Hindelang vd., 1978; Miethe vd., 1987; Maxfield, 1987a; Messner ve Tardiff, 1985; Sampson ve Wooldredge, 1987).

İnsanların mağduriyet risklerine karşı tutumları, mağdur olma risklerine etki ettiğinden, birçok suç mağduriyeti riski kolaylıkla önlenabilir görünmektedir. Risk alanların, almayanlara göre her zaman daha çok mağdur olacağı muhakkaktır. Bu durum aynı zamanda suç korkusunun, mağduriyeti azaltan önemli bir faktör olduğu anlamına da gelmektedir. Suçtan korkanlar, gündüz ve gece faaliyetlerini kısıtlamakta ve mağduriyete maruz kalma hassasiyetlerini azaltacak yönde daha çok önlem almaktadır (Fattah, 2000: 66).

Yapılan araştırmaların, sadece mağduriyet risk belirleyicilerinin insanlar arasında benzerliğini değil, aynı zamanda bu etkilerin farklı yerlerde farklı grupları nasıl etkilediğini de ortaya koyması gerekmektedir. Mağduriyet risklerinin belirleyicisi olan birçok aktivite cinsiyete ve yaşa bağlı olarak farklılık göstermektedir. Hayat Tarzı ve Rutin Aktivite Teorilerinin toplumdaki bütün alt grupları da kapsayacak şekilde mağduriyet risklerini ve aktiviteleri farklı yerlerde de açıklayabilecek yeterliliğe sahip teoriler olup olmadığının araştırılması gerekmektedir (Mustaine,1997). Bununla birlikte, suçun aydınlatılabilmesi için mağdurun da profilinin çıkarılması gerektiğini savunan Turvey (2011)'e göre, mağdurun genel anlamda hayat tarzı ve kimlerle neler yaptığı saptanarak, mağdur ile suçlu arasında bir çeşit ilişki hattı kurulmalıdır. Bu hat işle, okulla, hobilerle ilgili ve mekânsal olabilir. Bir kişinin neden ve

nasıl mağdur olarak seçildiği anlaşılabilirse, gelecekte oluşabilecek benzer mağduriyetlerin önüne geçilebilmesi mümkün olacaktır (Turvey, 2011:140).

f. Mağduriyet Korkusu

Korku, algılanan tehlikeye karşı gösterilen yoğun duygusal cevaptır. Hayat boyunca karşılaşılan ilk temel duygulardan olan korkunun kültürlerarası farklılığı belirgindir ve hayat kurtarıcı değeri vardır. Modern dünyamızda en belirgin korku kaynağı suçtur. Miethe ve Lee (1984: 398), suç korkusunu kişilerin güvenlik duygusunun olmayışı olarak tanımlarken, Ferraro (1995) ise, kişilerin suça ya da suçla ilişkili sembollere karşı verdiği duygusal tepki ya da anksiyete şeklinde ifade etmektedir. Garofalo (1981: 840) da suç korkusunu, çevresel algılarla şekillenen tehlike ve endişe hislerine karşı geliştirilen duygusal bir tepki olarak tanımlamaktadır. Çoğu duygu gibi suç korkusu da birçok bileşkeden oluşmaktadır. Suç korkusu üzerine çalışan araştırmacılar genellikle korkunun birbiriyle ilgili fakat ayrı iki unsuru üzerinde durmaktadır; duygu ve algı. Duygusal unsur, beklenen suç mağduriyetinin neden olduğu endişeyi ifade ederken, algı unsuru genellikle algılanan riski ifade etmektedir. Konuya ilişkin daha önce yapılan araştırmalar, risk algılarını duygusal tepki yerine kullanırken veya korku nedenlerini ve algılanan risk ölçümlerini tek bir ölçümde birleştirirken, günümüzde araştırmacılar genellikle korku ve risk algılarını ayrı kavramlar olarak araştırmaya başlamış ve genellikle algılanan risk etkilerinin, suç korkusuna neden olduğunu ortaya koymuşlardır (Ferraro,1995).

Literatürde suç mağduriyeti korkusu ve suç mağduriyeti kaygısı arasındaki ilk ayırım Furstenberg (1971) tarafından yapılmıştır. Furstenberg (1971)'e göre, suç korkusu bireysel güvenliğe ilişkin bir duygu durumu iken, suç mağduriyeti kaygısı suç mağduriyetine ilişkin bilişsel bir kaygı durumudur. Bu sınıflandırmadan yola çıkarak Ferraro (1995) ile LaGrange ve Ferraro (1987) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda, korku formundaki duygusal tepkiler ve bilişsel risk değerlendirmeleri arasında ayrıma gidilmeye çalışılmıştır.

Suç mağduriyeti korkusu toplumlar için yeni bir kavram olmamasına

rağmen bugünkü kullandığımız niteliksel anlamını “*President’s Commission on Law Enforcement and the Administration of Justice*” tarafından 1967 yılında gerçekleştirilen Ulusal Suç Mağduru Anketi (National Crime Victim Survey-NCVS) uygulamaları neticesinde kazanmıştır (Ferraro ve LaGrange,1987). Bu çalışmalar suçun Amerika’nın en ciddi sorunlarından biri olarak algılandığını, nüfusun büyük bir bölümünün suç mağduriyetinden korktuğunu ve kendilerini mağduriyet riski altında algıladıklarını ortaya koymuştur (Warr, 2000). Ve suç mağduriyeti korkusunun yarattığı baskı her ne kadar Amerika örneği ekseninde ele alınsa da bu durum Avrupa’yı ve diğer dünya ülkelerini de etkilediği görülmüştür (van Kesteren vd., 2000).

Suç mağduriyeti korkusundaki demografik farklılıkları inceleyen araştırmalar genellikle iki temel hipotezi kullanmaktadır: Yaşlı bireyler gençlere oranla daha çok suçtan korkarlar ve kadınlar erkeklere göre daha çok suç korkusu yaşarlar (Ferraro, 1996; Keane, 1998). Kadınların tecavüz korkusuna odaklanan Warr (1984), bu korkunun kadınların tüm suç tiplerine karşı korkusunu etkilediğini ve diğer suç tiplerine mağduriyet ile görel olarak tecavüz suçuna mağduriyetin korku üzerindeki etkisinin daha büyük olduğunu savunmaktadır. Kadınların düşük mağduriyet oranları ile yüksek suç korkusu seviyeleri arasındaki bu açık çelişki erkeklerden daha çok mağdur olma olasılıklarının yüksek olduğu tek şiddet suçu olan tecavüz suçundan korkmalarıyla açıklanabilir. Ferraro (1996)’ya göre, bir kadının herhangi bir mağduriyeti büyük olasılıkla cinsel bir saldırı içermekte ve kadınların cinsel olmayan suçlardan korkuları tecavüz korkusundan etkilenmektedir. Bu korku, tecavüz mağduru olma olasılıkları daha yüksek olduğu için genç kadınlarda daha belirgin şekilde görülmektedir.

Araştırmalar, suç mağduriyeti korkusuna ve algılanan mağduriyet riskine tepki olarak bireylerin hayat tarzlarını değiştirme eğiliminde olduklarını göstermektedir (Ferraro, 1995; Keane, 1998; Liska vd., 1998). Bunun yanında Ferraro (1995) da araştırmasında, algılanan mağduriyet riskinin bireylerin davranışlarını sınırlamasına neden olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sınırlama sakınma davranışı (riskli faaliyetleri azaltmak gibi) ve savunma davranışının (hedefi güçlendirme gibi) her ikisini de kapsamaktadır. Genel

olarak sakinme davranışları bir bireyin mağduriyete maruz kalmasını azaltırken, savunmaya ilişkin davranışlar ise bireyleri suç hedefi olarak daha az çekici göstererek potansiyel saldırganlarla karşılaşma riskini azaltmaktadır (Ferraro,1995).

3. MAĞDURİYETİN ÖLÇÜLMESİ VE MAĞDUR ANKETLERİ

a. Mağduriyetin Ölçülmesi

Mağduriyetin boyutlarını ölçmek, araştırmacıların ana hedeflerinden bir tanesidir. Suç istatistikleri mağdurlara yardım ve destek sağlamak için politika üretenlere yardım etmekle birlikte, suç olaylarını tanımlayan, sınıflandıran ve ölçümünü sağlayan tek yol değildir. Çünkü kullanılacak her yöntem, insanların bu suç olaylarını nasıl algıladığına ilişkin bireysel değerlendirmelerini ve raporlarını içermektedir (Burgess ve Roberts, 2010). Bu kapsamda yapılan değerlendirme araştırmaları, mağduriyete ilişkin resmi hükümet ya da kurumsal tepkilerin ve mağdurların umutlarına yardımcı olan programların ölçülmesinde kullanılarak, mağdur tecrübelerini sistemli bir şekilde ölçmeye yardımcı olmaktadır. Dussich (2006)'e göre, bu araştırmaların bir diğer yönü ise, ekonomik ve politik sorumluluktur. Ekonomik sorumluluk, toplumda belirli bir programın olup olmamasına ve buna ilişkin bütçelerin uygunluğu ile var olan değer sistemine önem verirken, politik sorumluluk, mağdur programının var olup olmadığı ve maliyetlerinin iktidarda olanlarca karşılanıp karşılanmadığıyla ilgilenmektedir (Dussich, 2006: 120).

Ulusal çapta uygulanabilecek, suç olaylarını sıralayan ve sınıflandıran üç adet ölçme sistemi bulunmaktadır.

(1) Kanun uygulayıcılarının tuttuğu resmi kayıtlar,

(2) İnsanlara işledikleri suçlarla ilişkin soru soran anketler,

(3) İnsanlara yaşadıkları mağduriyet deneyimine ilişkin sorular soran anketler.

Bu yaklaşımlardan hiçbiri suç mağdurlarının sayısını kesin bir şekilde

verememektedir (Burgess ve Robert, 2010). Çünkü bir ülkenin resmi makamlarınca tutulan istatistiksel kayıtlar, gerçekte işlenen suç ve suçlu miktarına ilişkin rakamları tam olarak gösterememektedir. Bunun en önemli nedeni, polise bildirilmeyen ve polis tarafından kaydedilmeyen suçların oluşturduğu suçun karanlık alanı (*dark figure of crime*) ya da başka bir ifadeyle suçun gizli kalmış alanıdır. Örneğin; Black (1970), suçun ciddiyet derecesinin, şikâyetçinin tercihlerinin, mağdur ve saldırgan arasındaki ilişkinin yakınlığının, şikâyetçinin rızasının ve şikâyetçinin statüsünün bir suçun resmi olarak kaydedilmesinde etkili olduğunu bulmuştur.

Mağduriyeti ölçmek için yapılan araştırmalar, toplumun belirli bir kesimini kapsayan, yerel/bölgesel, ulusal ve uluslararası çalışmalar olarak dört farklı şekilde yapılmaktadır. Mağduriyet araştırmaları, mağdur olanlar ve olmayanların mağduriyet sıklığı, uğradıkları fiziksel zararlar ve maddi kayıplar ile güvenlik algısı ve suç korkusu gibi konular hakkında bilgi sağlarken, mağduriyet risklerine, mağdurların suçla mücadele tecrübelerine ve polisi haberdar etme davranışlarına ışık tutmaktadır (Schneider, 2001: 452).

Mağduriyetin ölçülmesi ve araştırılması için farklı birçok araştırma türü söz konusudur. Viktimoloji alanında yapılan en zor araştırma muhtemelen nedensel araştırmadır. Bu araştırma, mağdurlara ilişkin bazı değişkenlerin, diğer değişkenlerden neden ve nasıl etkilendiğini açıklamak amacıyla yürütülmektedir. Örneğin; bazı mağdurların bir olaydan ciddi şekilde travmatik olarak etkilenirken diğerlerinin aynı olaydan neden daha az etkilendiğini araştırabilir (Dussich, 2006: 120). Bir diğer araştırma türü olan betimleyici araştırma ise, öncelikle belirli bir temanın miktarı, sıklığı ve kategorileri hakkında temel bilgilere ulaşmak için, bir olguyu genel olarak tanımlamakla ilgilienmektedir. Bu nedenle betimleyici araştırmalarda, temel veri çeşitlerinden bir tanesi nominal veri düzeyidir. Viktimoloji alanında yapılan en önemli betimleyici araştırma türü mağdur anketleridir (Dussich, 2006: 121).

b. Mağdur Anketleri

Yerel kolluk birimleri tarafından oluşturulan raporlar ve istatistikler, uzun bir süre suç hakkındaki temel bilgi kaynağı olmuştur. Sosyologlar

teorilerini test etmek için bu verileri kullanırken, suçu önleme politikalarını oluşturanlar ve karar verenler de taktik ve tekniklerine bu verilere göre yön vermiştir. Yapılan çalışmalar neticesinde bu geleneksel veri toplama yönteminin her zaman gerçekleri yansıtmayabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada ortaya çıkan en büyük problem, bazı suçların polise bildirilmemesi ve bunun sonucunda polis kayıtlarına geçmemesidir. Buna ek olarak, mağdur olmayanlar hakkında bilgiye ulaşılabilecek bir kaynak bulunmaması da mağduriyet araştırmalarını, sosyologlar, planlayıcılar ve suçu önleme uzmanları için önemli bir araç haline getirmiştir (Skogan, 1978).

Bu araştırmalarla birlikte viktimologlar, birçok insanı ilgilendiren; her yıl suçlulardan zarar görenleri ve birçok mağduriyetin hedefi olanları, olası mağduriyetin artma ya da azalma durumlarını, bazı suçların işlendiği yer ve zamanlarını, silahların ne zaman kullanıldığını, saldırı esnasında insanların nasıl davrandığını, nasıl karşılık verdiklerini, kaç kişinin yaralandığını, tıbbi müdahale ve hastane hizmetlerinden yararlandığını ve mağdurların, toplum ve aile bireylerinin kayıplarını kapsayan verileri elde ederek, bu verilerle bir kişinin bir yıl içerisinde diğer insanlara nazaran mağdur olma olasılığının eşit olup olmadığı gibi temel bir soruya cevap aramaktadır. Başka bir ifadeyle viktimologlar, bazı grupların diğerlerine göre daha az ya da daha fazla hedef olduğunu araştırarak farklı mağduriyet oranları geliştirmektedir (Viano, 2006: 432).

Viktimolojinin öncelikli amaçlarından bir tanesi, suç mağdurlarına ilişkin deneysel veri toplamaktır. Halen bu tür bir bilgi için kullanılan araç; yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde yürütülen mağdur anketleridir. Bu anketler farklı mağduriyet şekillerinin zamansal ve mekânsal örneklerinin ve eğilimlerinin dikkatli bir analizini sunmaktadır. Bu anketlerin ana hedefi, son yıllarda bu anketlere eklenmiş ve geliştirilmiş birçok yeni soruyla suç korkusunun düzeyi, polisin olaylara müdahalesi konusunda duyulan memnuniyet seviyesi, olayları polise bildirmeme nedenleri ve mağduriyetin sonuçları gibi farklı alanları keşfetmek adına mağduriyetleri değerlendirmektir. Anketlerden alınan cevaplara göre yapılan ölçümler, belirli bazı saldırıların önlemesine ya da olası gelecek mağduriyetlerin

azaltılmasına katkı sağlamaktadır (Fattah, 2000: 61).

Fattah (2000)'a göre, mağdur anketleri kriminolojideki en heyecan verici gelişmelerden biridir. Bu anketler viktimoloji bilgisinin ana iskeletini oluşturmakta ve sadece mağdurların sayısını ve çeşidini vermekle kalmayıp, süreç hakkında bilgi vererek farklı ceza adalet sistemleri içerisinde bir mağdurun diğeri ile karşılaştırılmasını ve belirli bir nüfusun belirli bir dönem içerisindeki mağduriyet oranlarının ölçülmesini de sağlamaktadır. Anket tekniği kullanılarak yapılan bir başka önemli ölçüm ise süreklilik arz eden davranışların ölçülmesidir. Böylelikle bu anketler, mağdurların duyguları, düşünceleri ve tepkileri hakkında bilgi edinilmesini sağlamakta ve bu nedenle, mağduriyetin kişiler üzerindeki etkisini ve mağdurların iyileştirme sürecini anlamakta önem arz etmektedir (Dussich, 2006: 120).

Mağdur anketleri olarak anılan bu araştırma anketlerinden elde edilen veriler, suç mağdurlarının profilinin çıkarılması, suçun ekonomik boyutunun ölçülmesi, suçun bütün ulus çapında dağılımının belirlenmesi ve suçun zamana bağlı olarak hareketlerinin gözlemlenmesi maksadıyla kullanılmaktadır. Mağduriyet araştırmalarının en önemli faydalarından bir tanesi, hiç şüphesiz ki, suç hedeflerinin demografik profilini çıkarmasıdır. Suç olaylarının maliyetlerinin ekonomik boyutunu hesaplamak, mağduriyet araştırmalarının sağladığı önemli bir diğer faydadır. Bu maliyetler, çalınan ve zarar gören malların maliyeti, sigortadan karşılama ve mağdurlara ödenen tazminatı kapsamaktadır. Ekonomik değeri düşük olan malların kaybında, vatandaşların polise haber verme oranının da düşük olduğu tespit edilmiştir (Skogan, 1978). Yaptıkları çalışmayla Sellin ve Wolfgang (1964) psikofiziksel bir teknik kullanarak suçun önemini ve ciddiyetini ölçmüş ve böylelikle suçu haber vermeye etki eden farklı unsurları ölçmek için bir metot sağlamaya çalışmıştır. Örneğin bir hırsızlık olayı için fiziksel zarar ve ekonomik zarar suçun ağırlığında bir ölçüt olarak kullanılabilir (Sellin ve Wolfgang, 1964:155).

Bu çerçevede yürütülen ilk NCVS uygulaması 1967 yılında A.B.D'de "*President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice*" adına yürütülen çalışmayla mağduriyet verileri toplanarak kriminolojide yeni

bir alan yaratılmıştır. Bu çalışmayla, bir yıl süreyle belirli kişilerin, yaşadığı suç olaylarının ne kadarını polise bildirdikleri ve neden bildirmediklerinin cevabı bulunmaya çalışılmıştır. Bu çalışmalarda, mağdurlar hakkında bilgi toplama yoluna gidilerek, oluşturulan projeye mağduriyet araştırmasının sürekli istatistiki veriler olarak geliştirilmesi amaçlanmıştır (Wolfgang ve Singer, 1978). Bu çalışma vatandaşların artan suç düzeyine genel tepkilerini ve ilgilerini ölçmek ve polis kayıtlarına dayanan geleneksel yöntemlerin yanlışlarının önüne geçmek için yapılmıştır (Dignan, 2005: 15).

Amerikan toplumu için yapılan NCVS sonuçlarına göre, mala karşı suçların daha geniş bir yayılım alanına sahip olduğu, mala karşı suçların kişiye karşı suçlara göre küçük şehirlerde ve varoşlarda görülme olasılığının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Oluş sıklıklarına bağlı olarak suç maliyeti oldukça önemlidir. Suçlardan polisin haberdar edilme oranı üçe karşı birdir. Polis raporlarına göre birden arttığı gözlemlenen suç oranlarında, mağduriyet araştırmalarına göre düşük bir artış görülmektedir (Skogan, 1978).

Bunların yanısıra mağdur anketleri, suçluluk ve mağduriyetin belirli gruplarda ve belirli alanlarda toplandığını ve saldırganlarla mağdurların birbirlerine düşünülenden daha çok yakın olduğunu ortaya koymaktadır. Bütün suç mağdurları kendilerini mağdur edenlerle aynı özellikleri paylaşmamakla birlikte, iki grubun birçok ortak özelliği bulunmaktadır. Avrupa, Amerika, Kanada veya Avustralya'da yapılan araştırmalarda, mağdur anketlerine konu olan suç tiplerinin faillerinin orantısız bir şekilde çoğunlukla erkek, genç, şehirde yaşayan, düşük ekonomik gelire sahip, işsiz (okulda olmayan), bekâr olduğu ve ayrıca Amerika'da yaşayanların ise bunlara ek olarak, siyahî olduğu gözlemlenmektedir. Mağdur anketleri, mağdurların da orantısız bir şekilde failerin sahip olduğu bu özellikleri paylaştığını ve mağdurlar ile suçluların demografik profillerinin şaşırtıcı bir şekilde benzerlik gösterdiğini ortaya koymaktadır (Gottfredson, 1981).

İngiltere'de İngiliz Suç Araştırması (British Crime Survey-BCS) adı altında yürütülen ulusal mağdur anketleri, Anglo-Sakson ülkeleri başta olmak üzere Kanada ve Avustralya gibi birçok ülkede de sistematik olarak uygulanmaya başlamıştır. Böylelikle anketler uluslararası boyutlara taşınarak

karşılaştırmalı viktimoloji yolunda önemli bir adım atılmış, bu kapsamda Uluslararası Suç Mağduru Anketi (*International Crime Victim Survey, ICVS*) uygulamaya konulmuştur. ICVS, Avrupalı kriminologlardan oluşan bir çalışma grubu (Jan van Dijk, Hollanda; Pat Mathew, İngiltere ve Martin Killias, İsviçre) tarafından Hollanda Adalet Bakanlığının desteğiyle, 1987 yılında başlatılmış ve ilk alan çalışması 1989 yılında yapılmıştır. Projenin esas amacı, resmi suç verilerinin yanı sıra, yeterli suç istatistikleri oluşturarak farklı ülkelerdeki suç oranlarının karşılaştırılabilmesini geliştirmektir. Bununla birlikte, bu projede suça ilişkin tecrübelerin, farklı sosyo-demografik gruplar ve yargı çevrelerince nasıl değiştiğini analiz etmek için bir temel oluşturulması da hedeflenmiştir (van Dijk vd., 1990).

16 yaş ve üzeri farklı ülkelerde ailesi ile birlikte yaşayan kişilerin benzer suçlar karşısında sahip oldukları tecrübeleri araştıran bir dizi anket olan ICVS, standart anket tekniklerini kullanarak, polis istatistiklerinden bağımsız bir suç fihristi yaratmakta ve sadece gelişmiş değil, gelişmekte olan ve değişim içerisindeki farklı ulusların suç oranlarının karşılaştırılmasına da olanak sağlamaktadır (van Dijk vd., 2007). Uluslararası boyutlarda yapılan mağdur anketleri farklı ülkelerdeki mağdur ve mağduriyetlerin karşılaştırılmasına imkân sağlamıştır (Dignan, 2005: 16). Uluslararası mağduriyet risk analizleri neticesinde suç tanımları ve suçlara ilişkin algıların benzer olduğu, sanayileşmiş toplumlarda mala karşı suçların azaldığı, kolluğu haberdar etmenin güvenlik ve suç algısıyla ilgili olduğu, kolluktan memnuniyetin batılı ülkelerde daha fazla olduğu ve kolluğa müracaat eden mağdurların üçte ikisinin yadıma muhtaç olduğu tespit edilmiştir (Schneider, 2001: 454).

Türkiye’de ise günümüze kadar ulusal çapta bir mağdur anketi yapılmamıştır (Polat ve Gül, 2010). Yapılan araştırmalar, araştırmacıların bireysel düzeyde yaptıkları çalışmaların yanında, Jahic ve Akdaş (2005) tarafından TÜBİTAK’ın desteklediği bir proje kapsamında 2005 yılında İstanbul’da gerçekleştirilen ICVS ile Bahar vd. (2007) tarafından, benzer şekilde TÜBİTAK’ın desteklediği bir proje kapsamında, İstanbul’da gerçekleştirilen “İstanbul’da Kapkaç sorununun Temel Nedenlerinin

Belirlenmesi ve Kapsamlı Çözüm Önerilerinin Tespiti” adıyla yürütülen çalışmalarda kullanılan mağdur anketleriyle sınırlıdır. Bunların yanında, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) da, 2003 yılından itibaren uygulanan yaşam memnuniyeti araştırması kapsamında, son bir yılda yaşanan asayiş ile ilgili olaylara ilişkin mağduriyet bildirimlerini kaydetmektedir (TÜİK, 2012). TÜİK’in tespitleri, gelir düzeyi ve yaşam koşulları veya işgücü düzeyi gibi ekonomik göstergeler şeklinde, yaşam kalitesini betimleyen sosyal bir gösterge niteliğindedir. Fakat özgün bir mağdur anketi değildir ve yalnızca yaşam memnuniyeti kapsamında, suçları tespit etmeyi amaçlayan bir modül ile sınırlıdır (Polat ve Gül, 2010).

Mağduriyet araştırmaları kapsamında uygulanan mağdur anketleri, her ne kadar suça ilişkin çalışmalarda nirengi noktası olsa da, kısıtlılıkları göz ardı edilemez niteliktedir. Bu anketler, sadece mağdurların veya potansiyel mağdurların bakış açısından yararlandığından, tam olarak suç gerçeğini yansıtmamaktadır. Hatırlama, hafıza noksanlıkları ve bilgi verme isteksizliği gibi bazı eksikliklerinden dolayı önem dereceleri oldukça sınırlıdır. Metodoloji, araştırma ve görüşme yapanın motivasyonuna bağlıdır. Özellikle aile içi şiddet ve cinsel saldırı suçlarında mağdurlara ulaşmak zor olduğundan karanlık alan varlığını korumaktadır. Cinsel taciz, tecavüz, cinsel saldırı, çocuk istismarı, ensest gibi olaylar ile yakın çevreden gelen saldırıların bildirilme sıklığı oldukça düşük kalmaktadır (Schneider, 2001).

Mağduriyet araştırmalarının çoğalmasına ve sorgulanamaz yararlarına rağmen, tam olarak neyi ölçtükleri ve uzun dönemli hedefleri de belli değildir. Bu araştırmaların hedefinin, ceza kanunlarında tanımlanan suçlardan mağdur olanların yaşadığı mağduriyetleri mi, yoksa araştırmaya katılanların tecrübe ettiği kişisel mağduriyetleri mi ölçmek olduğu veya başka bir ifadeyle bu araştırmaların suçu mu, yoksa mağduriyeti mi ölçtüğü konusu çok belirgin değildir (Fattah, 2000).

Mağduriyete ilişkin elde edilen veriler, kolluğun kaynak tahsisi ile caydırma ve önlemeye ilişkin diğer müdahale sistemleri için yeni ve ek bilgiler sağlamaktadır. Mağduriyeti ölçmeye ilişkin gelişmeler olduğu takdirde, mağdur anketlerinin güvenilirliği ve geçerliliği de artacaktır (Wolfgang ve

Singer,1978). Bununla birlikte mağdur anketlerinin, metodolojik ve uygulamaya yönelik problem ve kısıtlılıklarına rağmen, araştırmacılar için suç mağdurları hakkında oldukça zengin ve detaylı bir veri toplama kaynağı olduğu da yadsınamayacak bir gerçektir (Gottfredson, 1981).

İKİNCİ BÖLÜM

MAĞDURİYET TEORİLERİ

1. GİRİŞ

Suçlu davranışlarını açıklayan teoriler gibi suç mağdurlarının davranışlarına da açıklık getirmeye çalışan birçok farklı teori bulunmaktadır. Bazıları mağdurun suça katkısı yaklaşımı gibi bir düşünceden biraz daha fazlası, başlı başına bir bilimsel yaklaşımken, diğerleri mağdur sınıflandırmalarının (von Hentig,1948; Mendelsohn,1956) veya tekrar ve çoklu mağduriyet tecrübesi yaşayan bireylerin özelliklerine ışık tutan çalışmaların ötesine geçmektedir (Nelson, 1980; Gottfredson, 1981; Sparks, 1981; Skogan, 1990).

Mağdur ve fail arasındaki etkileşim en iyi, onları bir araya getiren koşulların anlaşılması yoluyla açıklanabilir. Mağduriyet teorileri ile ilgili tarihsel temele bakıldığında mağdur fail arasındaki etkileşim için, “Mağdur Fail Sorunu” (Mac Donald, 1939), “Suçun İki Yönü” (von Hentig, 1948), “Suçlu Çift” (Mendelsohn, 1956), “Yapan ve Acı Çeken İlişkisi” (Ellenberger, 1955), “Mağdur Fail İlişkisi” (Schafer, 1968; Shchultz, 1968) gibi tanımlamalar yapıldığı görülmektedir.

Bu alanın öncü akademisyenlerinden Mendelsohn (1956), oluşturduğu mağdur sınıflandırmasıyla tamamen suçsuz mağdurları, saldırgandan daha çok sorumlu olan mağdurlardan ayırırken, von Hentig (1948) ise suç mağdurlarının genel sınıflandırmasını (gençler, kadınlar, yaşlılar, depresifler vb.) yaparak, kendi mağduriyetlerine yol açanların bazı karakter özelliklerini tanımlamıştır. Yapılan bu çalışmalarda von Hentig ve Mendelsohn’un ortaya koyduğu farklı bakış açılarıyla birlikte yapmış oldukları sınıflandırmalar, mağdurun suça katkı sağlayabileceği düşüncesi ile birlikte mağduriyet araştırmalarının gelişimi ve çağdaş mağduriyet teorilerinin temeli olarak kabul edilmektedir (Meier ve Miethe, 1993: 461).

Günümüzdeki mağduriyet teorilerini, esas itibariyle önceki mağdur çalışmalarının ve mağduriyet yaklaşımlarının yeniden gözden geçirilmiş hali

olarak ifade etmek mümkündür. Bu teoriler, ilişkileri, davranışları ve durumları hedef alırken mağduriyetin dinamikleri üzerinde oldukça belirleyici kategoriler oluşturmaktadır (Meadows, 1998: 16).

2. HAYAT TARZI TEORİSİ

Farklı mağduriyet risklerini açıklayan, ilk ve en önemli sistemli suç mağduriyeti teorilerinden bir tanesi Hindelang vd. (1978)'nin geliştirdiği Hayat Tarzı Teorisidir. Bu açıklayıcı teoriyi oluşturmak için yazarlar Amerika'da 1972 yılında sekiz şehirde (Atlanta, Baltimore, Cleveland, Dallas, Denver, Newark, Portland ve St. Louis) uyguladıkları araştırma neticesinde elde ettikleri deneysel verileri kullanmışlardır. Oluşturdukları model, bireylerin olası mağduriyetlerinin ağırlıklı olarak yaşam şekillerine bağlı olduğunu savunmaktadır (Fattah, 2000: 63).

Bu teori esasında farklı sosyal grupların arasındaki şiddet suçları açısından mağduriyet riskini hesaplamak için ortaya atılmış, fakat daha sonra, mala karşı suçlar da eklenip genişletilerek, hedef seçme süreçleri ile ilgili daha detaylı teorilere temel oluşturmuştur (Miethe ve Meier, 1990). Hayat Tarzı Teorisinin kurucularına göre bir bireyin hayat tarzı suç mağduriyeti riskini belirleyen önemli bir faktördür. Bu bağlamda hayat tarzı, hem mesleki (iş, okul vb.) hem de boş zaman aktivitelerini kapsayacak şekilde "Rutin Günlük Aktiviteler" olarak tanımlanmaktadır (Hindelang vd., 1978: 241). Bu teorinin öncülerine göre; bir suçun işlenebilmesi için önce dört koşulun karşılanması gerekmektedir. Bu koşullar şunlardır:

(1) Suç sahnesinde saldırgan ve mağdur olarak iki aktör bulunmaktadır. Saldırgan ve mağdurun belirli yer ve zamanda kesişen durumları olmalıdır.

(2) Mağdurun saldırgan tarafından mağduriyet için uygun hedef olarak algılanması gerekmektedir.

(3) Bir kişinin bir diğerini mağdur etme eğiliminin olması zorunludur.

(4) Saldırgan hedeflediği sonuca ulaşmak için istekli ve tehdit edebilir veya güç kullanabilir olması ve güç ve tehdit kullanımını bir avantaj

olarak görmesi gerekmektedir (Hindelang vd., 1978: 250).

Bu teoriye göre, herhangi bir birey, rol beklentileriyle ve demografik değişkenlerle (yaş, cinsiyet, ırk vb.) bağlantılı olabilecek yapısal özellikleriyle sınırlandırılmıştır. Bireyler bu kısıtlılıklara uygun şekilde günlük rutin faaliyetlerini ve hayat tarzlarını belirlerler. Bireylerin rutin günlük aktiviteleriyle yüksek mağduriyet riskine maruz kalmaları arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Bu yüksek riske maruz kalma da sonuçta kişisel mağduriyetle sonuçlanmaktadır (Hindelang vd., 1978: 241-250). Kişisel mağduriyetin oluşabilmesi için gereken şartların genel bir çerçevesi şöyle çizilebilir:

(1) Kişisel bir mağduriyetten acı çekme olasılığının, kişinin özellikle geceleyin sokaklar, parklar vb. halka açık yerlerde geçirdiği zamanla doğrudan ilişkisi vardır.

(2) Halka açık yerlerde bulunma olasılığı özellikle geceleyin hayat tarzının bir işlevi olarak farklılık göstermektedir.

(3) Sosyal etkileşim ve ilişkiler orantısız olarak benzer hayat tarzları olan bireyler arasında gerçekleşmektedir.

(4) Bir bireyin kişisel mağduriyet riski, bireyin saldırganın demografik özelliklerine sahip olmasına göre farklılık göstermektedir.

(5) Bireylerin aile üyeleri dışındaki insanlarla zaman geçirme oranı, hayat tarzının bir fonksiyonu olarak farklılık göstermektedir.

(6) Kişisel mağduriyet olasılığı özellikle kişisel hırsızlık suçlarında bireylerin, aile üyeleri dışındaki insanlarla zaman geçirme oranının bir fonksiyonu olarak artmaktadır.

(7) Hayat tarzlarındaki farklılıklar, bireylerin kendilerini saldırgan özelliklere sahip kişilerden ayırıştırma kabiliyetlerindeki farklılıklarla ilgilidir.

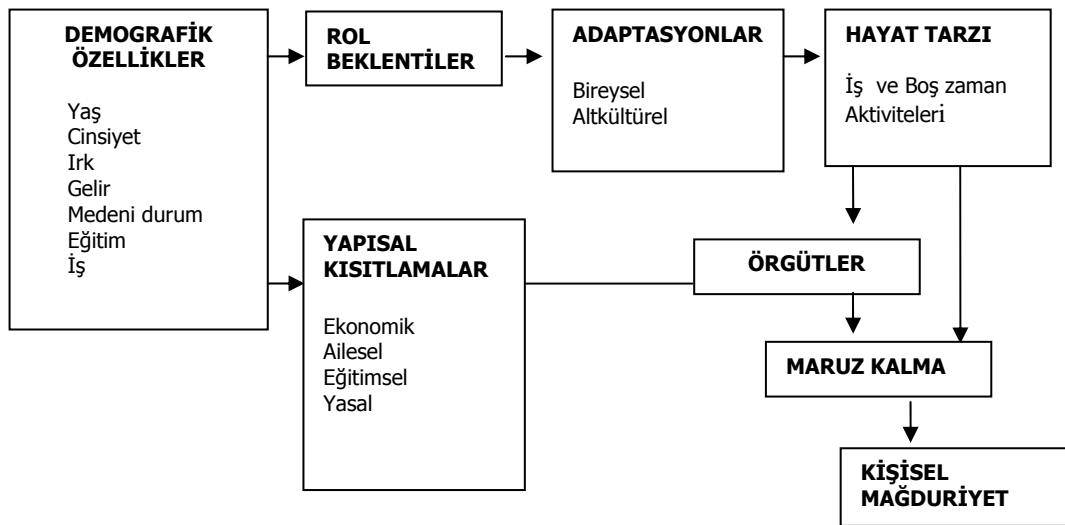
(8) Hayat tarzlarındaki farklılıklar, bir bireyin kişisel mağduriyet için hedef olarak uygunluk, arzu edilebilirlik ve görünebilirlik farklılıklarıyla ilgilidir (Hindelang vd., 1978: 250-266).

Hayat Tarzı Teorisi altında yatan temel varsayım, olası mağduriyetteki demografik farklılıkların mağdurların hayat tarzındaki farklılıklarla ilişkili olduğudur. Hayat tarzlarındaki farklılıklar, yüksek mağduriyet riskinin olduğu, tehlikeli yer ve zamanın bulunduğu farklı durumlara maruz kalmaya ilişkin

olduğundan önem arz etmektedir (Miethe ve Meier, 1994: 32).

Mağduriyet riski gençlerle arkadaşlık yapmak, halka açık yerlerde gece dolaşmak ve şehirde yaşamak gibi bazı davranışlarla artmaktadır. Bunun aksine bir kişinin mağduriyet şansı gece evde kalarak, kırsal bölgeye taşınarak, halka açık yerlerde gezerek, daha fazla para kazanarak ve evlenerek azaltılabilmektedir. Yüksek riskli hayat tarzına sahip olan bireyler aynı zamanda yüksek mağduriyet riskine de sahiptirler. Örneğin; sokaktaki yaşama daha fazla maruz kaldıkları için evden kaçan gençler yüksek mağduriyet riskine sahiptir ve suç mağduru olma riskleri yüksektir. Ciddi sapkınlıklarla ilgili geçmişe sahip olanlar, çetelerle işbirliği yapanlar, silah taşıyanlar, uyuşturucu satanlar bu davranışlarıyla ciddi bir şiddet suçunun hedefi olma şanslarını artırmaktadır. Teoriye göre, suç rastgele oluşmamakla birlikte, mağduru hayat tarzının bir fonksiyonudur (Siegel, 2011: 62).

Hindelang vd. (1978) geliştirmiş oldukları Hayat Tarzı-Maruz Kalma Modeli (*Lifestyle-Exposure*) ile genellikle mağduriyet olasılığının kişilerin yüksek risk unsurlarını barındıran durumlarla etkileşim miktarı ve çeşidine bağlı olarak değiştiğini savunmaktadır. Şekil-1'den anlaşılacağı üzere hayat tarzlarındaki farklılıklar, bireylerin beklenen rol davranışlarına ve sosyal kısıtlamalara verdikleri karşılığa ya da adaptasyonlarına göre belirlenmektedir.

ŞEKİL-1 Hayat Tarzı-Maruz Kalma Modeli (Hindelang vd., 1978)

Bu teorik model altında elde edilen ve belirtilen durum özellikleri (yaş, cinsiyet, ırk, gelir, medeni durum, eğitim ve iş) ile sokak suçları arasında önemli bir bağıntı bulunmaktadır. Çünkü bu durumlar, beklenen uygun davranışların ve bir bireyin davranışlarını kısıtlayan yapısal engellerin sergilenmesinde birlikte hareket etmektedir. Bu kültürel ve yapısal beklentilerin birleşimi rutin aktivite örneklerinin oluşturulmasına ve benzer yapılarla örgütlenmesine önyak olmaktadır. Hayat tarzları ve örgütlenmelerle birlikte kişilerin hassas ve riskli durumlara maruz kalmasının, bunun bireye dönüşü olarak da mağduriyetinin, artması beklenmektedir (Miethe ve Meier, 1994: 32).

Cinsiyete bağlı davranış kalıpları, temel faaliyetleri yaparken zamanın nerede ve kimlerle geçirildiğine, günlük aktivitelerdeki denetim derecesine, yabancılarla olası iletişim durumlarına ve riskli ve tehlikeli alanlarda bulunmaya göre farklılık yaratmaktadır. Örneğin, kadınlar zamanlarının büyük bir çoğunluğunu evlerinde geçirirler, çünkü ergen olarak erkeklere nazaran daha yakın denetim altında iken, yetişkin olarak da büyük olasılıkla ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgilenirler (Hindelang vd., 1978).

Büyük aile sorumlulukları ve sistemli bir şekilde eğitim ve iş fırsatlarının dışında tutulmaları, kadınların toplum hayatına katılmalarının önünde ciddi olarak engel oluşturabilir. Üstelik toplum aktivitelerine katılsalar dahi kadınlar rutin aktivitelerinde, arkadaşları veya yakın birileri ile beraber vakit geçirdiklerinden, erkeklere nazaran daha az yalnız kalırlar. Bu rol davranışı beklentileri ve yapısal engellemeler, kadınlar arasında özel aile içi aktivitelerin artmasına, toplum içerisindeki davranışlarının daha çok denetlenmesine, yüksek riskli kişilere ve yerlere maruz kalmalarının azalmasına ve sonuçta göreceli olarak suç mağduriyeti risklerinin azalmasına yol açmaktadır. Diğer taraftan erkekler ise, toplum hayatında geleneksel olarak aktif şekilde sosyalleşirler, iddialı ve agresif davranırlar, günlük hayatları daha az kısıtlanır ve korunaklı ev çevresinin dışında daha çok vakit geçirirler. Geleneksel yaşam tarzlarında oluşan, cinsiyetlere göre farklılıklar,

erkeklerin yüksek mağduriyet riskini açıklamaktadır (Miethe ve Meier, 1994: 34).

Hayat tarzının diğer belirleyicileri, ekonomik kaynaklar ve aile geliridir. Toplumda tabakalaşmanın temel şekli olan gelir düzeyi, sosyal hayatın yapısal şartlarının olabirliğinde veya kısıtlanmasında belirleyicidir. Ekonomik olarak avantajı olmayan kişilerin düşük gelirleri, yaşadıkları yer, ulaşım, diğerleriyle olan ilişki ve boş zaman aktivitesi tercihlerini kısıtlamaktadır. Suça eğilimli bölgelerden uzaklaşma gücüne sahip bireyler, güvenlik ölçütleri yüksek (güvenlik görevlisi, hırsız alarmı vb. olan) apartman ve evlerde kendilerini potansiyel saldırganlarla iletişimden koruyarak ve boş zamanlarını güvenli yerlerde geçirerek yaşamaktadır. Aile geliri arttıkça, kişinin yaşayacağı yer seçiminden, günlük aktivitelerde kullandığı ulaşım şekline ve diğer boş zaman aktivitelerine kadar hayat tarzı da farklılık göstermektedir (Hindelang vd., 1978). Yüksek ekonomik geliri olan insanların yapmış olduğu tercihler, onları kolaylıkla riskli ve hassas durumlara karşı korumaktadır. Bu nedenle, gelir düzeyi, sosyal hayatın çeşitliliğinin doğasında, olası farklı mağduriyet risklerine yol açan önemli bir özelliktir.

Hayat tarzı bakış açısından bakıldığında cinsiyet, gelir ve diğer durum özelliklerinden doğan şiddet mağduriyeti risk farklılıkları, bireylerin riskli ve savunmasız durumlara maruz kalmasını artıran hayat tarzı farklılıklarıyla bağlantılıdır. Belirtilen mağduriyet risklerinin belirli yer ve zamana düzgün bir şekilde yayılmadıkları düşünülürse, hayat tarzları mağduriyet olasılığını artırmaktadır. Çünkü farklı hayat tarzları, bireylerin farklı riskleri barındıran, belirli insanlarla belirli yer ve zamanlarda, belirli durumlara ilişkin etkileşimleriyle ilgilidir (Miethe ve Meier, 1994: 35).

Yaşları 18-30 arasındaki erkek, bekâr, düşük gelirlili ve siyahî kişilerin karşıtlarına nazaran daha yüksek şiddet mağduru olma olasılığı daha fazladır. Çünkü her bir grup, toplumsal aktivitelere daha çok katılır (özellikle geceleri), aileleriyle daha az zaman harcar, saldırgan özellikleri olabilecek insanlarla daha fazla etkileşim halinde olur. Bunun yanı sıra, bu teorik model ışığında, zamanın çoğunu toplumsal aktivitelerde geçiren bu sosyal gruplardaki bireylerin, yaşadıkları evlerden yapılan hırsızlık suçlarından

mağdur olma olasılıkları da daha yüksektir (Miethe ve Meier, 1993: 469).

Eğer Hayat Tarzı Teorisinin, sokak suçlarından doğan mağduriyetlerin farklı riskleri için yeterli bir açıklaması varsa, birçok sonuç öngörülebilir. Öncelikle, eğer mağduriyet risklerindeki demografik farklılıklar, hayat tarzları ve rutin aktivitelerdeki farklılıklardan kaynaklanıyorsa, her bir demografik değişkenin (yaş, cinsiyet, ırk, sosyal sınıf vb.) etkisi, hayat tarzlarının ve rutin aktivitelerin ayrı ölçütleri kontrol değişkeni olarak alındığından, önemli ölçüde azalacaktır. İkincisi, durumsal özelliklerinin yapısı itibarıyla hayat tarzları, genellikle biraz daha savunmasız olarak kabul edilen (genç, bekâr, düşük gelirli, siyahî erkekler vb.) bireylerin, yapı olarak özellikleri tam tersi olan (yaşlı, evli, yüksek gelirli, beyaz, kadın vb.) diğerlerine göre, mağduriyet riskleri daha fazladır. Üçüncü olarak, son yıllarda cinsiyet ve ırksal eşitlik adına atılan önemli adımlarla birlikte, bu faktörlerden doğacak mağduriyet riskleri zamanla azalacaktır. Başka bir ifadeyle, belirli rol davranışları olan daha az grup olursa ve insanların sosyal hayatlarını kısıtlayan yapısal engeller daha az olursa, ırk ve cinsiyet faktörlerinden doğan mağduriyet risklerindeki küçük farklar zamanla görülebilecektir (Miethe ve Meier, 1994:35). Bireylerin rutin aktivitelerindeki ve hayat tarzlarındaki farklılıkların bazı demografik farklılıklarla (yaş, cinsiyet vb.) ilişkili olduğu ileri sürülmektedir (Miethe vd., 1987; Kennedy ve Forde, 1990).

Mağduriyet olasılıklarındaki farklılıkların suça maruz kalma oranlarındaki farklılıklardan kaynaklandığını öne sürerek suçları açıklama ve olası mağduriyeti tahmin etme kabiliyetinin artırılması için mutlak (*absolute*) ve olası (*probabilistic*) maruz kalma kavramları arasındaki farkların irdelenmesi gerekmektedir. Mutlak maruz kalma, kişiler, nesnelere, zaman ya da yer gibi suç mağduriyetinin oluşabilmesi için mantıklı gereksinimlerin özelliklerini kapsamaktadır. Mutlak maruz kalma olmaksızın suç oluşmaz. Bu nedenle, 18'inci yüzyıl araba hırsızlığı oranı sıfır, çocuksuz çiftlerce yapılan çocuk istismarı önemsenmeyecek kadar azdır (Gottfredson,1981:715). Olası maruz kalma, mutlak maruz kalmaya ihtiyaç duymaktadır. Olası maruz kalma, insanlar, nesnelere, yer ve zaman dilimleri arasında mağduriyete fırsat oluşturan ve mağduriyeti mümkün kılan farklılıkları ifade etmektedir

(Hindelang vd., 1978: 11).

Gottfredson (1981)'e göre mağdurların seçilmesinde, mantıklı bir yaklaşım olmalıdır. Bu nedenle motive olmuş bir suçluya (suçu başarıyla tamamlamış) göre, bütün insanların, nesnelere, zaman dilimlerinin veya yerlerin saldırı için eşdeğer şekilde uygun hedefler olmaları olasılık dâhilinde görünmemektedir. Mutlak maruz kalmayla birlikte her şey eş değer şekilde arzu edilir, uygun veya dikkat çekici değildir (Gottfredson, 1981: 717). Olası maruz kalma tesadüfi değildir. Yüksek riske sahip kişiler, nesnelere, zaman dilimleri ve mekânlar vardır. Farklılaşmış fırsatın, suç mağduriyetinin nedeninin savunulabilir bir bileşeni olduğu düşüncesinin gereklilikleri, farklı grupların olası mağduriyetlerdeki büyük farklılıkların oluşturulması ve mağdur eğiliminin gösterilmesidir. Aslında böyle farklarla maruz kalma arasındaki bağlantının kurulmasına ihtiyaç bulunmaktadır (Gottfredson, 1981: 719).

Hayat tarzlarındaki farklılıklar, bireylerin iş süresince ve boş zamanlarında yaptığı faaliyetlerin özelliklerine göre, farklı yerlerde, belirli zamanlarda ve farklı özelliklerde insanlarla etkileşimine katkıda bulunmaktadır. Çünkü suç mağduriyeti, zaman ve mekâna göre rastgele dağıtılmamıştır ve saldırganlar genel nüfusun temsilcileri değildir. Bu da, hayat tarzı farklılıklarının yüksek mağduriyet riskine maruz bırakabilecek farklı durumlara yol açtıkları anlamına gelmektedir. Olası mağduriyet, muhtemel saldırganların ve uygun hedeflerin koruyucuların yokluğunda bir araya gelmesine bağlıdır ve birleşimin rutin aktivitelerden etkilendiği görülmektedir (Gottfredson, 1981: 720).

Hayat tarzı veya rutin aktivite kavramları durağan ya da değişen sosyal yapı düzenlemelerinin suç oranlarındaki farklılıklara ve suça maruz kalan insanların veya nesnelere miktarının ve çeşidinin değişimine yol açan bir mekanizmadır. Cohen ve Felson (1979) çalışmasına göre, evden ve aileden uzakta yapılan faaliyetlerin dağılımı suça maruz kalma miktarını artırmakta ve bunun sonucu olarak da suç miktarını artırmaktadır. Bu nedenle, olası maruz kalma, sosyal yapı ve beklenen rol davranışlarıyla kendilerini tanımlayan, rutin aktiviteler temel alınarak tahmin edilebilir.

Hayat tarzı modelinde öne sürülen temel prensip olası maruz kalmanın ve öncesinde gelenlerin suç mağduriyetinin nedenselliğinde merkezi bir rolü olduğudur. Suça fırsat oluşturma kavramı bilimsel ve açıklayıcı güç olarak kabul edilmelidir (Gottfredson, 1981: 723). Bu alanda var olan iki düşünce kısmen önemli görünmektedir. Bunlar: mağdurun eğilimi ve motivasyonu sınıflandırmalarıdır. Bu noktada geleneksel yaklaşım ve hayat tarzı yaklaşımı arasındaki fark önemli görünmektedir. Mağdur çalışmalarında ayrı bir tarihi olan geleneksel yaklaşım farklı mağduriyete neden olan olaylar için farklı nedensel mekanizmalar öne sürmektedir. Bazıları basit bir dikkatsizlikten ibaretken, diğerleri aktif provokasyonun, fiziksel bozukluğun veya açgözlülüğün sonuçlarıdır (von Hentig, 1948). Bu durumlarda kişilere karşı meydana gelen olayların paylaştığı ortak payda mağduriyettir. Bu olayların belirleyicileri biyolojik faktörlerden (yaşa bağlı zayıflık), psikolojik faktörlere (şiddetli karşılık gerektiren, çeşitli şekillerde harekete geçirmeye sevk eden), fiziksel faktörlere (görünür zenginlik), durumsal faktörlere (fahişe tarafından soyulan kişinin polise haber vermekten kaçınması) ve mağdurların kendi kusurlarına göre değişen durumlara kadar uzanan bir yelpazede farklılık göstermektedir (Mendelsohn, 1974).

Garofalo (1986), Hayat Tarzı Teorisine yapılabilecek muhtemel eleştirileri kendisi yaparak, deneysel tabanlı bir yaklaşımın mağduriyet araştırmalarına nasıl katkı sağlayacağını açıklamaktadır. Garofalo (1986)'ya göre bu teori için üç ana zayıflık söz konusudur. Öncelikle bu yaklaşıma ait hipotezlerin, tanımlar yoluyla doğrulandığını ve bu yüzden değersiz olduğunu öne sürmektedir. Sokağa çıkmayan kimse sokak suçlarına maruz kalmaz ve bu nedenle böyle bir olayın mağduru olma olasılığı bulunmamaktadır. Riske mutlak maruz kalma ve olası maruz kalma arasındaki ayrımı Gottfredson (1981) ortaya koymuştur. Bunlardan ilki mağduriyetin oluşması için gerekmektedir. Mağduriyete sebep olacak olayın oluşması için bir kişiyle veya malla saldırgan arasında mutlak suretle bir temas olmalıdır. Olayın oluşması için diğer faktörlerin belirli bir yer ve zamanda bir arada olması gerekmektedir.

Garofalo (1986) tarafından getirilen ikinci eleştiri hayat tarzı

kavramının anlaşılması oldukça güç, belirsiz ve yanlışlığı iddia edilemez oluşudur. Günlük ya da haftalık rutin aktiviteler hayat tarzı resmini gerekli şekilde tamamlayamamaktadır. Üçüncü eleştiri ise, hayat tarzı yaklaşımının politika oluşturanlar için yetersiz olduğu yönündedir. İnsanların hayat tarzlarını değiştirmesi gerektiği üzerine bir tartışma yürütmek olanaksızdır. Son olarak, hayat tarzıyla çok ilgisi olmayan hedef çekiciliği ve kişisel mizaç ve özelliklerin mağduriyete sebep olan olayı aydınlatıcı denklem içerisinde bir yerlere konulması gerekmektedir.

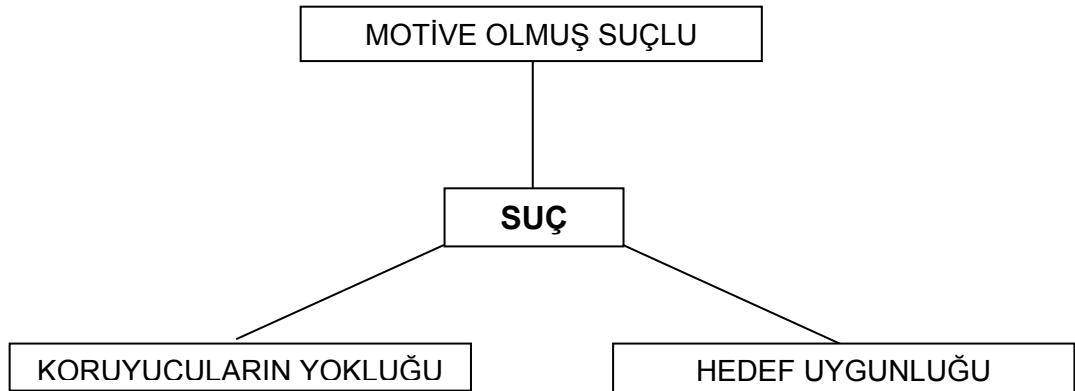
Walklate (1989) ise Hayat Tarzı Teorisinin zayıf yönleri olduğunu öne sürmektedir. Teorinin birinci zayıf yönü hayat tarzı kavramıyla ilgilidir. Bu kavram günlük rutin aktiviteler ve iş aktivitelerini baz alarak tanımlanmıştır. Hayat tarzının bir süreç olarak ya da ölçülebilir bir gerçek olarak yorumlanması sorun teşkil etmektedir. Bir süreç olarak hayat tarzı viktimoloji için birçok önemli soruyu da beraberinde getirir. İkinci zayıflık modelin ilk önermesinde tanımlanmıştır. Kişisel mağduriyete maruz kalma olasılığı kişinin halka açık yerlerde geçirdiği zaman miktarıyla ilgilidir. Bu modelin ana ilgi odağının halk olduğu açıktır. Kişisel mağduriyetin gerçekleşmesi yaşanan ev hariç tutulmaktadır. Üçüncü zayıflık modelin işlevselci sezgilerinden kaynaklanmaktadır. Bu model yapısal kısıtlılıkların rol beklentilerinin ve bireylerin bunlara adaptasyonunu öngörür. Yapısal kısıtlılıklar yasal ekonomik eğitimsel ve aileseldir. Irk, cinsiyet, gelir, medeni hal, eğitim ve iş gibi demografik değişkenler ayırt edici kategorilerdir. Bu işlevsel çerçeve zayıflıktır çünkü mağduriyet süreci hakkındaki düşüncelerimizi kısıtlar (Walklate,1989:8-13).

Walklate (1989)'e göre Hayat Tarzı Teorisinin en kuvvetli yanı deneysel tabanlı olmasıdır. Bu teoriye ilişkin kavramları ve önermeler verilere dayanmaktadır ve ilerleyen dönemlerde veri toplama süreçlerine yön vermede kullanılabilir. Bu yaklaşım kriminoloji için olduğu kadar viktimoloji için de bir veri kaynağı olan resmi suç kayıtlarına güvenmenin ötesinde, onlarla birlikte hareket etmektedir. Bu nedenle Wolfgang (1957) mağdurun katkısını kavramını resmi kayıtlı öldürme olaylarına uygularken, Hayat Tarzı Teorisi, mağdur anketlerinde elde edilen verilerden oluşmaktadır. Bu teorinin

bir diğerkuvvetli yanıgerçekçi ve sorgulayıcı politika uygulamalarına dayanmasıdır. Garofalo (1986) bu uygulamaların bazılarını şu şekilde sıralamaktadır: yaşlıların topluma büyük oranda katılımlarının desteklenmesi sonradan oluşabilecek mağduriyete ve riske maruz kalmalarıyla sonuçlanabilir, kadınları iş gücüne katılımının artırılmasına yönelik politikalarının geliştirilmesi onları büyük riske maruz bırakabilir.

3. RUTİN AKTİVİTE TEORİSİ

Rutin Aktivite Teorisi doğrudan en az bir saldırganın en az bir kişiye veya saldırganın almak veya zarar vermek istediği bir nesneye yapılan direkt fiziksel müdahaleyi kapsayan adi suçlara odaklanır (Cohen ve Felson,1979:589). Bu teoriye göre, rutin aktivitelerdeki yapısal değişiklikler, adi sokak suçlarının oluşması için olması gereken motive olmuş suçlu, uygun hedef, koruyucuların yokluğu şeklindeki asgari unsurların belirli bir yer ve bir zamanda bir araya gelmesiyle, suç oranlarına etki eder. Şekil-1’de ifade edilen rutin aktivite teorisinin unsurlarından bir tanesinin yokluğu suç olayının engellenmesinde yeterlidir.

Şekil-2: Rutin Aktivite Teorisi Ana Unsurları

Yaşam kalitesini artıracak yöndeki gelişmeler bütün nüfus için eşit şekilde paylaştırılmadığında suç oranları ve doğal olarak mağduriyet artacaktır. Özellikle hayatı kolaylaştıran ürünlerin artması, taşınabilir olması, değerli olması ve beraberinde kontrolün azalması potansiyel mağdurlarını yaratır. İnsanların sosyal hayata katılım oranları arttığından özellikle kadınların işgücüne katılımı insanların tatil için iş seyahati için yaşadıkları

yerleri kısa süreli terk etmeleri geride kalan mallarının korumasız kalmasına olanak sağlar (Cohen ve Felson, 1979).

Rutin Aktivite Teorisi birçok sosyal bilime uyarlanabilir olsa da sosyologlara bu kadar cazip gelmesinin bir kaç sebebi vardır. Öncelikle bu teorik yaklaşım geleneksel faaliyetler ve yasal olmayan faaliyetler arasındaki ilişkiye ışık tutar. Cohen ve Felson'a göre yasal olmayan faaliyetler günlük etkinliklerden beslenir (Felson ve Cohen, 1980; Messner ve Blau,1987). İkinci olarak bu teori yapısal sosyal değişimlerle suç oranları arasındaki temel bir ironiyi ifade eder. Rutin Aktivite ve Hayat Tarzı Teorilerinin her ikisi de suçlu davranışı, suçluların eylemleriyle veya kaç kişi olduklarıyla değil, olası mağdurların hayat tarzları ve günlük faaliyetleriyle açıklarlar. Bu yaklaşımlar sosyologların ilgisini birçok teoriye göre daha çok çekmiştir çünkü suçluluk motivasyonunu ve geleneksel kriminolojinin (bu teorileri anlamak için kriminolog olmaya gerek yoktur gibi) ana başlıklarını göz ardı ederlerken, alışkanlıkların, yaşam şekillerinin ve normal vatandaşların günlük yaşamlarındaki davranışlarının nasıl suç çevresi yarattıkları konuları üzerinde durmuşlardır (Miethe ve Meier, 1994:38).

Rutin Aktivite Teorisini ispat etmek için sayısız girişim olmuştur. Bu bağlamda suç olayının arzulan hedef olarak yakınlığı ve ulaşılabilirliği, çekiciliği ve korunma düzeyi (Miethe ve Meier,1990), hane halkı sayısının mağduriyete etkisi (Maxfield,1987b), sosyal hayattaki yaratıcılıkla beraber gelişen tiyatro ve sinemaya gitmek, barlara ve gece klüplerine gitmek, restoranlara gitmek gibi faaliyetlerin sayısındaki artışın mağduriyet riskini artırması (Messner ve Blau, 1987), özellikle alkolizm, uyuşturucu kullanımı ve eşcinsellik gibi sapkın hayatlardaki artışın mağduriyet risklerini yüksek oranda artırması (Sampson ve Lauritsen,1990), sapkın davranışlar gösterenler ve suçlularla olan sık temasın suç mağduru olma eğilimini artırması (Jensen ve Brownfield,1986) araştırılmıştır.

Bu alanda yapılan çalışmaların her biri ev dışında gerçekleşen aktivitelerin kişinin suça maruz kalmasını nasıl etkilediğine odaklanır. Örneğin Cohen ve Felson (1979) suç oranlarıyla hane halkı aktiviteleri oranı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yine yaptıkları bir çalışmayla yüksek işsizlik

oranlarının ev dışı aktivitelerin azalmasına katkıda bulunduğunu ortaya koymuşlardır (Cohen ve Felson,1980). Bu yaklaşım daha da genişleterek işsizlik oranlarının hırsızlık, soygun ve araba hırsızlığı oranlarını nasıl etkilediğini araştırmak üzere Cohen vd. (1981) tarafından uygulanmıştır. Miethe vd. (1991) bu bakış açısını kullanarak koruyucu, ev dışı aktivite ve hedef çekiciliği ölçütlerinin saldırı kaynaklı suç oranlarını nasıl etkilediğini 584 ABD şehrinde 1960-1980 yılları arasında onar yıllık periyotlarda araştırmışlardır (Miethe ve Meier, 1994:38). Messner ve Tardiff (1985) ise şehirde işlenen cinayetlerin sosyal çevresini incelemek için teoriyi uygulamışlardır.

Birçok araştırma analiz birimi olarak bireyi ve hanehalkını kullanarak hem Rutin Aktivite hem de Hayat Tarzı Teorilerini test etmişlerdir. Cohen ve Cantor (1980), bireylerin hayat tarzlarının evden ve kişi üzerinden hırsızlık risklerine nasıl etki ettiklerini araştırmışlardır. Cohen vd. (1981) maruz kalma, koruma-güvenlik, suçlulara yakınlık ve hedef çekiciliği ölçümlerine gelir, ırk ve yaşın bireylerin mağduriyet riskine etki edip etmediğini araştırmışlardır. Ailesel olmayan ve hane halkıyla birlikte yapılmayan faaliyetlerin hedef uygunluğu ve güvenlik açısından bireyleri mağduriyet riskine olan etkileri araştırılmıştır (Lynch, 1987; Maxfield, 1987b; Kennedy ve Forde, 1990). Bireylerin boylamsal verilerini kullanarak yapılan çalışmada Miethe vd. (1990), hane halkıyla birlikte yapılmayan aktivitelerin koruma ve güvenlik önlemlerinde zaman içerisinde meydana gelen değişikliklerin bireylerin kişiye karşı ve mala karşı suçlarda mağduriyet risklerine olan etkisi ortaya konulmuştur. Bu teorik yapılanma birden fazla mağduriyeti açıklamakta ve tahmin etmekteki faydaları farklı araştırmacılarca önerilmiştir (Gottfredson,1981; Sparks, 1981).

Her ne kadar bu alanda yapılan çalışmaların kullandıkları analiz birimleri ve kavramlar çok geniş bir yelpazeyi kapsasa da Rutin Aktivite Teorisinin geçerliğinin gözlemlenmesi için üç sonuç kalır. Birincisi, ailesel olmayan faaliyetler bireylerin mağduriyet risk oranlarını artırır, olası mağdurların hedef olarak görünür olmasına katkıda bulunur. İkinci olarak, kişisel güvenlik ve koruma unsurları artırılırsa suç oranları düşecektir.

Üçüncü ve son olarak kişisel itibarı ve mal varlığıyla ön planda olanlar yüksek riske maruz kalırlar. Bunlar birlikte ele alındığında Rutin Aktivite yaklaşımı, potansiyel mağdurların yüksek hedef uygunluğunun (fark edilebilirlik, çekicilik ve değerlilik gibi) ve düşük koruma seviyesi olduğu durumlarda mağduriyet risklerini tahmin eder (Miethe ve Meier, 1994:39). Bu teoriye ilişkin her ne kadar motive olmuş suçlular ve hedefin uygunluğu üzerine birçok araştırma yapılmış olsa da koruyucuların yeterliliği üzerine yeteri kadar bir çalışma olmamıştır.

4. MAĞDURİYET TEORİLERİNDE TEMEL KAVRAMLAR

a. Suça Yakınlık

Motive olmuş suçlu havuzuna ve doğal olarak suça yakınlık (*proximity*) üç boyuttan oluşmaktadır. Birinci boyut suça yakınlık kavramı olup, suçun potansiyel hedeflerinin yaşadığı yerler ile çoğunlukla potansiyel saldırganların yoğun olarak bulunduğu alanlar arasındaki fiziksel mesafe olarak ifade edilmektedir (Cohen vd., 1981: 507). Bu ilişki üzerine literatürde yapılan deneysel çalışmalar, değişkenler arasında pozitif bir ilişkisi olduğunu göstermektedir. Aslında Lynch (1987) yakınlığın suç oranlarını veya mağduriyet risklerini tahmin etmek için en önemli faktörlerden biri olduğuna işaret etmektedir.

Her ne kadar önemli bir etken olsa da fiziksel yakınlık tek başına yeterli değildir. Fiziksel olarak uygun hedeflere yakınlık içerisinde olanların kanunları çiğnemek için motive olmalarını da gerektirmektedir. Bu nedenle, motivasyon bu kavramın ikinci boyutunu oluşturmaktadır. Her ne kadar birçok araştırma motivasyonu deneysel bir sorudan çok bir varsayım olarak görse de, motivasyon kavramsal olarak literatürde önemli bir unsur olarak kabul edilmektedir (Garofalo, 1986). Üçüncü boyut yakınlık ve potansiyel saldırganların motivasyonunun sayısı ile ilişkilidir. Literatür potansiyel saldırgan havuzunun ebadını önemli bir değişken olarak tanımlamaktadır (Cohen ve Felson, 1979). Havuzun genişliğinin de, suç seviyesiyle doğrudan ve pozitif olarak ilişkisi olduğu varsayılmaktadır. Bu da yakınlık, motivasyon düzeyi ve havuzun genişliği arttıkça suç oranı veya mağduriyetin de artması

demektir.

Karmen (2012)'e göre, suçun beslendiği bölgeler yüksek sayıda insanın zaman ve mekân içerisinde bir araya geldiği yerler olma eğilimindedir. Ayrıca polis de bu tip yerlere seyrek olarak devriye düzenlemektedir. Bu koşullar altında, bu tür yerler suçun sıcak noktaları haline gelmektedir. Mantıksal olarak bu tür yerlere sık giden insanlar bu sıcak noktalara gitmeyenlerden daha yüksek bir mağduriyet riski altındadır. Yüksek suç oranının olduğu bölgelerde yaşamak, saldırganlarla sık sık iletişim halinde olma olasılığını ve dolayısıyla kişinin mağduriyet riskini artırmaktadır. Yüksek suç oranının olduğu bölgelerde yaşayan ve zamanının büyük çoğunluğunu evlerinin etrafında geçiren insanlar, yaşadıkları yerlere yakın hedefleri seçmeye eğilimli saldırganlarla yakın olurlar (Hindelang vd., 1978).

Suçun yoğun olarak işlendiği bölgelerin genel özellikleri sosyolojik suç teorilerinde tanımlanmıştır. Bu teorilere göre, bu bölgelerde yoğun bir nüfus dönüşümü olduğu, bölgede etnik farklılıkların bulunduğu ve gelir seviyesinin düşük olduğu öne sürülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, bazı yerler (barlar, alışveriş merkezleri vb.) suça meyilli insanları çekmeleri, mağdur edilecek hedef sağlamaları ve bu bölgelerde sosyal kontrolün zayıf olması nedeniyle, diğerlerine nazaran daha tehlikelidir. Ana geçiş güzergâhlarına, fast-food restoranlara, otobüs duraklarına ve okullara yakın daha çok yabancıların ilgisini çeken yerlerde yaşamak suça karşı savunmasızlığı artırmaktadır (Stark, 1987).

Özetle, yakınlık kavramı suçlunun hedefe ya coğrafi olarak ya da insan insana etkileşim yoluyla ulaşım ulaşamamasıyla ilişkilidir. Bazı mağdurlar, suçlular tarafından, yalnızca yakın olmaları böylece uzak bir yol kat edilmesini gerektirmemeleri nedeniyle seçilmektedir (Karmen, 2012).

b. Suça Maruz Kalma

Maruz kalma (*exposure*), kişilerin veya nesnelerin belirli yer ve zamanlardaki potansiyel saldırganlarca görünürlüğü ve değeri ile ilgilidir. Yakınlık, oldukça fazla sayıdaki saldırganla mağdur arasındaki fiziksel yakınlığı ifade ederken, suça maruz kalma ise bir kişinin suça karşı

savunmasızlığına işaret etmektedir (Cohen vd., 1981: 507). Bir mesken ya da bir binanın, yüksek derecede soyguna maruz kalması, müstakil olması, birden fazla girişinin olması ve köşede bir yerde olması ile alakalıdır. İnsanlar belirli zamanlarda, riskli veya hassas durumlarda bazı tipteki insanlarla bir aradayken gaspa ve şiddete karşı yüksek riske maruz kalmaktadır. Bu maruz kalma genellikle kişilerin hayat tarzları ve rutin aktivitelerinden kaynaklanmaktadır. Örneğin kişisel mağduriyet riskleri halka açık yerlerde (sokaklar, parklar vb) özellikle gece vakti geçirdikleri zaman ile doğrudan ilişkilidir (Hindelang vd., 1978: 251).

Balkin (1979), riske maruz kalmayı, hayat tarzı, aktivitelerin sunduğu fırsatlar, mal varlığı ve maruz kalan ve kalmayan malların göreceli değeri olarak dört unsurla açıklamaktadır. Oysaki böyle ev dışında yapılan faaliyetlerin düşük maruz kalmaya neden olması gerekmektedir, çünkü hem iş hem de okul çevresi genellikle güvenli ve korunaklıdır (Miethel ve Meier, 1994: 52).

Maxfield (1987a)'e göre suç maruz kalmak, sade bir hayat tarzının veya rutin aktivitelerin ürünü değil, bireyin mağduriyet olasılığının etkilendiği bir tercih durumudur. İnsanlar günlük aktivitelerini yapılandırırken suç tehlikesinin olduğu durumları seçerek veya göz ardı ederek mağduriyete neden olacak çok çeşitli seviyede fırsatlar sağlamaktadır. Özellikle rutin aktiviteler, bir kişinin veya malın riske maruz kalmasını etkileyerek mağduriyet için farklı fırsatlar yaratmaktadır.

Sonuç olarak, potansiyel saldırganlara, yüksek riskli durumlar ile çevrelere maruz kalmak suç mağduriyeti riskini artırmaktadır (Fattah, 2000: 66). Bu bakış açısıyla, suçlu ve mağdurun her zaman birbirlerinin yakınında ve ilgi alanlarında olduğu savunulmaktadır (Mustaine ve Tewksbury, 1998).

c. Hedef Uygunluğu

Finkelhor ve Asdigian (1996)'a göre, hedef uygunluğu (*availability*) saldırganın yatkınlığı, kötü eğilimi ve etkinliğine özgüdür. Bu nedenle hedefin saldırganın isteğine olan uygunluğu hedefin çekiciliğinden kaynaklanmakta ve hedefin uygunluğu, bir suç türünden diğerine ve saldırgandan saldırgana

göre değişmektedir. Hedef uygunluğu unsurları bazı saldırılarda diğerlerine göre daha fazla rol oynamaktadır. Sokak suçlarında, grup mağduriyetlerinde ve oldukça vahşî kişilerle aynı aile içinde birlikte yaşamak zorunda olanlarda, saldırganlar mağduru seçerken kişilik özelliklerinden ziyade sadece yakınlık unsurunu baz almaktadır (Finkelhor ve Asdigian, 1996: 7).

Hedef uygunluğu literatüre göre, bünyesinde iki unsuru barındırmaktadır. Cohen vd. (1981), hedef uygunluğunu; bir nesneyi veya kişiyi suçun hedefi yapan çekiciliği ve suçun konusu yapan ulaşılabirliği ile ilişkilendirmektedir.

(1) Hedef Çekiciliği

Hedef çekiciliği (*target attractiveness*) hedef olan kişilerin veya nesnelerin maddesel veya sembolik olarak yasal olmayan davranışa karşı hedefin algılanan durumu gibi (alıp götürölmeye kalkışılan malın ağırlık, ebat ve bağlı veya kilitli olma özellikleri ve kişilerin saldırıya karşı koyabilecek fiziksel kapasitesinin olup olmadığı gibi) özelliklerinin potansiyel saldırganlarca arzu edilebilirliğidir (Cohen vd, 1981:508).

Belirli hedeflerin ekonomik ve sembolik değerlerinden dolayı, saldırganlarca seçilmesi mağduriyet teorilerinin altında yatan temel varsayımlardan birisidir. Ebat olarak küçük olan ve saldırılara karşı daha az fiziksel dirence sahip bulunan suç hedefleri daha çekicidir (Cohen vd., 1981). Karmen (2012)'e göre çekicilik, hedef nesnenin son model bir araba ya da cep telefonu gibi suçlunun başkalarına satabileceği kadar değerli bir şey olup olmadığıdır. Bu liste ise, sürekli olarak değişmektedir; daha önceleri dizüstü bilgisayarlar rağbet görmekteyken, şu anda özellikle uydu aracılığıyla yer gösteren cihazlar rağbet görmektedir.

Steinmetz (1979)'e göre çekicilik, özellikle saldırgan hedefin yararı veya görünürdeki değerini ifade etmektedir. Fakat hedefler sadece sundukları değerle değil, aynı zamanda kolay olduklarında da değerlidir. Hough (1987) ise, bu terimin yeniden potansiyel kazanç olarak tanımlanarak, hedefi çekici hale getiren diğer hususların hariç bırakılabileceğini ileri sürmektedir (Hough, 1987: 359).

Çekicilik unsuru nesnenin potansiyel saldırgan tarafından maddesel veya simgesel arzu edilebilirliğini ihtiva etmektedir. Bir nesnenin arzu edilebilir olması; mala karşı suçlarda en net şekliyle görüldüğü gibi, suçlunun diğer mallara göre bir malı daha fazla çalmayı istemesine neden olacak kadar değerli olması durumudur. Suçluların genelde aynı tip insanları seçmelerinde mağdurlara attettikleri değer belli bir değer olabilir ve bu değer dolayısıyla belli özellikleri taşıyan mağdurlar, suçlular için daha çekici bir hal alabilirler (Felson, 1998:55). Bu unsurun suç oranlarına etkisi pozitifdir. Aslında bu ilişkinin merkezinde ulaşılabilirlik unsuru bulunmaktadır. Hedef çekiciliğini bir kenara bırakıldığında, eğer ulaşılamazsa suç mağduru da olmayacaktır (Cohen vd., 1981).

Maruz kalmaya benzer şekilde hedef çekiciliğinin etkisi sabit değildir. Yüksek gelirli insanların yüksek risk mağduriyetine sahip olduğunu ortaya koyan çalışmalar olduğu gibi aksini savunanlar da bulunmaktadır (Cohen ve Cantor, 1980; Cohen vd., 1981; Hough,1987; Miethe ve Meier, 1990; Miethe vd.,1987).

(2) Ulaşılabilirlik

Hedef ulaşılabilirliği (*accessibility*) iki unsur içermektedir. Bunlardan birincisi fiziksel görünürlük ve suç nesnesinin potansiyel saldırgan ulaşılabilirliğidir. Potansiyel saldırgan hedefin varlığından haberdar olmalıdır ve onunla fiziksel temas sağlayabilmelidir (Cohen vd.,1981). Felson (1998), bu kavramı açıklarken, hedefin suça konu olacak şekilde cazip olup olmamasına bakılmaksızın, suçlunun hedefe rahatlıkla ulaşmasından ve sonrada oradan rahatlıkla uzaklaşmasından bahsetmektedir. Müsait ve ulaşılabilir hedefler, suçluların yoğun olarak buldukları bölgelerde ve kullandıkları güzergahlarda yaşayan potansiyel mağdurlar, değerli arabalar veya evler gibi hedeflerdir.

Hedef ulaşılabilirliğinin ikinci unsuru ise, saldırılacak nesnenin var olan direncini ihtiva etmektedir. Ağırlık, ebat veya potansiyel saldırganın çalmasını veya zarar vermesini azaltan diğer özellikler bu unsur kapsamında değerlendirilmektedir (Cohen vd., 1981). Karmen (2012)'e göre, hedefin bir

saldırıya direnebilme yeteneği olan savunmasızlık (*vulnerability*) kavramı yaşlı, çok genç ya da güçsüzler gibi kişilerin incinebilirliğidir. Ancak bu kavram güvenliğin zayıf olduğu bir binayla da bağlantılı olabilmektedir. Benzer şekilde Skogan (1986), savunmasızlık ile saldırganın hedefe kolayca yaklaşabilmesi ve saldırabilmesi ile hedefin saldırıdan kurtulabilme ve kaçabilme güçlüğünü ifade etmektedir. Savunma güçlerinin diğer insanlara göre daha az olması sebebiyle yaşlılar, kadınlar ve çocukların suç mağduru olma olasılığı diğer insanlara göre daha fazladır.

Dussich (2006), savunmasızlık terimini bir kişinin, başka kişi veya kişilerin fark ettiği ve avantaj haline getirmek istediği takdirde mağduriyetine neden olan zayıflığı veya fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik durumu olarak ifade ederken, Hough (1987) ise, savunmasız hedeflerin önceki çalışmalarda sebebi her ne olursa olsun darbe alanlar şeklinde ifade edildiğini belirtmektedir. Fakat artan kullanımıyla bu terim, bir mağdurun uğradığı zararın seviyesinin bir diğerine göre (ya da mağdur gruplarına) farklı etkisine işaret etmektedir. Çizilen bu çerçeveye hedefin kolaylaştırıcı iştirakini ifade eden ulaşılabilirlik terimi açıklanmaktadır (Hough, 1987:360).

ç. Etkin Koruyuculuk

Koruyuculuk (*guardianship*) literatürde pek çok şekilde tanımlanmaktadır. Güvenlik ve etkin koruma bir bireyin veya grubun fiziksel ve sembolik olarak varlığı olup bilerek ya da bilmeyerek suç olayının önüne geçmesi olarak tanımlanır. Cohen ve Felson (1979)'a göre güvenlik kişinin sadece varlığıyla suçu önleme durumuyken, olmamasıyla suçun olası oluşumuna katkıda bulunma durumudur. Felson (2006)'a göre koruyucunun rolü potansiyel suç hedefini gözetmektir. Koruyucu olay yerinden öylesine geçen biri olabileceği gibi bir kişinin veya malın korunması için görevlendirilmiş bir kişi de olabilir. Polis ya da özel güvenlik görevlisinden çok sıradan vatandaşlar olarak düşünülürler. Felson (2006) sonraki çalışmalarında koruyucu tanımında sadece varlıkları birilerinin gözetlediği hissini uyandıran ve sıradan insanların günlük yaşamlarında sadece varlıklarıyla bir güvenlik çemberi oluşturduklarını ifade eder. Diğer çalışmalara bakıldığında koruma ve güvenlik üç alt gruba ayrılmıştır ve genel

olarak denetleyiciler olarak adlandırılırlar. Ebeveynler, öğretmenler ya da işverenler gibi potansiyel saldırganların denetleyicileri veya saldırganlarla duygusal ilişki içerisinde olan bakıcılar, varlıkları ve uyanıklıkları suçun, buldukları yerde olmasının önüne geçen yöneticiler ile potansiyel suç hedefini gözeten bir kişi olabileceği gibi bir nesne de olabilen koruyuculardır (Felson,1994, Felson, 2006; Sampson vd., 2010). Bu grupların suçun tamamlanmasına ya da tamamlanmamasına olan etkilerinden dolayı birbirleriyle ilgisi vardır. Saldırgan, bakıcıdan uzakta yöneticinin olmadığı bir yere ve koruyucusuz bir hedefe yönelir. Koruyucu potansiyel bir suç sahnesinde fark edebilen ve müdahale edebilen herhangi bir kişi veya herkeştir (Reynald, 2009).

Lynch (1987)'e göre koruyuculuk, profesyonel korumaları, mağduriyeti önleme merakında olan belirli bir meslek sahibi olmayan insanlar, alarmlar ve benzerlerini kapsamaktadır (Lynch,1987:287). Cohen ve diğerleri (1981) ise güvenlik kavramını ifade ederken resmi sosyal kontrol, gayri resmi sosyal kontrol ve hedefi kuvvetlendirici faaliyetler olarak üç kategoride toplamaktadır.

Yapılan araştırmalara göre suçu azaltmada rol oynayan düzenlemeler kolluk ve mahkemeler gibi resmi sosyal kontrol unsurlarının etkileri çok azdır (Bennet,1991). İkincisi kategori olan hedef kuvvetlendiren faaliyetler(kilitler ve alarmlar gibi)in suçun başlamasını azaltıcı etkileri söz konusu olup ve bunlar oldukça geniş kullanım alanına sahiptir. Buna rağmen kullanımlarındaki maliyetten ötürü yüksek risk altındaki bireyler ve ailelerin, genellikle bunları etkin bir şekilde kullanabilecekleri ekonomik imkanları bulunmamaktadır (Skogan ve Maxfield, 1982).

Üçüncü kategori gayri resmi sosyal kontrol olup, insanları ya da nesnelere mağduriyet riskinden koruyan bireyleri ve vatandaşları kapsamaktadır. Bunlar diğer iki kategoriye nazaran en kuvvetli ve etkili koruma aktiviteleridir (Cantor ve Land, 1985). Koruma ve güvenlik düzeyi arttığında suç oranı ve mağduriyet riski azalmaktadır.

Koruyuculuk bireylerin potansiyel suç olayını önlemek adına suça

konu olabilecek potansiyel hedefleri koruyup gözetmeyi ifade ederken hedefi güçlendirme ise bir hedefin uygunluğunu azaltarak hedef olma şansında değişikliğe götürecektir onları saldırganı daha az çekici olarak gösterir. Reynald (2009)'a göre koruyucunun işlevselliği üç aşamalıdır: uygunluk, denetleyici ve gözetim aktivitesi ve son olarak gerektiğinde müdahale. Bu aşamalar esas alınarak ölçüm yapılmalıdır.

5. MAĞDURİYET TEORİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hayat Tarzı ve Rutin Aktivite Teorileri çeşitli sokak suçlarını (yabancı saldırıları, hırsızlık vb.) açıklamak için dizayn edilmiş en iyi teorilerdir. Fakat gençlerin yaşadığı mağduriyetin çoğu, özellikle çocuklarınki, yakınları eliyle veya aile üyelerinden kaynaklanmaktadır (Finkelhor, 2007). Bu durumda Hayat Tarzı ve Rutin Aktivite Teorisi yakınların neden olduğu mağduriyetlere çok uymaz. Örneğin suça maruz kalma Rutin Aktivite yaklaşımına göre aileden hane halkından uzakta veya gece dışarıda geçirilen zamanı ifade eder. Cinsel istismar ve cinsel saldırı gibi suçlar aile içerisinde meydana geldiğinde Hayat Tarzı ve Rutin Aktivite Teorileri sınırlı kalmaktadır. Çocukların denetim gözetim ve koruyuculuğu ailelerindeyken uygun olmayan ailelerde (kavga eden, alkol kullanan ebeveynlerde) bu işlev yerine gelmemekle beraber toplum denetim görevini devralır.

Bununla birlikte Rutin Aktivite teorilerindeki hedef çekiciliği özellikle şiddet suçlarında çok uygun bir karşılık bulamamaktadır. Ailesinden şiddet gören çocuğun mağduriyetinin kaynağının hedef çekiciliği olduğunu söylemek ironiden öteye gidemez. Yine cinsel suçlar için cinsel çekicilik bir hayat tarzı olmaktan çok dışılığın kendisinin bir risk özelliği olduğu açıktır (Finkelhor ve Asdigian, 1996:5). Koruma ve güvenlik maruz kalma ve yakınlık kavramları yakınları tarafından bir mağduriyet söz konusu olduğunda rutin aktiviteler ve hayat tarzı yaklaşımlarında olduğu gibi ele alınamaz fakat mağdurları mağduriyetten koruyan veya maruz bırakan çevresel faktörler olarak değerlendirilebilir (Finkelhor ve Asdigian, 1996:6).

Hayat Tarzı Teorisi ve Rutin Aktivite Teorisi de pozitif geleneğin birer parçalarıdır. Bu yaklaşımlar, saldırganın motivasyonundan çok, mağdur ve

saldırganın aynı yer ve zamanda biraraya gelmesine ve bunun suç olayını nasıl etkilediğine odaklanır. Ancak bu teorilerin her ikisi de suçun nedenlerinin anlaşılmasında dar bir bakış açısı sergilemektedir. Bu iki teorinin odak noktası sokak suçları ve hırsızlık olup organize suçlar gibi daha geniş kapsamlı eylemleri göz ardı etmektedir (Spalek, 2006:37).

Rutin Aktivite Teorisinin Hayat Tarzı Teorisiyle birçok benzer yönü vardır. Her iki teori de geleneksel toplum içerisinde rutin aktivite ve hayat tarzı örneklerinin suça nasıl fırsat oluşturduğunun üzerinde durur. Ayrıca her iki teori saldırganın motivasyonunu ile bireysel mağduriyet risklerini açıklayan suça neden olan diğer etkenleri ve suçun sosyal yapısını önemsiz gibi gösterir. Günlük hayatın rutin aktivitelerinde suç fırsatlarının nasıl belirdiğini vurgulamasından dolayı bu teoriler suç fırsatları açısından geniş bir yelpazeyi temsil eder (Cohen,1981; Cohen ve Land,1987).

Bu iki teori arasındaki temel farklılık terminolojide ve esastadır. Rutin aktivite teorisi suç oranlarının zaman içerisindeki değişimini hesaplamak için ortaya atılmışken hayat tarzı teorisinde sosyal gruplar arasındaki mağduriyet risk farklılıkları hesaplanmaya çalışılmıştır (Miethe ve Meier, 1994:35).

Rutin Aktivite ve Hayat Tarzı Teorilerinin her ikisi de suç oranlarını ve neden bazı grupların diğerlerine nazaran yüksek mağduriyet riskine sahip olduğunu açıklamak için oluşturulmuştur. Değişik gruplar(erkek, genç, beyaz olmayan vb.) için mağduriyet risklerindeki farklar, hayat tarzları ve günlük faaliyetlerdeki farklarla ilgilidir. Bu farklar, kişilerin riskli yer ve zamanlarda potansiyel suçlulara maruz kalmasını artırır. Her iki teoride suçluluk ve faildeki motivasyona etki eden faktörlere pek dikkat çekilmemiştir. Üstelik saldırganın motivasyonu sabit farz edilmiş olup failin suç işlemeye neyin motive ettiği hususu göz ardı edilmiştir (Cohen ve Land, 1987).

Her iki teori de kişilerin hayat düzenlemelerinin mağduriyet riskini etkilediğini ve güvenliksiz bölgelerde yaşayan insanların motive olmuş saldırganların merhametine kaldığını öne sürer. Bu teoriler dört temel kavrama dayanır: suça yakınlık, suça maruz kalma, hedef çekiciliği, koruma ve güvenlik. Aynı temel kavramlara dayanmakla birlikte bu teoriler şu

varsayımları paylaşmaktadırlar: İnsanlar eğer yüksek suç oranına sahip bölgelerde yaşarlarsa, geceleyin dışarı çıkarlarsa, pahalı saat gibi değerli eşya taşınırlarsa, alkol kullanmak gibi riskli davranışlarda bulunurlarsa ve onlara yardım edecek veya gözetecek arkadaşsız ve ailesiz kalırlarsa mağduriyet risklerini artırır. Bunun aksine insanlar eğer hayat tarzlarını değiştirirlerse ve evlenmek, çocuk sahibi olmak veya küçük bir kasabaya taşınmak gibi suçu önleyen faaliyetlerde bulunurlarsa mağduriyet şanslarını azaltabilirler (Siegel, 2011:65).

6. ALTERNATİF TEORİK MODELLER

Hayat Tarzı ve Rutin Aktivite Teorisi bireysel riskleri ve toplam suç mağduriyeti oranlarını hesaplamakta kullanılan en geniş uygulama alanı olan teorilerdir. Bunların yanında diğer çalışmalar ise bu teorileri birleştirerek daha anlaşılır bir kavramsal çerçeve oluşturmak ve hedef seçim sürecini anlaşılır kılmak için rutin aktivitelerin ve hayat tarzlarının suç mağduriyeti risklerine etkilerini araştırma girişimleridir (Miethe ve Meier, 1994:39).

a. Mağduriyet Yapısal Tercih Modeli

Miethe ve Meier (1990) Yapısal Tercih modeli adında oluşturdukları modelle Rutin Aktivite ve Hayat Tarzı Teorilerini birleştirilip uygulanabilirliğini test etmişlerdir. Mağduriyet teorileri, adi suçlar için gerekli olan motive olmuş saldırganlara fiziksel yakınlığın, yüksek risk çevrelerine maruz kalmanın, hedef çekiciliğinin ve koruyucuların yokluğunun önemine işaret eder. Rutin Aktivite ve Hayat Tarzı Teorilerinin ortaya attıkları iki önemli sav vardır. Birincisi, günlük faaliyetler ve hayat tarzlarının her biri, fail ve mağdur arasındaki ilişkileri artırmasıyla suç fırsatı oluşumuna katkıda bulunur. İkincisi, kişinin prestiji veya malın değeri ve onun korunma seviyesi suça hedef oluşturma tercihini belirler (Miethe ve Meier, 1990:245).

Bu model ışığında bakıldığında yakınlık ve maruz kalma yapısal bir özellik (çünkü sosyal etkileşimle birlikte daha riskli durumlara yol açar) olarak değerlendirilirken çekicilik ve güvenlik tercih bileşkesini (çünkü suç hedefinin belirlenmesine yardımcı olur) ifade eder. Yapısal tercih modeliyle suça fırsat oluşturan yapılar ve suç mağdurlarının seçim süreçleri üzerinde durulur.

Yakınlık çekicilik güvenlik ve maruz kalma mağduriyet şartlarının oluşması için gereklidir. Bu faktörlerden bir tanesinin yokluğu suçu azaltacaktır. Yapısal tercih modeli meyletme ve katkıda bulunma faktörleri arasındaki farkla yakından ilgilidir. Her iki nitelendirmede belirli çevrelerde yaşamının tehlikeli durumlara yakınlığı ve maruz kalmayı artırdığını öne sürer fakat bir kimsenin mağdur olmasında öngörülen kişisel durumlara bağlı olup olmadığına göre değişir (Miethe ve Meier,1994:39).

Bu model günlük faaliyetlerin ve yaşam tarzlarının adi suçlara maruz kalma riskine etkisine vurgu yapar. Suçluların yoğun olarak bulunduğu bölgelerde, bölgede yaşayan herkes için yüksek suç fırsatı vardır ve çekiciliğine ya da korunma düzeyine bakılmaksızın bölge sakinleri suç mağduriyetinde eşit hassasiyete sahiptir (Miethe ve Meier,1994:40).

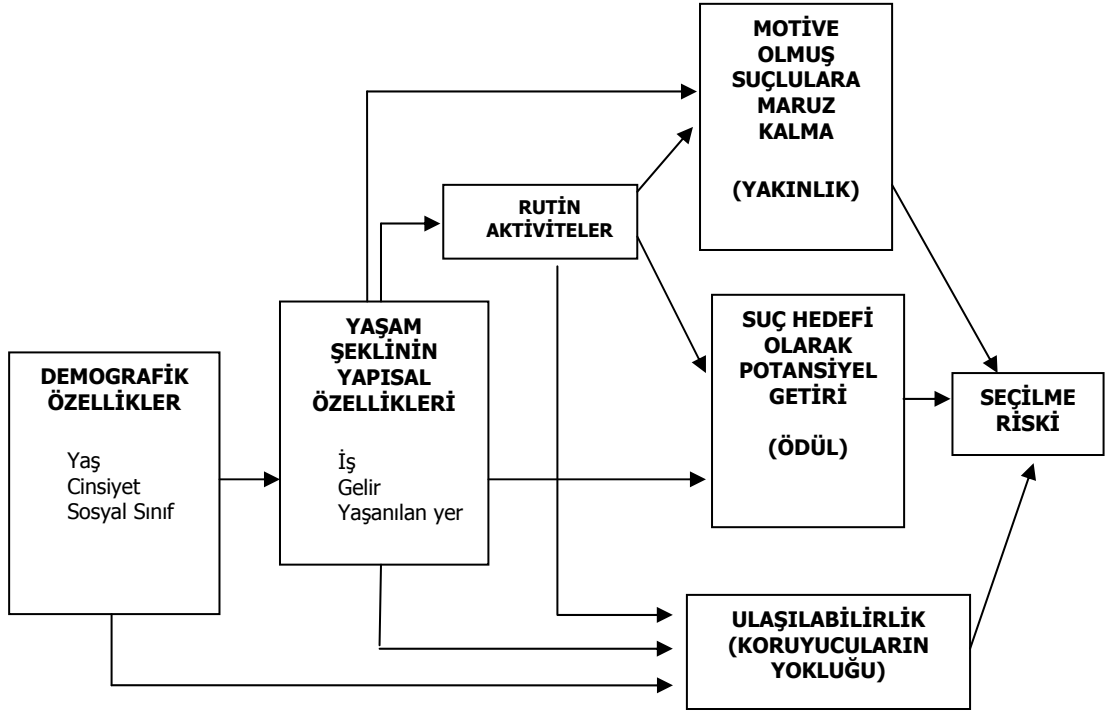
b. Hedef Seçim Modeli

Hough (1987) tarafından hedef seçim sürecini açıklayan ve rutin aktivitelerin ve hayat tarzlarının bu süreçteki önemini vurgulayan kavramsal çerçeve Şekil-3'te ifade edilmiştir. Hough'a göre bir gruba ait bireylerin diğerlerine nazaran daha fazla suç hedefi olarak seçilmesi için asgari üç şartın gerçekleşmesi gerekir: motive olmuş suçlulara daha fazla maruz kalınması (yakınlık), hedef olarak daha çok çekici olmaları (ödül), ya da çekici olarak daha değerli ve mağduriyete karşı daha az korunmaları (koruyucuların yokluğu) (Hough,1987:359).

Terminolojiye ilişkin farkları olsa da hedef seçim modelinin Hayat Tarzı Teorisiyle birçok benzerlikleri vardır. Suç mağduriyetini anlamak için geliştirilen bu bakış açısı, sahip oldukları özelliklere göre, suça karşı hassas olan bireylerin, mağduriyet risk faktörleri arasındaki farkları hesaplamak için yakınlık, çekicilik veya güvenlik farkları üzerinde durur (Miethe ve Meier, 1994:41).

Hedef seçim sürecinde, rutin aktivitelerin ve hayat tarzlarının rolünü açıklayan, yapısal ve tercih unsurlarını da içerisinde barındıran bir model olmasına rağmen, bu model bir kaç hususta sınırlı kalmaktadır. Öncelikle bu modelde mağduriyete etki eden faktörlerden hangisinin daha önemli olduğu

belirtilmemiştir. Bu faktörler suça bağlı olarak değişim gösterir fakat bu modelde bu farklara yer verilmemektedir. Acemilerin veya dönemsel suçluların hedef seçim süreçlerinde görüldüğü gibi belirli suçlarda dahi bu faktörler arasında farklılık bulunmaktadır (Cornish ve Clarke, 1986). Hough (1987) ortaya koyduğu bu kavramsal çerçeve, bazı alanlarda kısıtlı da kalsa Rutin Aktivite ve Hayat Tarzı Teorilerinin temel formülasyonu üzerine önemli bir uygulamadır (Miethe ve Meier, 1994:45).

ŞEKİL-3: Hedef Seçim Modeli (Hough, 1987)

Bunların yanında Fırsat Modeli (Cohen vd., 1981) ve Dutch Modeli (Steinmetz,1979) vardır. Fırsat modeli hayat tarzı ve rutin aktivite perspektiflerinin unsurlarından yararlanır ve suç mağduriyet riskinin büyük çoğunlukla, insanların hayat tarzlarına ve koruyucuların yokluğunda, mallarını potansiyel saldırganların direkt etkisine maruz bırakabilecek rutin faaliyetlerine bağlı olduğunu savunur. Dutch modeli Steinmetz tarafından geliştirilmiş olup farklı mağduriyet risklerinin belirleyicileri olarak üç ana faktör tanımlar: yakınlık (maruz kalma), çekicilik ve savunmasızlıktır (Steinmetz, 1979). Maruz kalmayı çevresel yakınlık ve hayat tarzına bağlı maruz kalma, savunmasızlığı teknik ve sosyal kontrol olarak alt gruplara ayırırlar. Mağdur

türleri ve mağdurla suçlunun nasıl bir araya geldikleri üzerine yapılan çalışmaları bir araya getirerek mağduriyetle ilgili süreçleri açıklamak için çok daha kapsamlı modeller geliştirilebilir (Fattah, 2000:66).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Sokullu-Akıncı (2008:31) viktimolojinin amacını mağdurları psikolojik, sosyal ve hukuksal boyutlar bağlamında incelemek ve mağduriyeti önlemek için gerekli koşulları ortaya koymak olarak ifade etmektedir. Bu amaç doğrultusunda; mağdur sınıflandırması ve bunun suçun nedenleriyle olan ilişkisi, suç korkusu, suçu önleme, suçun mağdurlar üzerindeki etkileri, mağdurun suçtaki rolü ve sorumluluğu, mağdurun korunmaya, desteğe ve giderime ilişkin gereksinimleri gibi konular bu disiplinin çalışma alanı içerisine girmektedir.

Kriminoloji bilimin alt disiplinini olarak gelişimine devam eden viktimoloji alanında ortaya konan düşünceler ve araştırmalar ekseninde, suç olaylarının oluşumunda mağdurların rolü ve mağduriyet riski araştırmanın konusu olarak belirlenmiştir. Bu araştırmanın konusu; mağdurun demografik özelliklerinin (yaş, cinsiyet, medeni durum vs.), suç korkusunun, suça maruz kalmanın, bireylerin uyguladığı mağduriyet riskini azaltıcı tedbirleri uygulamanın ve yaşanan çevrenin fiziksel özellikleri ile güvenliğinin mağduriyet riskine etkisi çerçevesinde incelenmiştir.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Suç kavramının kriminoloji, sosyoloji, psikoloji ve tabiki hukuk gibi bilim dallarının incelemesine konu olmasıyla birlikte, uzun yıllar boyunca suçun oluşumuna etki eden ana unsur olarak suçlu kavramı ele alınmış, suçun bir diğer önemli unsuru olan suç mağduru ikinci planda kalmaktan kurtulamamıştır. Araştırmacılar suçun nedeni olarak faildeki anormallikleri, akıl hastalıklarını, zekâ ve kişilik bozuklukları gibi özellikler ile failerin sosyo-ekonomik durumunun, yaş, cinsiyet, medeni hal gibi demografik özelliklerinin suçlu davranışına etkisini tespit etmeye çalışmışlardır. Bunun yanı sıra suçun oluşumunda fail ve mağdur arasındaki etkileşimin varlığının keşfedilmesiyle, mağdurların da suçun oluşumuna etkisi olabileceği sonucu ortaya çıkmış ve

kriminoloji biliminin alt çalışma alanı olarak viktimoloji alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak suç mağdurları hak ettiği değeri ve önemi bularak, ceza ve adalet sisteminin unutulmuş tarafı olmaktan kurtulup ilgi odağı haline gelmekle kalmamış, ceza hukukunda mağdur eksenli bir yaklaşıma gidilmeye başlanmıştır.

Bu noktadan hareketle mağdurların belirli özelliklerinin, belirli bir düzen içindeki davranışlarının, benliklerine, kişiliklerine ilişkin bazı öğelerin ve özelliklerin, suça ve suçluya karşı tutumlarının, suçluyla olan ilişkilerinin ve etkileşimlerinin suçun oluşumunda önemli katkıları olabileceği değerlendirilmektedir. Suçun ve mağduriyetin oluşumunun kaynağını tespit edebilmek adına yürütülen araştırmanın amacı, bireylerin mağduriyet riskine etki edebilecek faktörler değerlendirilerek ve kimlerin mağdur olmaya daha yatkın olduğu belirlenerek, yüksek risk grubuna dahil olan bireyleri tanımlamak, suçu önleme stratejilerinde ve politikalarında kullanılacak veriler elde etmektir.

3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Kriminoloji alanında yapılan çalışmalar birçok suç türünün oluşumunda suç eylemini ortaya çıkaran fırsatların oldukça önemli bir işlevi olduğunu göstermektedir. Bu fırsatlar ise büyük ölçüde potansiyel mağdurların davranışlarıyla şekillenmektedir. Potansiyel suç mağdurlarının davranışlarının suç oranları üzerinde oldukça etkili olabileceği değerlendirilerek mağdurların davranışları arasındaki farklılık ve değişiklikler ortaya konmalıdır. Mağdurların tutum ve davranışlarına ilişkin edinilecek bilgiler suçların önlenmesine dayanak olabilecek niteliktedir. Suçu ve mağduriyeti önlemenin, suçla mücadelenin ana kuralı suça neden olabilecek unsurları kontrol altına almak veya ortadan kaldırmaktır. Suçun unsurlarından kabul edilen suç mağdurlarının, suça etkisinin belirlenmesinin, suçu önlemekte ya da işlenmiş suçlarda suçluya ulaşmakta yol gösterici olacağı değerlendirilmektedir.

Mağdurlar üzerine yapılan araştırmalar mağdur olmanın şeklini, sıklık derecesini, mağduriyet risk olasılıklarının ölçümünü ve risk faktörleri ile

kategorilerinin belirlenmesini sağlar. Bunlarla birlikte mağdur olma eğilimi, mağduriyet korkusu, mağduriyete karşı geliştirilen tepkiler ve davranış pratikleri, mağduriyetin etkisi ve sonuçları hakkında da önemli bilgiler sağlar. Elde edilen bilgiler çok yönlü bir ceza siyasetinin oluşturulması, suç önleme stratejilerinin geliştirilmesi ve suça maruz kalabilecek hedeflerin korunması, güvenliğin artırılması ve genel yaşam kalitesinin geliştirilmesine yönelik sosyal faaliyetler için gereklidir.

Kolluk, cumhuriyet savcılıkları ve mahkemeler gibi ceza adalet sisteminin unsurları işlevlerini yerine getirirken mağdurların önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. İlk etapta ceza adalet sisteminin harekete geçirilmesi çoğu zaman mağdurun şikâyet edip etmemesine bağlıdır. Mağdurun özellikleri, tutum ve davranışları ve suçluyla olan ilişki derecesi kolluğun göstereceği tepkilere etki ederken, mağdurun bu sürece olan katkısı ve katılımı ceza adalet sistemindeki etkinliği göz ardı edilmemelidir.

Sonuç olarak mağdurun suçun oluşumundaki rolü ve katkısı, suçla mücadele politikalarının doğru tespiti ve etkili olmasında gözardı edilmemeli, suç ve dolayısıyla mağduriyet daha oluşmadan önlenmelidir. Bireylerin mağduriyetlerindeki farklılıklar ortaya konarak buna ilişkin mağdurların savunmasızlığını azaltacak önlemler geliştirilmelidir. Herkesin bir gün mağdur olarak suça konu olabileceği varsayımı ve araştırma konusu üzerine Türkiye’de yapılan çalışmaların çok kısıtlı olması mevcut araştırmanın önemine işaret etmektedir.

4. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Mağduriyet riski Hayat Tarzı ve Rutin Aktivite Teorileri çerçevesinde farklı modeller oluşturularak araştırılmıştır. Fırsat Modeli (Cohen vd., 1981), Dutch Modeli (Steinmetz,1979) ve Hedef Seçim Modeli (Hough, 1987), bireylerin mağduriyet riskleri değerlendirilirken kullanılacak viktimoloji alanında öncü modellerdir. Bu modellere göre bir kişinin mağduriyet riskini belirlerken yaşanan hayat tarzı ve günlük yaptığı rutin aktiviteler ile beraber olayın cereyan ettiği yerin de belirleyici özellikleri vardır. Özellikle kişinin potansiyel saldırganlarla ve suçlularla, belirli yer ve zamanlarda korunma

düzeyi düşük bir şekilde bir araya gelmesi mağduriyetin kaynağını oluşturmaktadır. Yapılan bu çalışmada, bir kişinin mağduriyet riskine etki ederek kişiyi potansiyel hedef haline getirdiği değerlendirilen, “hedefin uygunluğu”, “suça yakınlık”, “suça maruz kalma” ile “etkin koruyuculuk” unsurları ele alınmış olup, kişilerin yaşadığı suç mağduriyeti korkusunun bu unsurlarla ilişkisinin olup olmadığı araştırılmıştır.

Suçta yakınlık, genellikle saldırganlarla mağdurlar arasındaki fiziksel mesafe olarak değerlendirilirken bu kavram ölçülürken daha çok nüfus yoğunluk düzeyi(şehirde yaşayanlarla kırsalda yaşayanların karşılaştırılması gibi) ve coğrafi bir bölgenin sosyo-ekonomik özellikleri ele alınmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, geniş bir kentte ve düşük sosyo-ekonomik bir semtte yaşamak, çoğunlukla suçta yakınlık ile aynı anlama gelmektedir (Cohen vd., 1981; Hough, 1987). Yapılan çalışmalarda, fiziksel yakınlık ile ilgili ölçümler; yerleşim yerlerini (kırsal ya da şehir yerleşimi gibi), yaşanan yerin sosyo-ekonomik özelliklerini (gelir düzeyi, işsizlik oranı, ırksal yapı gibi) ve yaşanan semtin algılanan güvenlik düzeyini içermektedir (Cohen vd., 1981; Hough, 1987; Lynch, 1987; Sampson ve Wooldredge, 1987).

Fiziksel yakınlıkla artan mağduriyet riski arasındaki ilişkiyi destekleyecek deneysel bulgular da bulunmaktadır. Miethe ve Meier (1990), İngiltere’de yaşayanlar üzerine yaptıkları çalışmada, şehir içinde yaşayan insanların, yaşadıkları semti geceleri güvensiz algıladıklarını ve yüksek saldırı oranlarının olduğu bölgelerde yaşayanların soygun, gasp ve şiddet mağduriyet risklerinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Yaşanan semtin gelir düzeyine ve kırsalda ya da şehirde olma durumlarına göre yedi kategoride inceleme yapan Cohen vd. (1981) şehir merkezlerinde ve düşük gelirli bölgelerde yaşayan insanların şiddet, soygun ve dolandırıcılık mağduru olma risklerinin diğer bölgelerde yaşayanlara nazaran daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Durumsal özelliklere bağlı olarak, yaşanan yere göre ayrışmanın yüksek olduğu ABD’de, kısmi demografik faktörlerle (düşük gelir seviyesi, bekâr olmak, beyaz olamamak gibi), bireylerin mağduriyet riskleri arasında gözlemlenen ilişkinin, bu sosyal grupların motive olmuş saldırganlara yakınlığına bağlı olduğu görülmektedir (Hindelang vd., 1978).

Suçun yoğun olarak işlendiği bölgeler sıcak nokta olarak adlandırılır (Paese ve Laycock,1996). Potansiyel hedeflerin yaşadıkları bölge, motive olmuş suçluların yoğun olarak yaşadığı bu bölgelere ne kadar yakın olursa suç mağduriyet riskinin o kadar artacağına değerlendirildiği bu araştırmada “suça yakınlık” katılımcıların araştırma anketinde (37-44)’üncü önermelerden oluşan algılanan çevre güvenliği ölçeği ve (46-56)’ıncı önermelerden oluşan fiziksel çevre özellikleri ölçeğine verdikleri cevaplarla ölçülmüştür.

Bir bölgenin suç olaylarına ilişkin resmi istatistikleriyle, bölgede yaşayan bireylerin bölgedeki suç oranlarına ilişkin algılarının, paralellik göstereceği varsayılmıştır. Fiziksel çevredeki yıkık veya boş binalar, duvar yazıları, etrafta sürekli çöplerin olması gibi düzensizlik ve bozulma durumları bölgede suçluların rahatça bulunabileceği algısı yaratırken, halka açık parklar, oturma alanları ile 24 saat süreyle açık kalan market, fast-food restoranlar veya benzinlik gibi işletmelere yakın yerler suça meyilli insanları çekerler ve mağdur edilecek hedef sağlarlar. Buralar sosyal kontrolün zayıf olduğu yerlerdir (Stark,1987). Yaşanılan çevrede bu ve benzer yerlerin bulunmasının bireyleri mağduriyetle karşı karşıya bırakacağı değerlendirilmektedir.

Bireyin suça maruz kalması yaşadığı hayat tarzı ve yaptığı günlük aktivitelerle doğrudan alakalıdır (Hindelang vd., 1978). Maruz kalma genellikle ev dışında gerçekleştirilen faaliyetlerin yapısı ve seviyesiyle ölçülmektedir. Ortak ölçüm aracı bireyin günlük faaliyetidir (Cohen ve Cantor, 1980; Cohen vd., 1981). Çalışan ya da okul hayatı devam eden kişiler, zamanlarının çoğunu evlerinden uzakta, halka açık yerlerde geçirdiklerinden, suça daha çok maruz kalmaktadır. Bu kavram ölçülürken daha da detaylandırılarak, boş zaman aktiviteleri için bir haftada ev dışında geçirilen akşamların sayısı ya da gündüz veya gece saatlerinde yaşanılan konutun boş kaldığı zamanların ortalama süresi gibi göstergeler kullanılmıştır (Sampson ve Wooldredge, 1987).

Miethe ve Meier (1994)’e göre ise suça maruz kalmak genellikle ev dışında yapılan faaliyetlerin düzeyiyle ilgilidir. Buna göre, ev dışında çalışanlar veya okula devam edenlerin, zamanlarını evlerinde ve evlerinin

çevresinde günlük faaliyetlerle geçirenlere (işsizler, emekliler, ev hanımları, engelliler gibi) göre, suça maruz kalma olasılıklarının daha fazla olduğu ifade edilmektedir. Bazı araştırmalarda hane halkından olmayan bireylerle ev dışında yapılan faaliyetlerdeki artış ile yüksek suç oranları arasında ilişki kurulurken (Cohen ve Felson, 1979; Cohen vd., 1981; Felson ve Cohen, 1980), bazı araştırmalarda aynı sonuca ulaşılamamıştır (Miethe vd., 1991). Bireylerin gündüz süresince ya da akşam saatlerinde ev dışında geçirdikleri zamandaki artış mağduriyet riskini artırmaktadır (Hough, 1987; Sampson ve Wooldredge, 1987; Kennedy ve Forde, 1990).

Hayat tarzı ve rutin aktivitelerin sunduğu fırsatların bireyi suça maruz bırakabileceğinin değerlendirildiği bu araştırmada “suça maruz kalma” ev dışı gerçekleştirilen sosyal faaliyetlerin yapısı ve seviyesiyle katılımcıların araştırma anketinde (57-66)’ıncı önermelerden oluşan rutin aktiviteler ölçeğine verdikleri cevaplarla ölçülmüştür. İlaveten yapılan analizlerde yaş, cinsiyet, gelir düzeyi gibi temel değişkenlerin ev dışında gerçekleştirilen faaliyetlere etkisi olacağı düşünülerek, bireylerin bu faaliyetlere katılımının farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır.

Hedef uygunluğu, bir nesneyi veya kişiyi suçun hedefi yapan çekiciliği ve suçun konusu yapan ulaşılabilirliği ile ilişkilidir (Cohen vd.,1981). Hedef çekiciliğinin ana ölçümleri bireysel seviyede analizi, portatif ve pahalı tüketici mallarına (pahalı cep telefonu, bisikletler, motosikletler gibi) sahip olunmasını, halk içinde mücevher ve nakit para taşınmasını, aile geliri ve ait olunan sosyal sınıfı kapsamaktadır (Miethe ve Meier, 1990; Sampson ve Wooldredge, 1987). Birçok durumda saldırganlarca kolayca fark edilebildiğinden (evin bulunduğu semt, dıştan görünümü veya bireyin genel görünümü), aile geliri ekonomik çekiciliğin bir ölçütü olarak, bu kavramın önemli bir işaretçisidir. Halka açık yerlerde yanında yüksek miktarda para taşıyan insanların, şiddet mağduru olma riskleri net bir şekilde fazla iken, bir video kamera sahibi olmanın bireysel hırsızlık olaylarına çok az ya da hiç etkisi olmadığı ortaya konulmuştur (Miethe ve Meier, 1990). Hedef çekiciliği, Cohen vd. (1981) tarafından nesnenin suçluya olan maddesel ve sembolik değeri olarak tanımlansa da, bireyin sahip olduğu mücevher gibi küçük ama

değerli eşyalar NCVS ile ölçülememektedir. Bu nedenle, hedef çekiciliği genellikle ailenin toplam geliri, işsizlik oranı gibi ekonomik göstergelerle ölçülmektedir (Meier ve Miethe, 1993:486).

Wolfgang ve Singer (1978) yaptıkları çalışmada, savunmasızlık derecesinin, çekiciliğin bir fonksiyonu olarak analiz edilebileceğini ileri sürmektedir. Saldırganın kolaylıkla müşteri kalabalığında kaybolabileceği yerler, polis tarafından fark edilme veya yakalanma ihtimalinin derecesi, birçok görünür ve korunmayan tüketici malları, bir arabanın çalınma ve bulunduğu yerden uzaklaştırılma kolaylığı; nesnelere, mağduriyetin çekici hedefleri haline getiren örneklerden bazılarıdır. Yaş, tavır, fiziksel ebat, sosyal sınıf etkisi ve benzeri değişkenler hedefi çekici hale getirebilmektedir. Hedefin sadece kendisi değil, bulunduğu yer de savunmasızlığına etki etmektedir (Wolfgang ve Singer, 1978: 389).

Bir hedefin çekiciliği ve ulaşılabilirliği potansiyel bir saldırgan için arttığında, ona karşı işlenebilecek suç oranının da artacağına değerlendirildiği bu araştırmada, “hedef uygunluğu” bireyin olası suç olaylarına karşı geliştirdiği, suçu önleme davranış pratikleri ve riskleri azaltıcı tedbirler çerçevesinde katılımcıların araştırma anketinde (26-36)’inci önermelerden oluşan mağduriyet riskini azaltıcı tedbirler ölçeğine verdikleri cevaplarla değerlendirilmiştir. Bireylerin bu tedbirleri ve davranışları uygulamadığı takdirde, uygun birer hedef haline geleceği değerlendirilmektedir. Bir bireyin uygun bir hedef olabilmesinde ekonomik durumunun çok önemli bir etkisinin olduğu değerlendirildiğinden, gelir düzeyi değişkenine göre bireylerin geliştirdiği suçu önleme davranış ve tedbirlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır.

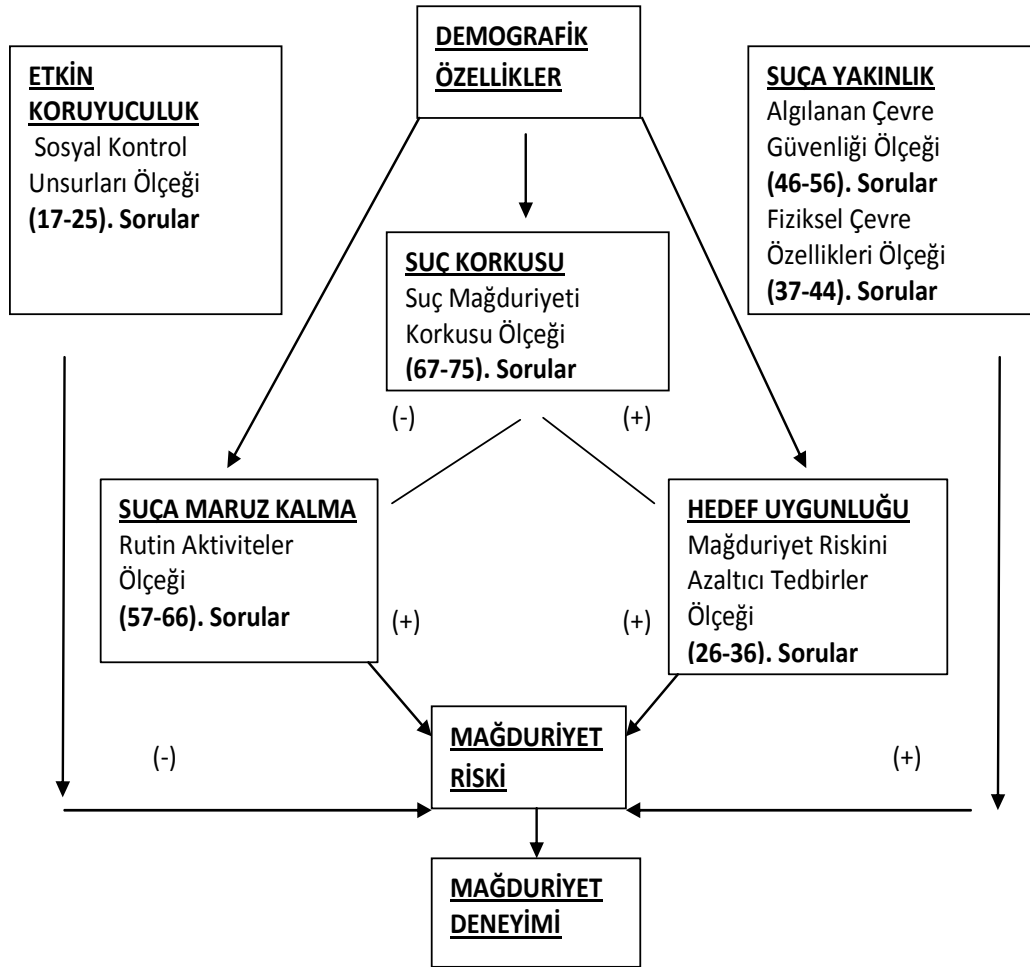
Koruyuculuk, bir bireyin veya grubun fiziksel veya sembolik olarak varlığı olup bilerek ya da bilmeyerek suç olayının önüne geçmesi olarak tanımlanır (Hollis-Peel vd., 2011). Cohen vd. (1981) koruyuculuk kavramının boyutunu biraz daha genişleterek kanun uygulayıcılarını, ev kadınlarını, komşuları, yayaları ve pencere demiri ve kilitler gibi nesnelere saymaktadır Miethe ve Meier (1994)’e göre ise koruyuculuk, kişilerin veya nesnelere suçun oluşumunu önleme kabiliyetleriyle ilgili bir kavramdır.

Korumanın hem sosyal ve hem de fiziksel boyutları bulunmaktadır. Sosyal koruma ev halkı üyelerini, yaşanan semtteki arkadaş yoğunluğunu, evde kimse yokken evi ve eşyaları gözetleyecek komşuların varlığını kapsamaktadır. Diğerlerinin uygunluğu (arkadaşlar, komşular, yayalar, kanunları yürüten görevliler gibi) sadece varlıklarıyla veya bir saldırıya karşı fiziksel bir yardımla suçu önleyebilmektedir. Fiziksel koruma ise, hedefi kuvvetlendiren (kapı ve pencere kilitleri, pencere korkulukları, bekçi köpekleri, hırsız alarmları, ateşli silah sahibi olmak gibi) faaliyetler ile ev hırsızlığına karşı diğer fiziksel engelleri (sokak aydınlatması, güvenli girişler gibi) kapsamaktadır (Miethe ve Meier, 1994: 51). Ulusal mağduriyet anketlerinde koruyuculuğun ölçülmesi için uygun olan tek ölçüt hane halkı sayısıdır. Mala karşı suçlarda hane halkı sayısı ne kadar fazla olursa, mağduriyet riskinin o kadar düşük olduğu görülmektedir (Meier ve Miethe, 1993: 486).

Etkin koruyuculuk unsuruna göre saldırganlar en az korunan hedefleri seçerler. Bu nedenle koruyuculuk düzeyindeki artışın, suç mağduriyeti riskini azaltacağına değerlendirildiği bu araştırmada göz önüne alınacak “etkin koruyuculuk unsuru”, resmi sosyal kontrol (kolluk personeli ile güvenlik görevlilerinin varlığı ve etkinliği) ve gayri resmi sosyal kontrol (gözetleyen komşuların varlığı ve komşuluk ilişkileri) kapsamında katılımcıların araştırma anketinde (17-25)’inci önermelerden oluşan sosyal kontrol unsurları ölçeğine verdikleri cevaplarla değerlendirilmiştir. Bununla birlikte bireylerin birlikte yaşadıkları hanehalkı sayısının mağduriyete etkisinin olacağı (Miethe vd., 1990) ve aynı adreste uzun süre yaşamının özellikle komşuluk ilişkileri üzerine etkisinin olacağı değerlendirildiğinden bu değişkenlerde araştırmada göz önünde bulundurulmuştur (Reynald, 2009; Tseloni, 2000; Wilcox vd., 2007).

Suç mağduriyeti korkusu, savunmasızlık, doğrudan ve dolaylı mağduriyeti kapsayan suç mağduriyeti deneyimi, çevresel etki ve suça maruz kalma risk algısıyla açıklanır (Kul, 2013). Bireylerin yaşadıkları mağduriyet deneyiminin etkisiyle oluşabileceği değerlendirilen, suç mağduriyeti korkusu bu araştırmada, katılımcıların araştırma anketinde (67-75)’inci önermelerden oluşan suç mağduriyeti korkusu ölçeğine verdikleri cevaplarla

değerlendirilmiştir. Toplumda mağduriyetten korunma isteğine bağlı olarak bireyler, çeşitli stratejiler geliştirmektedirler (Ferraro, 1995:104). Mağduriyet araştırmalarında ise insanların davranışsal göstergelerine korunma eylemlerine de odaklanılması gerektiği belirtilmektedir (Warr, 2000:459). Bu bağlamda suç mağduriyeti korkusunun, kişilerin hayat tarzı ve günlük rutin davranışlarına etki edebileceği ve bununla birlikte suç mağduriyeti yaşamamak adına mağduriyet riskini azaltıcı tedbirlere ve davranış pratiklerine yönelebileceği değerlendirildiğinden, mağduriyet deneyimi yaşayan ve yaşamayanlar arasında farklılaşp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Araştırmanın modeli Şekil-4'te özet olarak verilmiştir.

ŞEKİL-4: Araştırmanın Modeli

Mağduriyet riskine etki eden unsurlar ortaya konacak hipotezlerle değerlendirilerek, mağdurların suç olaylarının oluşumuna etkisinin olup

olmadığı incelenecektir. Mağduriyetin tesadüfi mi yoksa mağdurun belirli demografik özelliklerinden, yaşadığı hayat tarzından, yaşadığı çevreden dolayı, fırsat olarak mı ortaya çıktığı araştırılacaktır. Bu uygulamayla mağdur olmaya hazırlayan özelliklerin suça fırsat oluşturması değerlendirilecektir. Mağdurların bilerek ya da bilmeyerek, istemli ya da istemsiz, aktif ya da pasif olarak sunduğu fırsatlar test edilmiş olacaktır.

Mağduriyet riskini açıklayan unsurlar çerçevesinde yapılacak araştırmanın araştırma soruları ve hipotezleri şöyle belirlenmiştir:

a. Araştırma Sorusu-1: Ev dışı rutin aktivitelere katılım bireylerin demografik özelliklerine (cinsiyet, yaş, gelir durumu, medeni durum, eğitim durumu, meslek) göre farklılık gösterir mi?

b. Araştırma Sorusu-2: Suç mağduriyeti korkusu bireylerin cinsiyetine göre farklılık gösterir mi?

c. Araştırma Sorusu-3: Suç mağduriyeti korkusu bireylerin yaşına göre farklılık gösterir mi?

ç. Araştırma Sorusu-4: Mağduriyet riskini azaltıcı tedbirleri uygulama bireylerin cinsiyetine göre farklılık gösterir mi?

d. Araştırma Sorusu-5: Mağduriyet riskini azaltıcı tedbirleri uygulama bireylerin gelir durumuna göre farklılık gösterir mi?

e. Hipotez-1: Sosyal kontrol unsurlarının varlığı bireylerin mağduriyet riskini azaltır.

f. Hipotez-2: Yaşanılan çevrenin fiziksel özellikleri bireylerin mağduriyet riskini artırır.

g. Hipotez-3: Yaşanılan çevrenin güvenlik düzeyi bireylerin mağduriyet riskini artırır.

h. Hipotez-4: Ev dışı rutin aktivitelere katılım bireylerin mağduriyet riskini artırır.

ı. Hipotez-5: Çevre sokak aydınlatmalarının ve kameralarının varlığı bireylerin mağduriyet riskini azaltır.

ı. Hipotez-6: Yaşanılan mağduriyet deneyimi bireylerin suç mağduriyeti korkusunu artırır.

j. Hipotez-7: Suç mağduriyeti korkusu bireylerin mağduriyet riskini azaltıcı tedbirler uygulamasını artırır.

k. Hipotez-8: Suç mağduriyeti korkusu bireylerin ev dışı rutin aktivitelere katılmasını azaltır.

5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Tüm araştırmalara özgü olduğu üzere bu tez çalışması da geçerliğe ve güvenilirliğe ilişkin bazı sınırlandırmalar teşkil etmektedir. Araştırmacıların örneklemede amaçladığı iki şey, daha büyük bir evreni temsil etmek üzere ilgili örnekleme seçmek ve eldeki örneklem ile evrene ilişkin bir genellemeye varmaktır. Bunu sağlamak üzere yapılan en yaygın şey olasılıksal örneklemdir. Ancak mağduriyet araştırmaları gibi çalışmalar söz konusu olduğunda ilgili anketlerin ya da görüşmelerin uygulanması genelinde bir araştırma fonu eşliğinde ve birden fazla anketör ile gerçekleştirilmektedir. Buna ek olarak farklı yaş, cinsiyet gruplarının mağduriyet deneyimlerinin çalışılması söz konusu olduğunda hedef kitleye erişim bazı güçlükler yaratabilmektedir.

Bu araştırmada özellikle mağdurların yanı sıra herhangi bir suçtan mağdur olmayanlara ihtiyaç duyulması ve bunların genel evreni temsil edebilmesi adına anketörlerin eğitimi üzerinde önemle durulmuş, anketörler belirlenen örnekleme uygun bireylerin seçiminde duyarlı olmaları, belirtilen yaş aralıklarının dışına çıkmamaları ve mümkün olduğunca toplumun farklı kesimlerine uygulamanın yapılması konularında ikaz edilmiştir.

Araştırmanın sınırlılıklarından bir diğeri araştırma anketini uygulamak için seçilen yerdir. Araştırmanın konusunu oluşturan suç mağdurlarına doğrudan ulaşabilmek adına, Ankara ilinde emniyet ve asayiş görevi yürüten polis ve jandarma karakollarına gidilmiş, yaşamış olduğu suç mağduriyetiden

dolayı resmi başvuruda bulunan bireylerle görüşülmüştür. Ancak bu mağdurların gün içerisinde yapabileceği başvuruların zamanını tam olarak tahmin etmek mümkün olmadığından, bu durum yeterli örneklem sayısına ulaşmak için araştırma süresinin uzamasına sebep olmuştur. Bunun yanında mağduriyet deneyimi yaşayan bireylere mağduriyet sonrası ikincil bir mağduriyet yaşatmamak adına, bireylerin ruh hali göz önünde bulundurularak anket uygulama ve görüşme konusunda ısrarcı davranılmamıştır. Araştırmanın bu aşamasında suçların karanlık alanı yani suçun mağdurları veya diğerleri tarafından bildirilmeyen suçlar ve mağdurları, değerlendirilememiş olup, yalnızca tamamlanmış suçlarda kolluğa başvuruda bulunmuş mağdurlar araştırılabilmektedir. Araştırmanın devamında kolluğa bildirilmeyen suçlara ilişkin elde edilen verilerle bu kısıtlılık giderilmeye çalışılmıştır.

Bunun yanında uygulanan anketin nispeten uzun olması bir başka problemi teşkil etmiş anket uygulanmadan önce bu durum biraz endişeye sevk etmiştir. Tez danışmanı ile yapılan görüşmelerde anket sorularına ilişkin değerlendirme ve düzenleme yapılması, anket tasarımının değiştirilmesi, soru gruplarının ve ölçeklerin gözü rahatsız etmeyecek şekilde elden geçirilmesi bu olumsuzluğu ortadan kaldırmıştır.

Araştırmanın uygulanması esnasında da bir takım olumsuzluklar yaşanmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun daha önce herhangi bir ankete iştirak etmemeleri nedeniyle özellikle ölçek konusunda detaylı açıklama yapılmasına ihtiyaç duyulmuş ancak yapılan açıklamaların katılımcıyı yönlendirmemesine özen gösterilmiştir.

6. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEM GRUPLARI

Ankara ili büyükşehir belediye sınırları içerisinde yaşayan 2012 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre toplam 4.630.735 kişi yaşamaktadır. Bu sınırlar içerisinde özellikle nüfusun yoğun olduğu ve buna bağlı olarak suç olaylarının çoğunluğunun yaşandığı; Keçiören (840.809), Çankaya (832.075), Yenimahalle (687.042), Mamak (509597), Sincan (479.454), Etimesgut (425.947) ve Altındağ (363.744), ilçeleri araştırma için

uygun olarak değerlendirilmiştir.

Ankara ilinde, büyükşehir belediyesine bağlı sayılı ilçelerde yaşayan ve 2012-2013 yılları içerisinde Türk Ceza Kanununda suç olarak belirlenmiş eylemlerin herhangi birinden bireysel olarak, bedensel, zihinsel ya da duygusal olarak zarar gören, ekonomik kayıplara uğrayan ya da temel hakları zarar gören ve suçun doğrudan doğruya mağduru olanlar ve 2012-2013 yılları içerisinde herhangi bir suç mağduriyeti yaşamayanlardan, yaşları 18-60 arasındakiler araştırma kapsamına alınmıştır.

18 yaş altı bireyler ceza adalet mekanizmasında kendilerini bireysel olarak ifade edemediği ve bu grubun yaşadığı mağduriyet deneyimi "ocuk mağduriyeti" başlığı adı altında farklı bir araştırma konusu olduğu için kapsam dışında bırakılmıştır. Bununla birlikte "yaşlı mağduriyeti" literatürde ayrı bir çalışma alanı olduğundan bağımsız çalışılması gerektiği için 60 yaş ve üzeri bireyler araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

Araştırmada az zamana, düşük maliyete ihtiyaç duyan ve sonuca ulaşılması en hızlı olan olasılığa dayalı olmayan rneklemeye yöntemlerinden kasti rneklemeye tekniği seçilmiştir. Böylelikle araştırmanın amacına hizmet edebilecek ve araştırma problemlerine cevap bulabilecek kolay erişilebilir bireyler anket uygulaması için seçilmiştir.

7. ARAşTIRMANIN YÖNTEMİ

a. Veri Toplama

Araştırmaya başlamadan önce araştırmada kullanılmak üzere oluşturulan ankete ait ölçekler, pilot uygulama yapılıp, 50 kişiye uygulanarak test edilmiş, genel olarak güvenirlik ve geerliklerine bakılarak ve katılımcılardan alınan geri bildirimlerle yanlış anlaşılabilecek, soyut olarak değerlendirilen önermeler yeniden düzenlenmiş, bazıları ankette tamamen çıkarılmıştır. Anket hazır hale geldikten sonra araştırmada yardımcı olacak anketrlere dağıtılmıştır. Anketrlere araştıracakları konuya ve kullanacakları ölçeğin yapısına ilişkin detaylı bilgi verilerek eğitimi sağlanmıştır. Özellikle anketrlere katılımcılar üzerinde herhangi bir baskı uygulamamaları,

yönlendirici olmamaları ve gerekli saygı ölçütleri çerçevesinde davranmaları konusunda hatırlatmalar yapılmış, katılımcıların kimlik bilgisi, telefon ve adres bilgileri gibi kişisel bilgilerinin kesinlikle talep edilmemesi kararlaştırılmıştır.

Bu noktadan sonra araştırmaya ait veriler iki aşamada elde edilmiştir. İlk aşamada araştırmının konusu olan suç mağdurlarına doğrudan ulaşmak adına Ankara ilinde emniyet ve asayişten sorumlu jandarma ve polis karakollarına gidilerek, birim amirleriyle gerekli koordinasyon sağlandıktan sonra, yaşadıkları suç mağduriyeti neticesinde bu karakollara başvuran 117 kişi ile görüşülüp anket uygulaması yapılmıştır. Katılımcılarla ikinci kez görüşme imkânı olmamıştır. Görüşmelerin yapıldığı karakollara ve görüşme yapılan katılımcıların sayısına ve ilişkin bilgiler Tablo-1'dedir.

Tablo-1: Katılımcıların Görüşüldüğü Karakollar

İLÇE ADI	KARAKOL ADI	MAĞDUR SAYISI
Altındağ	Altındağ İlçe J. K.Lığı Siteler P.M.Amirliği Aydınlıkevler P.M.Amirliği	20
Çankaya	Kavaklıdere P.M.Amirliği Bahçelievler P.M.Amirliği	16
Keçiören	Kavacık P.M.Amirliği Etilik P.M.Amirliği Aktepe P.M.Amirliği	23
Mamak	Mamak İlçe J. K.Lığı Demirlibahçe P.M.Amirliği Kayaş P.M.Amirliği	15
Sincan	Yenikent J.Krk.K.Lığı Sincan P.M.Amirliği Fatih P.M.Amirliği	21
Yenimahalle	Şentepe P.M.Amirliği Batıkent P.M.Amirliği	16
Etimesgut	Şehit Osman Avcı P.M.Amirliği	6
Toplam		117

Türkiye'de yaşayan bireylerden suç mağduriyeti yaşayanların hepsinin kollağa veya ceza adalet sisteminin diğer organlarına başvuruda bulunmadığı TÜİK tarafından yapılan "Yaşam Memnuniyeti Araştırması" ile görülmüştür (TÜİK, 2012). Bu ihtimal göz önünde bulundurularak, araştırma çerçevesinde mağdur olanlar ile olmayanlar karşılaştırılarak bireylerin mağduriyet riskleri arasındaki farklılık ortaya konulmaya çalışılacağından araştırmının ikinci aşamasında, Ankara ili büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde adı geçen

ilçelerde yaşayan, araştırmaya uygun olarak seçilen 213 kişi ile anketörler vasıtasıyla görüşülerek, anket uygulaması yapılmıştır.

Bu anketler neticesinde herhangi bir suçtan son bir yıllık dönem içerisinde mağduriyet yaşamayanlara ve herhangi bir suç mağduriyeti yaşayıp da kolluğa (jandarma/polis) bildirilmeyen suçlar ve bu suçlardan mağduriyet yaşayanlara ilişkin bilgiler de elde edilmiştir. Tespit edilen mağdurlar araştırmaya mağdur katılımcı olarak dâhil edilmiştir. Böylelikle suçun karanlık alanı olarak ifade edilen bildirilmeyen suçlar ve onların mağdurları da araştırmanın kapsamına dahil edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmaya ilişkin veriler, mevcut kapsam ve sınırlılıklarda suç mağduru ve suç mağduru olmayan toplam 330 kişi ile görüşülerek elde edilmiştir. Araştırmanın örneklemini suç mağduriyeti deneyimi yaşayan 162 kişi ve suç mağduriyeti deneyimi yaşamayan 168 kişi oluşturmuştur.

b. Veri Değerlendirme

Çalışmada elde edilen veriler Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı olan SPSS 15.0 (Statistical Package for the Social Sciences) kullanılarak analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir. Çalışmada temelde tanımlayıcı istatistik analizler yapılmıştır. Bununla birlikte değişkenler arasındaki ilişkilere ve farklılıklara kıyaslamalara da odaklanılmıştır (Green ve Salkind, 2008; Köklü vd., 2006:161).

Çalışmanın bulgularında öncelikli olarak örneklemin demografik özellikleri tanımlayıcı istatistik teknikleri kullanılarak incelenmiştir. Temel bağımsız değişkenler olan cinsiyet, yaş, ekonomik durum, medeni durum, çalışılan sektör, yaşanan semt ve diğer bazı değişkenler (mağduriyet deneyimine ilişkin) özelinde tanımlayıcı istatistik analiz teknikleri kullanılarak mağduriyet risk düzeyine bakılmıştır.

Tanımlayıcı istatistiksel analizlerle birlikte yine temel bağımsız değişkenler çerçevesinde ikili ilişkilere de odaklanılmıştır. Düşük düzeyde ilişki (*), ileri düzeyde ilişki (**) ve çok ileri düzeydeki ilişki (***) simgesiyle gösterilmiştir (Green ve Salkind, 2008). İlişkiyle birlikte temel ve bazı

bağımsız değişkenlere göre kıyaslamalar da yapılmıştır. Bu çerçevede t ve F istatistiksel analiz tekniklerine başvurulmuştur. Sosyal bilimler alanında güven aralığı olarak kabul edilen istatistiksel anlamlılık düzeyi olarak 0.05 güven aralığı benimsenmiştir (Büyüköztürk, 2012).

Araştırmalarda ölçüm aracının güvenilirliği ve geçerliliği de oldukça önemli konuların başında gelmektedir. Kullanılan ölçüm aracının aynı insanlara aynı koşullar altında ancak farklı zaman dilimlerinde uygulandığında benzer sonuçlara ulaşıldığında kullanılan aracın güvenilir olduğuna hükmedilmektedir. Ayrıca ölçüm aracının iç tutarlılığı da güvenilirlik açısından değerlendirilmektedir. Bu ise genelde *Cronbach's Alpha* kat sayısı ve Kuder-Richardson formülleri kullanılarak anlaşılmaktadır (Green ve Salkind, 2008).

Bu araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlik testleri yapılmış ve *Cronbach's Alpha* katsayılarının .70'in üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Büyüköztürk (2012) kullanılan ölçeğin katsayısı .70 ise o ölçeğin güvenilir olduğunu belirtmektedir. Böylece katsayısı .70 üzerinde ölçek değerleri toplanarak yeni sürekli değişkenler elde edilmiştir.

Ölçümde güvenilirlikten sonra dikkat edilen bir diğer konu geçerliktir. Geçerlik kavramının tek bir tanımı veya değişik disiplinlerden bilim adamlarının üzerinde anlaştıkları bir tanımı yoktur (Şencan, 2005). Geçerlik bir aracın ölçtüğünü ileri sürdüğü şeyi ne ölçüde ölçebildiği şeklinde tanımlanabilmektedir (Green ve Salkind, 2008). Ölçülmek istenen kuramsal yapıya ilişkin belirtilerin doğruluğunun bilimsel olarak gösterilmesi olarak ifade edilen yapı geçerliği faktör analiziyle kontrol edilmiştir. Faktör analizi aynı yapıyı ya da niteliği ölçen değişkenleri biraraya toplayarak ölçmeyi az sayıda faktör ile açıklamayı amaçlayan istatistiksel bir tekniktir (Büyüköztürk, 2012). Bunun yanında geçerlik ölçüm aracına ilişkin bir nitelik olmayıp aksine aracın verdiği sonuçlara ilişkindir. Çalışmada kullanılan ölçeklerden elde edilen sonuçlarla, viktimoloji literatüründe geçen bilgilerin büyük ölçüde örtüştüğü ve bu anlamda geçerliğin sağlandığı düşünülmektedir.

c. Araştırmada Kullanılan Ölçekler ve Ölçeklerin Bileşen Yapısı

Araştırmaya başlamadan evvel konuya ilişkin literatür taraması yapılarak, suç mağduriyeti risk faktörlerini ölçebilecek bir ölçek olup olmadığı araştırılmış, suç mağduriyeti araştırmalarında temel kaynak olarak kullanılan NCVS, BCS ve ICVS gibi önemli mağdur anketlerinin ve suç mağduriyeti korkusunu araştıran önemli ölçeklerin varlığı tespit edilmiştir.

Mağdur anketleri; mağdurlarınca rapor edilmesine bakılmaksızın genel nüfustaki suç mağdurları hakkında bilgi edinmek üzere genelde hükümet birimince yürütölen periyodik veri toplama ve analiz sürecidir. Anket yüz yüze veya telefon görüşmesi (veya gönderilen soru kâğıdı) ile yapılmakta; önceki altı ay içinde yaşanan suça ait düşünceler, mağdurluk ayrıntıları ve demografik özellikleri kapsamaktadır (Polat, 2010:47). Bireylerin suçlar hakkındaki düşünceleri, güvenlik algısı, suç korkusu ve önleme tedbirleri hakkında bilgi sahibi olmak, mağduriyet karşısında bireylerin tutum ve davranışlarına ilişkin veri toplamak ve suçün karanlık amacını (bilinmeyen suçluluk) tespit etmek bu anketlerin amaçlarından (Polat, 2010:50).

Ne yazık ki Türkiye’de ICVS (2005) kapsamında birkaç önemli çalışma (Jahic ve Akdaş, 2005; Bahar vd., 2007) hariç geniş katılımlı ve periyodik olarak uygulanan bir ulusal mağdur anketi bulunmamaktadır. Bu nedenle araştırmada kullanılacak ankete ilişkin ölçekler oluşturulurken, BCS, NCVS, ICVS gibi mağdur anketlerinden ve bazı suç mağduriyeti korkusu ölçekleri ile literatüre katkı sağlayan diğere araştırmalardan esinlenmiştir. Kişilerin davranışları tutumlarının daha sağlıklı ölçülmesi adına araştırma anketindeki ölçekler evet/hayır şeklinde cevaplandırılabilir sorulardan ziyade, likert ölçeğine uygun olarak hazırlanmıştır. Bu sayede bireylerin davranışları ve tutumlarının ölçümünde tekrar sayısı baz alınmıştır.

Araştırmada kullanılan anketin ilk bölümünde Betimsel Özellikler ve Mağduriyet Deneyimi yer alırken ikinci bölüm Sosyal Kontrol Unsurları, Algılanan Çevre Güvenliğı, Fiziksel Çevre Özellikleri, Mağduriyet Riskini Azaltıcı Tedbirler, Rutin Aktiviteler, Suç Mağduriyeti Korkusu ölçeklerini kapsayan 76 sorudan oluşmaktadır. Araştırma anketi EK-A’dadır.

İlk 11 soru katılımcıların demografik özelliklerini ortaya çıkarmak maksadıyla hazırlanmıştır. Bu soruların hazırlanmasından güdülen amaç, katılımcıların demografik özelliklerinin suç mağduriyeti riskine etki edeceğine yönelik öngörüdür. Örneğin bireylerin demografik özelliklerinin yaşadıkları hayat tarzının ve yaptıkları rutin faaliyetlerde mağduriyet riskinin belirlenmesinde farklılık yaratacağı değerlendirilmektedir. Mağduriyet deneyimine ilişkin sorular anketin ilk bölümünde (12-16)' ncı sorular ile mağduriyet yaşama durumu, kolluğa mağduriyeti bildirme durumu, mağduriyetin yeri ve zamanı, mağduriyet esnasında yapılan faaliyet çerçevesinde sorulmuştur.

Araştırma çerçevesinde kullanılan ölçeklerin alt boyutlarının ayrı değerlendirilmesi gerektiğinden, bu ölçeklerin bileşen yapısı incelenmiştir. İlk aşamada değişkenlerin faktör analizine uygun olduğundan emin olmak üzere Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örnekleme yeterliliği ve Bartlett küresellik testleri gerçekleştirilmiştir.

Faktör analizi yapabilmenin ön şartı değişkenler arasında belli bir oranda ilişki bulunmasıdır. Bartlett küresellik testi değişkenler arasında yeterli oranda ilişki olup olmadığını gösteren bir testtir. Bartlett testinin p değerinin 0,05 anlamlılık derecesinden düşük olması durumunda değişkenler arasında faktör analizi yapmaya yeterli düzeyde bir ilişki olduğuna karar verilir (Durmuş vd., 2011).

Benzer şekilde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örnekleme yeterliliği de değişkenler arası korelasyonların faktör analizine uygunluğunu test eder. KMO değeri 0 ile 1 arasında değişir ve KMO'nun 1 değerini alması değişkenlerin birbirlerini mükemmel bir şekilde, hatasız tahmin edebileceğini gösterir. KMO örnekleme yeterliliğinin kabul edilebilir en alt sınırı 0,5' tir (Büyüköztürk, 2012; Durmuş vd., 2011). Faktör analizinde kullanılan bağımsız değişkenlere ait test sonuçları her bir ölçek için ayrı olarak aşağıya çıkarılmıştır.

(1) Sosyal Kontrol Unsurları Ölçeği

Sosyal Kontrol Unsurları Ölçeği yaşanılan çevrede resmi ve gayri

resmi sosyal kontrol mekanizmalarının varlığına ve etkinliğine ilişkindir. Toplumun suça karşı kendini savunmasında kriminologlar ve sosyologlar iki önemli kontrol mekanizmasına işaret ederler; resmi ve gayri resmi sosyal kontrol. Resmi kontrol suçu tanımlamak, cezalandırmak ve caydırmak amacıyla kanunlarla ceza adalet sistemi unsurları tarafından gerçekleştirilirken, gayri resmi kontrol, özellikle birbiriyle yakın ilişki içerisinde olan bireylerin karşılıklı davranışlarının uygunluğunu denetlemesi ve toplumun kendini gözetmesidir (Felson ve Clarke,1980).

Bu araştırma kapsamında, gayri resmi sosyal kontrol, komşuluk ilişkilerinin ve gözetleyen komşuların varlığını araştırmak maksadıyla (17-22)'nci sorular hazırlanmıştır. Bu sorular Kanan ve Pruitt (2002)'in çalışmasında kullandığı sorular düzenlenerek oluşturulmuştur. Özgün çalışmada sorulara evet/hayır şeklinde cevap istenmiş araştırma anketinde ise 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Bunun yanında komşuluk ilişkilerini doğrudan etkileyeceği düşünülen bulunulan adresteki oturma süresi sorusu demografik bilgilerin sorulduğu (8)'inci soruyla yıl ve ay olarak sorulmuştur. Kolluk (jandarma/polis) ve resmi güvenlik görevlileri gibi resmi sosyal kontrol unsurlarının varlığı ve etkinliğine ilişkin sorular ise (23-25)'inci sorular ile ölçülmüştür.

KMO testinden ve Bartlett istatistiğinden elde edilen sonuçlara göre (17- 25) önermeleri arasında yer alan 9 bağımsız değişkenin faktör analizine uygun olduğu görülmüştür. Mevcut bağımsız değişkenlerin faktör analizine uygunluğunun belirlenmesinin ardından faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Faktör analizinde daha önce belirtildiği üzere amaç birbirleri ile ilişkili değişkenleri tespit ederek veri setini azaltmaktır. Dolayısıyla bir analizde özdeğerleri (*eigenvalue*; basitçe iki değişken arasındaki ilişkiyi gösteren bir kovaryans değeri) yüksek olan faktörler kullanılır.

Çalışmanın bu aşamasında temel bileşenler analizi gerçekleştirilmiştir. Temel bileşenler analizi verinin görgül yapısı hakkında bilgi vermesi mümkün olan en az bileşen sayısı ile en yüksek varyansın yakalanması amacıyla yapılmıştır. Maddelerin birden fazla bileşen altında görünme olasılığını en aza indirmek amacıyla maddelerden ziyade

bileşenlere önem veren varimaks eksen döndürme işlemi yapılmıştır. Bu analize göre açıklanan toplam varyans Tablo-2'de verilmiştir. Tablo-2' ye göre faktörlerin varyansın %63,33' ünü açıkladığı ve 2 faktörün ilk öz değerinin 1'in üzerinde olduğu görülmektedir. Buna göre sosyal kontrol unsurları ölçeğinin resmi ve gayri resmi sosyal kontrol unsurları olarak adlandırabileceğimiz iki bileşeni bulunmaktadır. Resmi sosyal kontrol unsurları bileşenin açıkladığı varyans %18,33 ve gayri resmi sosyal kontrol unsurlarının açıkladığı varyans %45,17'dir.

Tablo-2: Sosyal Kontrol Unsurları Ölçeği Faktör Analizi

	Başlangıç Özdeğer			Kareler Toplamı			Kareler Toplamı Rotasyonu		
	Toplam	Varyans Yüzdesi	Toplam Yüzde	Toplam	Varyans Yüzdesi	Toplam Yüzde	Toplam	Varyans Yüzdesi	Toplam Yüzdesi
1	4,065	45,166	45,166	4,065	45,166	45,166	3,781	42,012	42,012
2	1,649	18,326	63,492	1,649	18,326	63,492	1,933	21,481	63,492
3	,798	8,864	72,356						
4	,684	7,605	79,961						
5	,539	5,986	85,946						
6	,496	5,511	91,457						
7	,407	4,527	95,985						
8	,338	3,755	99,740						
9	,023	,260	100,000						

Faktör analizi sosyal bilimlerde yapı geçerliliği için yapılan bir analizdir. Faktör analizi sonrasında her bir alt boyutun güvenilirliğinin sayısal olarak bulunması gerekmektedir. Güvenirlik analizi yapılırken *Cronbach's Alpha* modeli kullanılacaktır. *Cronbach's Alpha* sorular arası korelasyona bağlı uyum değeridir. *Cronbach's Alpha* değeri faktör altındaki soruların toplamdaki güvenilirlik seviyesini göstermektedir. *Cronbach's Alpha* değerinin 0,7 ve üzeri olduğu durumlarda ölçeğin güvenilir olduğu kabul edilir. Ancak, soru sayısı az olduğunda bu sınır 0,6 ve üzeri olarak kabul edilebilir.

Faktör analizi gerçekleştirilen ve 2 faktöre indirgenen (9) önermenin güvenilirliği *Cronbach's Alpha* değeri ile değerlendirilmiştir. Buna göre resmi sosyal kontrol unsurlarının iç tutarlılık katsayısı $\alpha=,69$ ve gayri resmi sosyal kontrol unsurlarının iç tutarlılık katsayısı $\alpha=,88$ olarak bulunmuştur. Sosyal Kontrol Ölçeğine ait faktör analizi özeti Tablo-3'de verilmiştir. Elde edilen bu sonuçlara göre araştırmamızın devamında ölçeğin alt bileşenlerinin ortalamaları alınarak yeni değişkenler oluşturulmuş ve resmi sosyal kontrol unsurları

bileşeni (RESKONT) ve gayri resmi kontrol unsurları bileşeni (GAYRESKONT) olarak yeniden adlandırılmıştır.

Tablo-3: Sosyal Kontrol Ölçeği Faktör Analizi Özeti

		FAKTÖR		
		Ağırlığı	Açıklayıcılığı	Güvenirliliği
GAYRİ RESMİ SOSYAL KONTROL	17.Yaşadığım çevredeki tüm komşuların simasını tanırım.	0,756	45,17	.88
	18.Komşularımdan ihtiyaç halinde bir şeyler ödünç alırım.	0,733		
	19.Komşularım herhangi bir nedenden dolayı farklı bir yere gittiklerinde evlerine göz kulak olurum.	0,862		
	20.Herhangi bir nedenden dolayı evden uzak kaldığım durumlarda komşularım evime göz kulak olurlar.	0,870		
	21.Evimin anahtarını düşünmeden komşuma verebilirim, onlar da bana teslim ederler.	0,723		
	22.Yaşadığım çevrede herkes birbirine yardım eder.	0,785		
RESMİ SOSYAL KONTROL	23.Bence kolluk güçlerinin(Jandarma/Polis) motorlu/yaya devriyelerinin varlığı suçları önlemede etkilidir.	0,823	18,33	.69
	24.Bence toplu konutlar ve sitelerin girişindeki güvenlik görevlileri suçları önlemede etkilidir.	0,769		
	25.Yaşadığım yerde kolluk güçlerinin (Jandarma/Polis) suçla olan mücadelesini başarılı buluyorum.	0,735		

(2) Mağduriyet Riskini Azaltıcı Tedbirler Ölçeği

Suçu önleyici faaliyetlerdeki değişiklik bireylerin mağduriyet risklerine etki eder (Miethe vd.,1990). Suç fırsatı perspektifinden bakıldığında belirli riskli veya savunmasız durumlardan kaçınmak, kişinin motive olmuş saldırganlara maruz kalmasını ve hedef olarak değerlendirilmesini azaltarak, mağduriyet riskini azaltır. Araştırma anketinde (26-36)'ıncı sorular bireylerin suç mağduriyetinden korunmak adına aldıkları risk azaltıcı tedbirleri ve davranış pratiklerini içermektedir.

KMO testinden ve Bartlett istatistiğinden elde edilen sonuçlara göre (26-36) önermeleri arasında yer alan (11) bağımsız değişkenin faktör analizine uygun olduğunu görülmüştür. Mevcut bağımsız değişkenlerin faktör analizine uygunluğunun belirlenmesinin ardından temel bileşen analizi ve

varmaks eksen döndürme işlemleri kullanılarak faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analize göre ortaya çıkan faktörlerin varyansın %62,09'unu açıkladığı ve 2 faktörün ilk öz değerinin 1'in üzerinde olduğu görülmüştür. Buna göre mağduriyet riskini azaltıcı tedbirler ölçeğinin, kişilere karşı suçlara alınan tedbirler ve mala karşı suçlara alınan tedbirler olarak adlandırabileceğimiz iki bileşeni bulunmaktadır. Mağduriyet Riskini Azaltıcı Tedbirler ölçeğine ait faktör analizi özeti Tablo-4'te verilmiştir.

Tablo-4: Mağduriyet Riskini Azaltıcı Tedbirler Ölçeği Faktör Analizi Özeti

		FAKTÖR		
		Ağırlığı	Açıklayıcılığı	Güvenirliliği
KİŞİYE KARŞI SUÇLARA ALINAN KATEDBİRLER	26. Geceleri iyi ışıklandırılmış ve güvenli olarak gördüğüm güzergâhları kullanırım.	0,762	40,02	.76
	30. Çevremde şüpheli olarak gördüğüm kişileri ve durumları derhal kolluk güçlerine (Jandarma/Polis) haber veririm.	0,702		
	31. Sadece tanıdığım kişilere evimin kapısını açarım.	0,780		
	35. İnsanlarla tartışmaktan kaçınırım.	0,802		
MALA KARŞI SUÇLARA ALINAN TEDBİRLER	27. Evde bulunduğum süre içerisinde kapıları kilitli ve pencereleri kapalı tutarım.	0,711	22,07	.90
	28. Üzerimde taşıdığım değerli eşyaları, elbisemde farklı noktalarda ve görünür olmayan şekillerde taşıırım(cep telefonu, cüzdan vb.).	0,709		
	29. Evden çıkarken kapıların kilitli ve pencerelerin kapalı olduğunu kontrol ederim.	0,810		
	32. Evimde kapı ve pencerelerde kilitlerin yanında ilave önlemler alırım (alarm, pencerelerde parmaklık, güvenlik kamerası vb.)	0,833		
	33. Üzerimde çok fazla nakit para bulundurmam, alışverişlerimin çoğunu kredi kartıyla yaparım	0,846		
	34. Aracımda hırsızlığa karşı alarm, direksiyon kilidi vb. tedbirler bulundururum.	0,814		
	36. Hırsızlık olaylarından zarar görmemek için evimi ve eşyalarımı sigortalatırım.	0,795		

Talo-4'e göre kişilere karşı suçlara alınan tedbirler bileşenin açıkladığı varyans % 40,02 ve iç tutarlılık katsayısı (α) ,76, mala karşı suçlara alınan tedbirler bileşenin açıkladığı varyans %22,07 ve iç tutarlılık katsayısı (α) ,90, olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre araştırmanın devamında ölçekleri

oluşturan bağımsız değişkenlerin ortalamaları alınarak yeni değişkenler oluşturulmuş ve kişilere karşı suçlara alınan tedbirler bileşeni (KISIKARTED) ve mala karşı suçlara alınan tedbirler bileşeni (MALKARTED) olarak yeniden adlandırılmıştır.

(3) Algılanan Çevre Güvenliği Ölçeği

Araştırma anketindeki (37-45)'inci sorularla katılımcıların mağduriyet riskine etki ettiği düşünülen yaşanan çevrenin güvenlik düzeyinin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Bu maksatla Yeni Zelanda Ulusal Suç Mağdurları Anketi (New Zealand National Crime Victim Survey-NZNCVS) (Morris ve Reilly, 2003) ve BCS anketlerinde yer alan güvenlik düzeyi ve risk algısına ait maddeler kullanılmıştır.

NZNCVS'de katılımcıların yaşadıkları çevrenin güvenlik düzeyi ve risk algısı gece ve gündüz evde tek başlarına kalmaları ve gece tek başlarına yürümelerini içeren üç soru ile ölçülmektedir. Buna karşın BCS' de katılımcıların gece ve gündüz evde tek başlarına yürümeleri ve gece evde tek başlarına kalmalarını içeren üç soru ile ölçülmektedir. Araştırma anketinde adı geçen anketlerdeki sorular birleştirilerek gece ve gündüz yaşanan çevrede evde tek başına kalmaları ve tek başına yürümelerini içeren toplam 4 soru ile ölçülmüştür. NCVS ve BCS anketlerinde katılımcılara yöneltilen soruların ölçülmesi 4'lü likert ile yapılırken araştırma anketinde bu 5'li likert ölçeğine çevrilmiştir [Tamamen katılmıyorum(1) ... Tamamen katılıyorum (5)]. Aydınlatma ve güvenlik kamerasının varlığının ve etkinliğinin güvenlik algısına olan etkisinin araştırıldığı sorular ise (41-44)'üncü sorular arasında sorulmuştur.

KMO testinden ve Bartlett istatistiğinden elde edilen sonuçlara göre (37-44) önermeleri arasında yer alan (8) bağımsız değişkenin faktör analizine uygun olduğunu görülmüştür. Mevcut bağımsız değişkenlerin faktör analizine uygunluğunun belirlenmesinin ardından temel bileşen analizi ve varimaks eksen döndürme işlemleri kullanılarak faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analize göre ortaya çıkan faktörlerin varyansın %70,66'sını açıkladığı ve 3 faktörün ilk öz değerinin 1'in üzerinde olduğu görülmüştür. Buna göre

algılanan çevre güvenliği ölçeğinin, çevre güvenliği, aydınlatma yeterliliği ve aydınlatma ve güvenlik kamerası etkinliği olarak adlandırabileceğimiz üç bileşeni bulunmaktadır. Algılanan Çevre Güvenliği ölçeğine ait faktör analizi özeti Tablo-5'te verilmiştir.

Tablo-5: Algılanan Çevre Güvenliği Ölçeği Faktör Analizi Özeti

		FAKTÖR		
		Ağırlığı	Açıklayıcılığı	Güvenirligi
ALGILANAN ÇEVRE GÜVENLİĞİ	37.Yaşadığım çevrede gündüz saatlerinde (08:00-1800)tek başıma yürürken kendimi güvende hissederim.	0,720	37,38	.76
	38.Yaşadığım çevrede gece saatlerinde (18:00-08:00) tek başıma yürürken kendimi güvende hissederim.	0,775		
	39.Yaşadığım çevrede gündüz saatlerinde (08:00-18:00) evde tek başınayken kendimi güvende hissederim.	0,746		
	40.Yaşadığım çevrede gece saatlerinde (18:00-08:00) evde tek başınayken kendimi güvende hissederim.	0,773		
AYDINLATMA YETERLİLİĞİ	41.Yaşadığım çevrede yeterli sayıda sokak lambası bulunmaktadır.	0,916	13,47	.75
	42.Yaşadığım çevrede her gece sokak lambaları yeterli süre açık kalmaktadır.	0,812		
AYDINLATMA ve GÜVENLİK KAMERASI ETKİNLİĞİ	43.Bence uygun ve yeterli düzeyde yapılan sokak aydınlatması suç miktarını azaltır	0,880	19,82	.77
	44.Bence halka açık yerlerde kamera yerleştirilmesi suç miktarını azaltır	0,900		

Çevre güvenliği bileşenin açıkladığı varyans % 37,38 ve iç tutarlılık katsayısı (α) ,76 ve aydınlatma yeterliliği bileşenin açıkladığı varyans %13,47 ve iç tutarlılık katsayısı (α) ,75 iken, aydınlatma ve güvenlik kamerası etkinliği bileşenin açıkladığı varyans %19,81 ve iç tutarlılık katsayısı (α) ,77 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu sonuçlara göre araştırmanın devamında ölçeğin alt bileşenlerinin ortalamaları alınarak yeni değişkenler oluşturulmuş ve çevre güvenliği bileşeni (CEVGUV) ve aydınlatma yeterliliği bileşeni (AYYET) ve aydınlatma ve güvenlik kamerası etkinliği bileşeni (AYKAMETK) olarak yeniden adlandırılmıştır.

(4) Fiziksel Çevre Özellikleri Ölçeği

Fiziksel çevrenin suç mağduriyeti riskini etkileyeceği varsayımından hareketle, fiziksel çevrede bulunan suçluların tercih edebileceği park, oturma alanı gibi halka açık alanlar, benzinlik tekel bayii gibi gece boyunca açık kalabilecek işletmeler, eğlence yerlerinin varlığına ilişkin sorular ile yaşanan fiziksel çevredeki düzensizlikle ilgili sorular 46-56'ncı sorular arasında sorulmuştur. Ölçeğe ilişkin cevaplar [Tamamen katılmıyorum(1) ... Tamamen katılıyorum (5)] olarak istenmiştir. KMO testinden ve Bartlett istatistiğinden elde edilen sonuçlara göre (46-56) önermeleri arasında yer alan 11 bağımsız değişkenin faktör analizine uygun olduğunu görülmüştür. Mevcut bağımsız değişkenlerin faktör analizine uygunluğunun belirlenmesinin ardından temel bileşen analizi ve varimaks eksen döndürme işlemleri kullanılarak faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Fiziksel Çevre Özellikleri ölçeğine ait faktör analizi özeti Tablo-6'da verilmiştir.

Tablo-6: Fiziksel Çevre Özellikleri Ölçeği Faktör Analizi Özeti

		FAKTÖR		
		Ağırlığı	Açıklayıcılığı	Güvenirliliği
ETKİN ÇEVRE	46.Yaşadığım çevrede halkın her zaman vakit geçirebileceği ve gezebileceği park veya oturma alanı bulunmaktadır.	,782	18,32	.70
	47.Yaşadığım yere yakın tekel bayii, benzinlik gibi gece boyunca açık iş yerleri bulunmaktadır.	,854		
	48.Yaşadığım yerin yakınında gece boyunca açık bar, disko, pavyon gibi eğlence mekânları bulunmaktadır.	,412		
	49.Yaşadığım yerin yakınında büyük alışveriş merkezi bulunmaktadır.	,796		
	50.Yaşadığım yere yakın çok sayıda fast-food, restaurant gibi yemek yerleri bulunmaktadır.	,652		
ÇEVRE DÜZENSİZLİĞİ	51.Yaşadığım çevrede etrafta her zaman atıklar ve çöpler bulunmaktadır	,671	33,89	.80
	52.Yaşadığım çevrede terkedilmiş veya yanmış taşıtlar bulunmaktadır	,854		
	53.Yaşadığım çevrede duvar yazıları yaygın şekilde bulunmaktadır	,754		
	54.Yaşadığım yerin yakınında terkedilmiş, bakımsız, boş, bahçe ve binalar bulunmaktadır.	,560		
	55.Yaşadığım çevrede evsiz insanlara ve kimsesiz çocuklara rastlanmaktadır.	,854		
	56.Çevremde herhangi bir suçtan sabıkası olduğunu bildiğim insanlar yaşamaktadır.	,498		

Bu analize göre ortaya çıkan faktörlerin toplam varyansın %52,12'sini açıkladığı ve 2 faktörün ilk öz değerinin 1'in üzerinde olduğu görülmüştür. Buna göre algılanan fiziksel çevre özellikleri ölçeğinin, etkin çevre ve çevre düzensizliği olarak adlandırabileceğimiz iki bileşeni bulunmaktadır. Etkin çevre bileşenin açıkladığı varyans % 18,32 ve iç tutarlılık katsayısı (α) ,70 ve çevre düzensizliği bileşenin açıkladığı varyans %33,89 ve iç tutarlılık katsayısı(α) ,80 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu sonuçlara göre araştırmanın devamında ölçeğin alt bileşenlerinin ortalamaları alınarak yeni değişkenler oluşturulmuştur. Etkin çevre (ETKINCEVRE) ve çevre düzensizliği bileşeni (DUZENSIZLIK) olarak yeniden adlandırılmıştır.

(5) Rutin Aktiviteler Ölçeği

Özellikle zamana bağlı olarak suç mağduriyetinden korunmak adına bireyler ev dışında gerçekleştirdiği faaliyetlerine sınırlama getirirlerse mağduriyet risklerini azaltırlar (Mieth vd.,1990). Ev dışında gerçekleştirilen rutin faaliyetlerin sıklığının ölçüldüğü sorular (57-66)'nci sorular arasındadır.

KMO testinden ve Bartlett istatistiğinden elde edilen sonuçlara göre (57-66) önermeleri arasında yer alan (10) bağımsız değişkenin faktör analizine uygun olduğunu görülmüştür. Mevcut bağımsız değişkenlerin faktör analizine uygunluğunun belirlenmesinin ardından temel bileşen analizi ve varimaks eksen döndürme işlemleri kullanılarak faktör analizi gerçekleştirilmiştir.

Bu analize göre ortaya çıkan faktörlerin varyansın %47,93'ünü açıkladığı ve 2 faktörün ilk öz değerinin 1'in üzerinde olduğu görülmüştür. Buna göre rutin aktiviteler ölçeğinin, ev dışı rutin aktiviteler ve evde yapılan rutin aktiviteler olarak adlandırabileceğimiz iki bileşeni bulunmaktadır. Rutin Aktiviteler ölçeğine ait faktör analizi özeti Tablo-7'de verilmiştir.

Tablo-7'ye göre ev dışı rutin aktiviteler bileşenin açıkladığı varyans % 26,92 ve iç tutarlılık katsayısı (α) ,76 ve evde yapılan rutin aktiviteler bileşenin açıkladığı varyans %21,01 ve iç tutarlılık katsayısı(α) ,65 olarak bulunmuştur. Evde yapılan rutin aktiviteler bileşinine ait önermeler yeniden kodlanarak diğer bileşene ait önermelerle aynı yöne çevrilmiştir. Bu sonuca

göre araştırmanın devamında ölçeği oluşturan bağımsız değişkenlerin ortalamaları alınarak yeni değişken oluşturulmuş ev dışı rutin aktiviteler (EVDISIRUT) olarak yeniden adlandırılmıştır.

Tablo-7: Rutin Aktiviteler Ölçeği Faktör Analizi Özeti

		FAKTÖR		
		Ağırlığı	Açıklayıcılığı	Güvenirliği
EVDİŐİ RUTİN AKTİVİTELER	57. Eğlenmek için barlar, diskolar, gece kulüpleri gibi eğlence mekanlarına giderim.	,727	26,92	.76
	58. Bazı günler, gece kalmak için arkadaşlarıma veya yakınlarıma giderim.	,712		
	59. Yemek yemek için akşamları dışarı çıkarım.	,704		
	60. Alışveriş yapmak ve gezmek için çoğunlukla büyük alışveriş merkezlerine giderim.	,615		
	61. Hafta sonları yeni yerler keşfetmek için kısa süreli tatile çıkarım.	,608		
	62. Hafta sonları tiyatro, sinema, konser, maç gibi etkinliklere katılırım.	,520		
EVEDE YAPILAN RUTİN AKTİVİTELER	63. İşten/okuldan arta kalan boş vakitlerimi ailemle evde geçiririm.	,784	21,01	.65
	64. Yakınları (akraba, arkadaş ve komşu vb.) tarafından ziyaret edilirim.	,674		
	65. Akşamları evde Tv'de dizi ve film seyretmeyi tercih ederim.	,620		
	66. Akşam saatlerinde zorunlu bir işim yoksa evde olmaya çalışırım.	,549		

(6) Suç Mağduriyeti Korkusu Ölçeği

Bireylerin yaşadıkları mağduriyet deneyiminin etkisiyle oluşabileceği değerlendirilen, suç mağduriyeti korkusu bu araştırma içerisinde, bireysel düzeyde kişilerin suç korkularını ölçmek adına Ferraro (1995) tarafından geliştirilen suç korkusu ölçeğinin bu çalışmaya uyarlanmasıyla ölçülmüştür. Ankette suça özgül endişeyi ölçtüğü düşünölen sorular (67-75)'inci sorular arasında yer almaktadır. Bu sorular NCVS ve BCS anketlerinde de benzer şekilde yer almaktadır. Bu anketlerde ölçümler 4'lü likert ölçeğiyle yapılırken araştırma anketinde soru kökleri korunarak ölçek 5'li likert ölçeğine çevrilmiştir.

KMO testinden ve Bartlett istatistiğinden elde edilen sonuçlara göre (67-75) önermeleri arasında yer alan (9) bağımsız değişkenin faktör analizine

uygun olduğunu görülmüştür. Mevcut bağımsız değişkenlerin faktör analizine uygunluğunun belirlenmesinin ardından temel bileşen analizi ve varimaks eksen döndürme işlemleri kullanılarak faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analize göre ortaya çıkan faktörlerin varyansın %70,34'ünü açıkladığı ve 2 faktörün ilk öz değerinin 1'in üzerinde olduğu görülmüştür. Buna göre suç mağduriyeti korkusu ölçeğinin, mala karşı suçlardan duyulan korku ve kişilere karşı suçlardan duyulan korku olarak adlandırabileceğimiz iki bileşeni bulunmaktadır. Suç Mağduriyet Korkusu ölçeğine ait faktör analizi özeti Tablo-8'de verilmiştir.

Tablo-8: Suç Mağduriyeti Korkusu Ölçeği Faktör Analizi Özeti

		FAKTÖR		
		Ağırlığı	Açıklayıcılığı	Güvenirliliği
MALA KARŞI SUÇLARDAN DUYULAN KORKU	67. Evimize girilerek bir şeyler çalınmasından	,651	31,51	.89
	68. Soyulmaktan ve gasp edilmekten	,627		
	69. Arabamızın çalınmasından	,895		
	70. Arabamızdan bir şeyler çalınmasından	,908		
KİŞİYE KARŞI SUÇLARDAN DUYULAN KORKU	71. Tecavüz veya cinsel içerikli saldırıya uğramaktan	,786	38,83	.85
	72. Tanımadığım kişiler tarafından fiziksel saldırıya uğramaktan	,812		
	73. Tanıdığım kişiler tarafından fiziksel saldırıya uğramaktan	,818		
	74. Sokakta veya halka açık herhangi bir yerde hakarate ya da sözlü tacize uğramaktan	,862		
	75. Daha önce mağdur olduğum herhangi bir suçtan tekrar mağdur olmaktan	,654		

Tablo-8'e göre mala karşı suçlardan duyulan korku bileşenin açıkladığı varyans % 31,51 ve iç tutarlılık katsayısı (α) ,89 ve kişiye karşı suçlardan duyulan korku bileşenin açıkladığı varyans %38,83 ve iç tutarlılık katsayısı (α) ,85 olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre araştırmanın devamında ölçekleği oluşturan bağımsız değişkenlerin ortalamaları alınarak yeni değişken oluşturulmuş mala karşı suçlardan duyulan korkus (MALKARKOR) ve kişilere karşı suçlardan duyulan korku (KISKARKOR) olarak yeniden adlandırılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

1. BETİMSEL BULGULAR

Araştırma anketi yaşları 18-60 arasında Ankara ili büyük şehir belediyesi sınırları içerisinde yaşayan 162'si suç mağduru ve 168'i suç mağduru olmayan toplam 330 kişiye uygulanmıştır. Katılımcıların geneline bakıldığında erkek katılımcıların örneklemin çoğunluğunu oluşturduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşadıkları mağduriyet deneyimi ve cinsiyetlerine ilişkin özellikler Tablo-9'da verilmiştir.

Tablo-9: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

CİNSİYET	MAĞDURİYET			
	Hayır	Evet	Toplam	Yüzde
Erkek	121	108	229	69,4%
Kadın	47	54	101	30,6%
Toplam	168	162	330	100%

Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımı Tablo-10'da görülmektedir. Örneklemin yaş grupları incelendiğinde %45,2'si 18-30, %34,5'i 31-40, %13,3'ü 41-50, %7'si 51-60 yaş grubundandır.

Tablo-10: Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

YAŞ	MAĞDURİYET			
	Hayır	Evet	Toplam	Yüzde
18-30	76	73	149	45,2%
31-40	59	55	114	34,5%
41-50	21	23	44	13,3%
51-60	12	11	23	7%
Toplam	168	162	330	100%

Katılımcıların medeni durumları Tablo-11'de incelendiğinde ise, örneklemin % 50'sini bekar, %47,3' ünü evli, % 0,62'sini boşanmış ve %2,12'sini dul bireyler oluşturmaktadır.

Tablo-11: Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

MEDENİ DURUM	MAĞDURİYET			
	Hayır	Evet	Toplam	Yüzde
Bekar	96	69	165	50,0%
Evli	69	87	156	47,3%
Boşanmış	0	2	2	,6%
Dul	3	4	7	2,1%
Toplam	168	162	330	100%

Katılımcıların eğitim durumları Tablo-12’de incelendiğinde örneklemin %2,1’inin herhangi bir okul bitirmediği, %10,9’unun ilkokul, % 16,4’ünün ortaokul, %37,9’unun lise ve %32,7’sinin ise yüksekokul ve üniversite mezunu bireylerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo-12: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

EĞİTİM DURUMU	MAĞDURİYET			
	Hayır	Evet	Toplam	Yüzde
Okul yok	1	6	7	2,1%
İlkokul	17	19	36	10,9%
Ortaokul	30	24	54	16,4%
Lise	69	56	125	37,9%
Üniversite	51	57	108	32,7%
Toplam	168	162	330	100%

Katılımcıların Ankara ili Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde yaşadıkları ilçelere göre dağılımı Tablo-13’de verilmiştir. Buna göre örneklemini oluşturan bireyler 7 farklı ilçeden olup bunların %17,6’sı Altındağ, %15,8’i Çankaya, %16,1’i Keçiören, %12,4’ü Mamak, %12,4’ü Sincan, %10,9’u Etimesgut ve %14,8’i ise Yenimahalle ilçesinde yaşamaktadır.

Tablo-13: Katılımcıların Yaşadıkları İlçelere Göre Dağılımı

YAŞANILAN SEMT	MAĞDURİYET			
	Hayır	Evet	Toplam	Yüzde
Altındağ	24	34	58	17.6%
Çankaya	28	24	52	15,8%
Keçiören	21	32	53	16,1%
Mamak	25	16	41	12,4%
Sincan	12	29	41	12,4%
Yenimahalle	29	20	49	14,8%
Etimesgut	29	7	36	10,9%
Toplam	168	162	330	100%

Katılımcıların çalışma ve meslek durumları Tablo-14'te incelendiğinde, örneklemin %10'unun herhangi bir işle uğraşmadığı, %7,6'sının ev hanımı, %10'unun öğrenci, %21,5'inin işçi, %14,5'inin esnaf, %1,8'inin yönetici, %9,7'sinin diğer meslek kollarından ve %2,4'ünün emekli bireylerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo-14: Katılımcıların Çalışma ve Meslek Durumlarına Göre Dağılımı

ÇALIŞMA DURUMU	MAĞDURİYET			
	Hayır	Evet	Toplam	Yüzde
İşsiz	17	16	33	10,0%
Ev hanımı	13	12	25	7,6%
Öğrenci	25	8	33	10,0%
İşçi	31	40	71	21,5%
Memur	40	34	74	22,4%
Esnaf	22	26	48	14,5%
Yönetici	2	4	6	1,8%
Diğer	14	18	32	9,7%
Emekli	4	4	8	2,4%
Toplam	168	162	330	100%

Katılımcıların gelir durumları Tablo15'te incelendiğinde, örneklemin %13,6'sının toplam gelirinin 1000TL ve altı, %57'sinin 1000-3000TL, %21,5'inin 3000-5000TL ve %7,9'unun ise 5000TL ve üzeri olduğu görülmektedir.

Tablo-15: Katılımcıların Gelir Durumlarına Göre Dağılımı

GELİR DURUMU	MAĞDURİYET			
	Hayır	Evet	Toplam	Yüzde
1000TL ve altı	26	19	45	13,6%
1000-3000	98	90	188	57,0%
3000-5000	35	36	71	21,5%
5000 ve üstü	9	17	26	7,9%
Toplam	168	162	330	100%

2. MAĞDURİYET DENEYİMİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırma anketine katılan katılımcıların maruz kaldığı suçlar Tablo-16'da incelendiğinde toplamda 162 bireyin suç mağduriyeti deneyimi yaşadığı görülmektedir.

Tablo-16: Katılımcıların Maruz Kaldığı Suçlar Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Toplamlı Yüzde
SUÇLAR	Hırsızlık	99	61,1	61,1
	Gasp/Kapkaç	10	6,2	67,3
	Kasten Yaralama	6	3,7	71,0
	Fiziksel Saldırı	15	9,3	80,2
	Dolandırıcılık	14	8,6	88,9
	Aile İçi Şiddet	3	1,9	90,7
	Cinsel Saldırı	4	2,5	93,2
	Bilişim Suçları	11	6,8	100,0
Toplam	162	100,0		

Mağduriyet deneyimi yaşayan bireylerin maruz kaldığı suçlar incelendiğinde ise hırsızlık suçu mağdurunun çoğunlukta olduğu görülmektedir. Hırsızlık suçundan sonra en çok maruz kalınan suç fiziksel saldırı iken en az maruz kalınan suç aile içi şiddet suçudur.

Maruz kalınan suç ile suça maruz kalınan yer değişkenleri arasındaki ilişki istatistikî olarak anlamlı bulunmuştur. Tablo-17'ye göre suça maruz kalınan yer ile yaşanan suç mağduriyeti arasındaki ilişki incelendiğinde hırsızlık suçu, aile içi şiddet suçları ve bilişim suçları en çok evde gerçekleşirken, kasten yaralama, fiziksel saldırı ve dolandırıcılık suçlarının daha çok halka açık alanlarda meydana geldiği görülmüştür. Cinsel saldırı suçlarının ise büyük çoğunluğunun işyeri/okulda olması dikkat çekicidir.

Tablo-17: Maruz Kalınan Suçlar ve Suçların Yeri Arasındaki İlişki

		SUÇ YERİ			
		Ev	İşyeri-okul	Halka açık	Toplam
SUÇLAR	Hırsızlık	62	8	29	99
	Gasp/Kapkaç	0	2	8	10
	Kasten Yaralama	0	1	5	6
	Fiziksel Saldırı	0	1	14	15
	Dolandırıcılık	1	5	8	14
	Aile İçi Şiddet	3	0	0	3
	Cinsel Saldırı	1	3	0	4
	Bilişim Suçları	6	2	3	11
Toplam	73	22	67	162	

Ki-Kare Testleri	Değer	Fark	p
Pearson Ki Kare	71,335(a)	14	,000
Olabilirlik Oranı	79,367	14	,000
Doğrusal İlişki	4,341	1	,037
Geçerli Olay Sayısı	162		

Maruz kalınan suçlar ve suçların zamanı değişkenleri arasındaki ilişki istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Tablo-18'e göre özellikle hırsızlık suçlarının çoğunlukla hafta içi gündüz ve hafta sonu gece olduğu görülmekle birlikte, dolandırıcılık suçunun çoğunlukla hafta içi gündüz olduğu görülmüştür. Fiziksel saldırı suçlarının zaman olarak önemli bir kısmı ise hırsızlık suçlarının oluş zamanı ile paralellik göstermiş, çoğunlukla hafta sonu gece ve hafta içi gündüz olduğu görülmüştür. Diğer suçlar için ayırt edici bir zaman aralığı bulunmamaktadır.

Tablo-18: Maruz Kalınan Suçlar ve Suçların Zamanı Arasındaki İlişki

		SUÇ ZAMANI				Toplam
		hafta içi gündüz	hafta içi gece	hafta sonu gündüz	hafta sonu gece	
SUÇLAR	Hırsızlık	39	19	10	31	99
	Gasp/Kapkaç	2	3	4	1	10
	Kasten Yaralama	2	2	1	1	6
	Fiziksel Saldırı	6	1	1	7	15
	Dolandırıcılık	10	1	3	0	14
	Aile İçi Şiddet	2	0	1	0	3
	Cinsel Saldırı	2	0	2	0	4
	Bilişim Suçları	5	3	3	0	11
Toplam		68	29	25	40	162

Ki-Kare Testleri	Değer	Fark	P
Pearson Ki Kare	35,471(a)	21	,025
Olabilirlik Oranı	41,801	21	,004
Doğrusal İlişki	3,879	1	,049
Geçerli Olay Sayısı	162		

Yaşanılan suç mağduriyeti deneyimi ve suçların polise bildirilmesi değişkenleri arasındaki ilişki istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre genel olarak suçların polise bildirilmeme oranınının 1/3 civarında olduğu görülmüştür. Tablo-19'a göre özellikle dolandırıcılık, fiziksel saldırı suçlarının bildirilme oranınının oldukça düşük olduğu ve aile içi şiddet suçlarının hiç bildirilmediği görülmüştür.

Tablo-19: Maruz Kalınan Suçlar ve Suçların Polise Bildirilmesi Arasındaki İlişki

		POLİSE BİLDİRME		Toplam
		Hayır	Evet	
SUÇLAR	Hırsızlık	16	83	99
	Gasp/Kapkaç	3	7	10
	Kasten Yaralama	1	5	6
	Fiziksel Saldırı	9	6	15
	Dolandırıcılık	9	5	14
	Aile İçi Şiddet	3	0	3
	Cinsel Saldırı	1	3	4
	Bilişim Suçları	3	8	11
Toplam	45	117	162	

Ki-Kare Testleri	Değer	Fark	P
Pearson Ki Kare	31,934(a)	7	,000
Olabilirlik Oranı	30,396	7	,000
Doğrusal İlişki	11,801	1	,001
Geçerli Olay Sayısı	162		

3. ARAŞTIRMA SORULARI VE HİPOTEZLERE İLİŞKİN BULGULAR

Ev dışı rutin aktivitelere katılım bireylerin bazı demografik özelliklerine (cinsiyet, yaş, gelir durumu, medeni durum, eğitim durumu ve meslek durumu) göre farklılık oluşturup oluşturmadığını tespit edebilmek adına “Tek Yönlü Varyans Analizi” ve “Bağımsız Örneklem Testi” uygulanmıştır. Bu maksatla bireylerin demografik özellikleri gruplandırılmıştır. Araştırma Sorusu-1’e ilişkin bulgular aşağıda gösterilmiştir.

Herhangi bir suçun mağduru olup olmamasına bakılmaksızın bireylerin cinsiyetlerine göre ev dışı rutin aktivitelere katılımından aldıkları puanlar incelendiğinde, erkeklerin puan ortalaması 2,72 ve standart sapması 0,55’tir. Buna karşın kadınların aynı sorulardan aldıkları puanların ortalaması 2,46 ve standart sapması 0,58’dir. Her iki grubun ev dışı rutin aktivitelere katılımına ilişkin sorulardan alınan puanların ortalamaları birbirlerinden anlamlı olarak farklıdır ($t=3,96$, $p=.01$).

Katılımcıların yaşları (18-30), (31-40), (41-50) ve (51-60) şeklinde gruplandırılmıştır. Tablo-20’de yer alan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre yaş gruplarının rutin aktivitelerden aldıkları puan ortalamalarından en az

birisi anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=14,11$, $p<,001$). Bu farkın kaynağı Tukey testi ile araştırılmıştır. Tukey testi sonuçlarına göre en düşük yaş grubunda (18-30) yer alan katılımcıların rutin faaliyetlerden aldıkları puan ortalaması (2,82) diğer yaş gruplarının ortalamalarından daha yüksektir. Bununla birlikte ikinci yaş grubundaki (31-40) katılımcıların aldıkları puan ortalaması (2,60) en yüksek yaş grubunun (51-60) ortalamasından (2,23) yüksektir.

Tablo-20: Yaş Gruplarının Rutin Aktivitelere Katılımı Arasındaki Farklılık

EVDISIRUT	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
GRUPLAR ARASI	12,356	3	4,119	14,114		
GRUPLAR İÇİ	95,128	326	,292		,000	VAR
TOPLAM	107,484	329				

Katılımcıların toplam gelirleri (1000TL ve altı), (1000TL-3000TL), (3000TL-5000TL) ve (5000TL ve üstü) şeklinde gruplandırılmıştır. Tablo-21'de yer alan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre gelir gruplarının rutin aktivitelerden aldıkları puan ortalamalarından en az birisi anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=6,37$, $p<,001$). Bu farkın kaynağı Tukey testi ile araştırılmıştır. Tukey testi sonuçlarına göre en düşük gelir grubunda (1000TL ve altı) yer alan katılımcıların rutin faaliyetlerden aldıkları puan ortalaması (2,31) diğer gelir gruplarının (1000TL-3000TL), ortalamalarından daha düşüktür.

Tablo-21: Gelir Gruplarının Rutin Aktivitelere Katılımı Arasındaki Farklılık

EVDISIRUT	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
GRUPLAR ARASI	5,955	3	1,985	6,374		
GRUPLAR İÇİ	101,529	326	,311		,000	VAR
TOPLAM	107,484	329				

Katılımcıların eğitim durumları (okula gitmemiş), (ilkokul), (ortaokul), (lise) ve (üniversite) şeklinde gruplandırılmıştır. Tablo-22'de yer alan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre eğitim gruplarının rutin aktivitelerden aldıkları puan ortalamalarından en az birisi anlamlı bir farklılık göstermektedir

($F=7,22$, $p<,001$). Bu farkın kaynağı Tukey testi ile araştırılmıştır. Tukey testi sonuçlarına göre en düşük eğitim grubunda (okul yok) grubunda yer alan katılımcıların rutin faaliyetlerden aldıkları puan ortalaması (2,13) ve (ilkokul) grubunda yer alan katılımcıların rutin faaliyetlerden aldıkları puan ortalaması (2,26) diğer eğitim gruplarının ortalamalarından daha düşüktür. Bununla birlikte (ortaokul) grubundaki katılımcıların aldıkları puan ortalaması (2,59), (lise) grubunun ortalaması (2,73) ile (üniversite) grubunun ortalaması (2,72) arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo-22: Eğitim Gruplarının Rutin Aktivitelere Katılımı Arasındaki Farklılık

EVDISIRUT	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
GRUPLAR ARASI	8,774	4	2,193	7,222		
GRUPLAR İÇİ	98,710	325	,304		,000	VAR
TOPLAM	107,484	329				

Katılımcıların çalışma ve meslek durumları (işsiz), (ev hanımı), (öğrenci), (işçi) ve (memur), (esnaf), (yönetici), (diğer) şeklinde gruplandırılmıştır. Tablo-23'de yer alan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre meslek gruplarının rutin aktivitelerden aldıkları puan ortalamalarından en az birisi anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=5,08$ $p<,001$). Bu farkın kaynağı Tukey testi ile araştırılmıştır. Tukey testi sonuçlarına göre (ev hanımı) grubunda yer alan katılımcıların rutin faaliyetlerden aldıkları puan ortalaması (2,15) ve (işsiz) grubunda yer alan katılımcıların rutin faaliyetlerden aldıkları puan ortalaması (2,41) diğer meslek gruplarının ortalamalarından daha düşüktür. Bununla birlikte meslek gruplarındaki katılımcıların aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo-23: Çalışma ve Meslek Gruplarının Rutin Aktivitelere Katılımı Arasındaki Farklılık

EVDISIRUT	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
GRUPLAR ARASI	10,691	7	1,527	5,081		
GRUPLAR İÇİ	96,793	322	,301		,000	VAR
TOPLAM	107,484	329				

Katılımcıların medeni durumları (bekar), (evli), (boşanmış) ve (dul)

şeklinde gruplandırılmıştır. Tablo-24'te yer alan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre medeni durum gruplarının rutin aktivitelerden aldıkları puan ortalamalarından en az birisi anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=14,65$, $p<,001$). Bu farkın kaynağı Tukey testi ile araştırılmıştır. Tukey testi sonuçlarına göre (bekar) grubunda yer alan katılımcıların rutin faaliyetlerden aldıkları puan ortalaması (2,83) ve diğer medeni durum gruplarından (evli) grubun ortalamasından (2,45) ve (dul) grubun ortalamasından daha yüksektir. Bununla birlikte (boşanmış) grubundaki katılımcıların aldıkları puan ortalaması (2,83) ile (bekar) grubunun ortalaması arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo-24: Medeni Durumlara Göre Rutin Aktivitelere Katılım Arasındaki Farklılık

EVDISIRUT	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
GRUPLAR ARASI	12,766	3	4,255	14,645		
GRUPLAR İÇİ	94,718	326	,291		,000	VAR
TOPLAM	107,484	329				

Suç mağduriyeti korkusu bireylerin cinsiyetine ve yaşına göre göre farklılık oluşturup oluşturmadığını tespit edebilmek adına Bağımsız Örneklem Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmıştır. Bu maksatla bireyler yaşlarına göre gruplandırılmıştır. Araştırma sorusu-2 ve Araştırma sorusu-3'e ilişkin bulgular aşağıda gösterilmiştir.

Katılımcıların yaşları (18-30), (31-40), (41-50) ve (51-60) şeklinde gruplandırılmıştır. Tablo-25 ve Tablo-26'da yer alan analiz sonuçlarına göre yaş gruplarının mala karşı ve kişilere karşı suç mağduriyeti korkusundan aldıkları puan ortalamalarından en az birisi anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farkın kaynağı Tukey testi ile araştırılmıştır. Tukey testi sonuçlarına göre en düşük yaş grubunda (18-30) yer alan katılımcıların mala karşı suç mağduriyeti korkusundan aldıkları puan ortalaması (2,89) ile kişiye karşı suç mağduriyeti korkusundan aldıkları puan ortalaması (2,22), en yüksek yaş grubunda (51-60) yer alan katılımcıların mala karşı suç mağduriyeti korkusundan aldıkları puan ortalaması (3,53) ile kişiye karşı suç mağduriyeti korkusundan aldıkları puan ortalamasından (3,14) daha

düşüktür. Bununla birlikte diğer yaş gruplarındaki katılımcıların aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo-25: Yaş Gruplarının Yaşadıkları Kişilere Karşı Suç Mağduriyeti Korkusu Arasındaki Farklılık

KISKARKOR	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
GRUPLAR ARASI	19,082	3	6,361	4,662		
GRUPLAR İÇİ	444,804	326	1,364		,003	VAR
TOPLAM	463,886	329				

Tablo-26: Yaş Gruplarının Yaşadıkları Mala Karşı Suç Mağduriyeti Korkusu Arasındaki Farklılık

MALKARKOR	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
GRUPLAR ARASI	11,819	3	3,940	3,334		
GRUPLAR İÇİ	385,262	326	1,182		,020	VAR
TOPLAM	397,081	329				

Herhangi bir suçun mağduru olup olmamasına bakılmaksızın bireylerin cinsiyetlerine göre suç mağduriyeti korkusundan aldıkları puanlar Tablo-27’de incelendiğinde, erkeklerin mala karşı suç korkusundan aldıkları puan ortalaması 3,04 ve standart sapması 1,09 iken kadınların aldıkları puan ortalaması 3,16 ve standart sapması 1,12’dir. Buna karşın erkeklerin kişilere karşı suç korkusundan aldıkları puan ortalaması 2,14 ve standart sapması 1,05 iken aynı sorulardan kadınların aldıkları puanların ortalaması 2,90 ve standart sapması 1,31’dir. Her iki grubun mala karşı suç mağduriyeti korkusuna ilişkin sorulardan alınan puanların ortalamaları birbirlerinden anlamlı olarak farklı değilken kişiye karşı suç mağduriyeti korkuları anlamlı olarak birbirinden farklıdır.

Tablo-27: Cinsiyete Göre Suç Mağduriyeti Korkusuna İlişkin Farklılık

	CİNSİYET	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
MALKARKOR	Erkek	229	3,0360	1,08774	,07188	-,958	,339
	Kadın	101	3,1634	1,12330	,11177		
KISKARKOR	Erkek	229	2,1432	1,05019	,06940	-5,60	,000
	Kadın	101	2,9030	1,31137	,13049		

Mağduriyet riskini azaltıcı tedbirler bireylerin cinsiyetine ve gelir gruplarına göre farklılık oluşturup oluşturmadığını tespit edebilmek adına Bağımsız Örneklem Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmıştır. Bu maksatla bireyler gelir durumlarına göre gruplandırılmıştır. Araştırma Sorusu-4 ve Araştırma Sorusu-5'e ilişkin bulgular aşağıda gösterilmiştir.

Katılımcıların toplam gelirleri (1000TL ve altı), (1000TL-3000TL), (3000TL-5000TL) ve (5000TL ve üstü) şeklinde gruplandırılmıştır. Tablo-28'de yer alan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre gelir gruplarının mağduriyet riskini azaltıcı tedbirlerden aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo-28: Gelir Gruplarının Mağduriyet Riskini Azaltıcı Tedbirleri Uygulamaları Arasındaki Farklılık

MALKARTED	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
GRUPLAR ARASI	2,139	3	,713			
GRUPLAR İÇİ	333,919	326	1,024	,696	,555	YOK
TOPLAM	336,058	329				
KISKARTED						
GRUPLAR ARASI	1,455	3	,485			
GRUPLAR İÇİ	195,476	326	,600	,809	,490	YOK
TOPLAM	196,931	329				

Herhangi bir suçun mağduru olup olmasına bakılmaksızın bireylerin cinsiyetlerine göre mağduriyet riskini azaltıcı tedbirlerden aldıkları puanlar Tablo-29'da incelendiğinde, erkeklerin mala karşı suçlara aldıkları tedbirlere ilişkin aldıkları puan ortalaması 3,41 ve standart sapması 0,98 iken kadınların aldıkları puan ortalaması . Buna karşın kadınların aynı sorulardan aldıkları puanların ortalaması 3,52 ve standart sapması 1,08'dir. Buna karşın erkeklerin kişiye karşı suçlara aldıkları tedbirlere ilişkin aldıkları puan ortalaması 4,24 ve standart sapması 0,63 iken kadınların aldıkları puan ortalaması 3,81 ve standart sapması 0,96'dır. Her iki grubun mala karşı suçlara uyguladıkları mağduriyet riskini azaltıcı tedbirlerine ilişkin sorulardan aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı olarak fark bulunmamakla birlikte kişiye karşı suçlara karşı uyguladıkları tedbirler birbirlerinden anlamlı olarak farklıdır.

Tablo-29: Cinsiyete Göre Mağduriyet Riskini Azaltıcı Tedbirleri Uygulamaya İlişkin Farklılık

	CİNSİYET	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
MALKARTED	Erkek	229	3,4124	,98061	,06480	-,841	,402
	Kadın	101	3,5177	1,07719	,10718		
KISKARTED	Erkek	229	4,2402	,63103	,04170	4,85	,000
	Kadın	101	3,8069	,96429	,09595		

Katılımcıların yaşları (18-30), (31-40), (41-50) ve (51-60) şeklinde gruplandırılmıştır. Tablo-30'da yer alan analiz sonuçlarına göre yaş gruplarının mağduriyet riskini azaltıcı tedbirleri uygulamalarına ilişkin aldıkları puan ortalamalarından en az birisi anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farkın kaynağı Tukey testi ile araştırılmıştır. Tukey testi sonuçlarına göre en düşük yaş grubunda (18-30) yer alan katılımcıların mala karşı suçlara uyguladıkları mağduriyet riskini azaltıcı tedbirlerden aldıkları puan ortalaması (3,21) ile diğer yaş gruplarında yer alan katılımcıların mala karşı suçlara uyguladıkları mağduriyet riskini azaltıcı tedbirlerde aldıkları puan ortalamalarından daha düşüktür. Bununla birlikte yaş gruplarının kişilere karşı suçlara uyguladıkları mağduriyet riskini azaltıcı tedbirler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo-30: Yaş Gruplarının Mağduriyet Riskini Azaltıcı Tedbirleri Uygulamaları Arasındaki Farklılık

MALKARTED	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
GRUPLAR ARASI	17,078	3	5,693	5,818	,001	VAR
GRUPLAR İÇİ	318,980	326	,978			
TOPLAM	336,058	329				
KISKARTED						
GRUPLAR ARASI	,304	3	,101	,168	,918	YOK
GRUPLAR İÇİ	196,627	326	,603			
TOPLAM	196,931	329				

Hipotez-1 sosyal kontrol unsurlarının varlığı bireylerin mağduriyet riskini azaltır şeklinde ifade edilmiştir. Buna göre sosyal kontrol ile çevre güvenliği değişkenleri arasındaki ilişki ve sosyal kontrolün mağduriyet deneyimine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Algılanan çevre güvenliği ve resmi sosyal kontrol arasındaki korelasyon değeri Tablo-31'de

gösterilmiştir Buna göre bu değişkenler arasında pozitif yönde ilişki olduğu görülmektedir ($r=,333$).

Tablo-31: Çevre Güvenliği ve Resmi Sosyal Kontrol Arasındaki İlişki

		CEVGUV	RESKONT	ANLAMLI İLİŞKİ
CEVGUV	Korelasyon	1	,333(**)	VAR
	P		,000	
	N	330	330	
RESKONT	Korelasyon	,333(**)	1	
	P	,000		
	N	330	330	

Algılanan çevre güvenliği ve gayri resmi sosyal kontrol arasındaki korelasyon Tablo-32'de gösterilmiştir. Buna göre değişkenler arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($r=,199$).

Tablo-32: Çevre Güvenliği ve Gayri Resmi Sosyal Kontrol Arasındaki İlişki

		CEVGUV	GAYRESKONT	ANLAMLI İLİŞKİ
CEVGUV	Korelasyon	1	,199(**)	VAR
	P		,000	
	N	330	330	
GAYRESKONT	Korelasyon	,199(**)	1	
	P	,000		
	N	330	330	

Gayri resmi sosyal kontrol ile oturma süresi arasındaki korelasyon Tablo-33'de gösterilmiştir. Buna göre değişkenler arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=,314$).

Tablo-33: Gayri Resmi Sosyal Kontrol İle Oturma Süresi Arasındaki İlişki

		GAYRESKONT	OTURMASÜRE	ANLAMLI İLİŞKİ
GAYRESKONT	Korelasyon	1	,314(**)	VAR
	P		,000	
	N	330	330	
OTURMASÜRE	Korelasyon	,314(**)	1	
	P	,000		
	N	330	330	

Araştırmaya katılan bireylerin mağduriyet risklerine etki edebileceği

düşünülen gayri resmi sosyal kontrol unsurları anlamında komşuluk ilişkileri, resmi sosyal kontrol unsurları anlamında kolluk güçlerinin ve güvenlik görevlilerinin varlığı ve etkinliğinin bireylerin mağduriyet deneyimi yaşayanların yaşamayanlara göre farklılık gösterip göstermediklerini belirlemek amacıyla Bağımsız Örneklem Testi'nden faydalanılmıştır.

Yapılan bağımsız örneklem testine göre gayri resmi sosyal kontrol unsurlarının etkinliğine ilişkin sorulardan alınan puanların ortalamalarının birbirlerinden anlamlı olarak farklı olduğu bulunmuştur. Tablo-34'e göre suç mağduru olanların komşuluk ilişkilerinden aldıkları puan ortalaması 3,30 ve standart sapması 1,06'dır. Buna karşın suç mağduru olmayanların aynı sorulardan aldıkları puanların ortalaması 3,68 ve standart sapması 0,93'tür. Bununla birlikte suç mağduru olanların resmi sosyal kontrol unsurlarının etkinliğinden aldıkları puan ortalaması 4,16 ve standart sapması 0,87'dir. Buna karşın suç mağduru olmayanların aynı sorulardan aldıkları puanların ortalaması 4,40 ve standart sapması 0,52'dir. Resmi sosyal kontrol unsurlarına ilişkin sorulardan alınan puanların ortalamalarının birbirlerinden anlamlı olarak farklı olduğu bulunmuştur.

Tablo-34: Mağduriyet Deneyimine Göre Sosyal Kontrol Unsurları Arasındaki Farklılık

	MAGDUR	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
GAYRESKONT	Hayır	168	3,6825	,92702	,07152	3,43	,001
	Evet	162	3,3056	1,06553	,08372		
RESKONT	Hayır	168	4,4048	,52374	,04041	-3,05	,002
	Evet	162	4,1646	,87069	,06841		

Hipotez-2 yaşanan çevrenin fiziksel özellikleri bireylerin mağduriyet riskini artırır şeklinde ifade edilmiştir. Buna göre fiziksel çevredeki düzensizlik ve çevre güvenliği değişkenleri arasındaki ilişki ve fiziksel çevre düzensizliğinin ve etkin çevre özelliklerinin mağduriyet deneyimine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Fiziksel çevredeki düzensizlik ile çevre güvenliği arasındaki korelasyon Tablo-35'de gösterilmiştir. Buna göre değişkenler arasında negatif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=-,309$).

Tablo-35: Fiziksel Çevredeki Düzensizlik ile Çevre Güvenliği Arasındaki İlişki

		DUZENSIZLIK	CEVGUV	ANLAMLI İLİŞKİ
DUZENSIZLIK	Korelasyon	1	-,309(**)	VAR
	P		,000	
	N	330	330	
CEVGUV	Korelasyon	-,309(**)	1	
	P	,000		
	N	330	330	

Tablo-36'ya göre suç mağduru olanların fiziksel çevrenin düzensizliğinden aldıkları puan ortalaması 1,27 ve standart sapması 0,55'dir. Buna karşın suç mağduru olmayanların aynı sorulardan aldıkları puanların ortalaması 1,05 ve standart sapması 0,46'dır. Her iki grubun fiziksel çevrenin düzensizliğine ilişkin sorulardan alınan puanların ortalamalarının birbirlerinden anlamlı olarak farklı olduğu bulunmuştur. Bunun yanında suç mağduru olanların etkin fiziksel çevre özelliklerinden aldıkları puan ortalaması 3,43 ve standart sapması 0,76'dir. Buna karşın suç mağduru olmayanların aynı sorulardan aldıkları puanların ortalaması 2,80 ve standart sapması 0,77'dir. Her iki grubun etkin fiziksel çevre özelliklerine ilişkin sorulardan alınan puanların ortalamalarının birbirlerinden anlamlı olarak farklı olduğu bulunmuştur.

Tablo-36: Mağduriyet Deneyimine Göre Fiziksel Çevre Özellikleri Arasındaki Farklılık

	MAGDUR	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
DÜZENSİZLİK	Hayır	168	1,0557	,46118	,03558	-3,85	,000
	Evet	162	1,2699	,54765	,04303		
ETKİNCEVRE	Hayır	168	2,8036	,77118	,05950	-7,49	,000
	Evet	162	3,4346	,75940	,05966		

Hipotez-3 yaşanan çevrenin güvenlik düzeyi bireylerin mağduriyet riskini artırır şeklinde ifade edilmiştir. Buna göre algılanan çevre güvenliğinin mağduriyet deneyimine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Tablo-37'ye göre suç mağduru olanların algılanan çevre güvenliğinden aldıkları puan ortalaması 3,88 ve standart sapması 0,91'dir. Buna karşın suç mağduru olmayanların aynı sorulardan aldıkları puanların ortalaması 4,33 ve

standart sapması 0,52'dir. Her iki grubun algılanan çevre güvenliğine ilişkin sorulardan aldıkları puanların ortalamalarının birbirlerinden anlamlı olarak farklı olduğu bulunmuştur.

Tablo-37: Mağduriyet Deneyimine Göre Algılanan Çevre Güvenliği Arasındaki Farklılık

	MAGDUR	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
CEVGUV	Hayır	168	4,3318	,52304	,04035	5,60	,000
	Evet	162	3,8750	,91241	,07169		

Hipotez-4 ev dışı rutin aktivitelere katılımın bireylerin mağduriyet riskini artırır şeklinde ifade edilmiştir. Buna göre ev dışı rutin aktivitelere katılımın mağduriyet deneyimine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Tablo-38'e göre suç mağduru olanların ev dışı rutin aktivitelerden aldıkları puan ortalaması 2,80 ve standart sapması 0,61'dir. Buna karşın suç mağduru olmayanların aynı sorulardan aldıkları puanların ortalaması 2,49 ve standart sapması 0,49'dir. Her iki grubun rutin aktivitelerinin tespitine ilişkin sorulardan aldıkları puanların ortalamalarının birbirlerinden anlamlı olarak farklı olduğu bulunmuştur.

Tablo-38: Mağduriyet Deneyimine Göre Ev Dışı Rutin Aktiviteler Arasındaki Farklılık

	MAGDUR	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
EVDISRUT	Hayır	168	2,4906	,49241	,03799	5,06	,001
	Evet	162	2,7978	,60641	,04764		

Hipotez-5 çevre sokak aydınlatmalarının ve kameralarının yeterliliği bireylerin mağduriyet riskini azaltır şeklinde ifade edilmiştir. Buna göre çevre güvenliği ile aydınlatma ve kamera yeterliliği arasındaki ilişkiyle beraber aydınlatma ve kamera yeterliliğinin mağduriyet deneyimine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Algılanan çevre güvenliği ile aydınlatma yeterliliği arasındaki korelasyon Tablo-39'da gösterilmiştir. Buna göre değişkenler arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r=,374$).

Tablo-39: Çevre Güvenliği İle Aydınlatma Yeterliliği Arasındaki İlişki

		CEVGUV	AYYET	ANLAMLI İLİŞKİ
CEVGUV	Korelasyon	1	,374(**)	VAR
	P		,000	
	N	330	330	
AYYET	Korelasyon	,374(**)	1	
	P	,000		
	N	330	330	

Tablo-40'a göre suç mağduru olanların aydınlatma yeterliliğinden aldıkları puan ortalaması 4,02 ve standart sapması 1,02'dir. Buna karşın suç mağduru olmayanların aynı sorulardan aldıkları puanların ortalaması 4,37 ve standart sapması 0,71'dir. Her iki grubun aydınlatma yeterliliğine ilişkin sorulardan alınan puanların ortalamalarının birbirlerinden anlamlı olarak farklı olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte suç mağduru olanların aydınlatma ve kamera etkinliğinden aldıkları puan ortalaması 4,52 ve standart sapması 0,66'dır. Buna karşın suç mağduru olmayanların aynı sorulardan aldıkları puanların ortalaması 4,38 ve standart sapması 0,91'dir. Her iki grubun aydınlatma ve kamera etkinliğine ilişkin sorulardan alınan puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo-40: Mağduriyet Deneyimine Göre Aydınlatma ve Kamera Yeterliliğine İlişkin Farklılık

MAGDUR	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P	
AYYET	Hayır	168	4,3661	,71022	,05479	3,57	,000
	Evet	162	4,0216	1,01899	,08006		
AYKAMETK	Hayır	168	4,3839	,91064	,07026	-1,60	,111
	Evet	162	4,5247	,66361	,05214		

Hipotez-6 yaşanan mağduriyet deneyimi bireylerin suç mağduriyeti korkusunu artırır şeklinde ifade edilmiştir. Buna göre suç mağduriyeti korkusunun mağduriyet deneyimine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Tablo-41'e göre suç mağduru olanların; mala karşı suçlardan yaşadığı suç mağduriyeti korkusundan aldıkları puan ortalaması 3,38 ve standart sapması 1,02 iken, kişiye karşı suçlardan yaşadığı suç mağduriyeti korkusundan aldıkları puan ortalaması 2,72 ve standart sapması 1,26'dır. Buna karşın suç mağduru olmayanların; mala karşı suçlardan yaşadığı suç

mağduriyeti korkusuna ilişkin aldıkları puanların ortalaması 2,79 ve standart sapması 1,1 iken, kişiye karşı suçlardan yaşadığı suç mağduriyeti korkusundan aldıkları puanların ortalaması 2,05 ve standart sapması 1,00'dir. Her iki grubun suç mağduriyeti korkusunun ölçülmesine ilişkin sorulardan alınan puanların ortalamalarının birbirlerinden anlamlı olarak farklı olduğu bulunmuştur.

Tablo-41: Mağduriyet Deneyimine Göre Suç Mağduriyeti Korkusu Arasındaki Farklılık

MAGDUR	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
MALKARKOR	Hayır	168	2,7857	1,10059	-5,06	,000
	Evet	162	3,3750	1,01589		
KISKARKOR	Hayır	168	2,0452	1,00935	-5,36	,000
	Evet	162	2,7185	1,26187		

Hipotez-7 suç mağduriyeti korkusu bireylerin mağduriyet riskini azaltıcı tedbirler uygulamasını artırır şeklinde ifade edilmiştir. Buna göre suç mağduriyeti korkusu ile mağduriyet riskini azaltıcı tedbirler uygulama değişkenleri arasındaki ilişki ve mağduriyet riskini azaltıcı tedbirler uygulamanın mağduriyet deneyimine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Tablo-42 incelendiğinde mağduriyet riskini azaltıcı tedbirler ile suç mağduriyeti korkusu arasındaki korelasyona göre değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($r=,062$).

Tablo-42: Mağduriyet Riskini Azaltıcı Tedbirler ile Suç Mağduriyeti Korkusu Arasındaki İlişki

		MALKARKOR	MALKARTED	ANLAMLIL İLİŞKİ
MALKARKOR	Korelasyon	1	,062	YOK
	P		,262	
	N	330	330	
MALKARTED	Korelasyon	,062	1	
	P	,262		
	N	330	330	

Bununla birlikte Tablo-43'e göre suç mağduru olanların; mala karşı suçlara karşı uyguladıkları mağduriyet riskini azaltıcı tedbirlerden aldıkları puan ortalaması 3,25 ve standart sapması 1,06 iken, kişiye karşı suçlardan aldıkları puan ortalaması 3,88 ve standart sapması 0,91'dir. Buna karşın suç mağduru olmayanların; mala karşı suçlara karşı uyguladıkları mağduriyet

riskini azaltıcı tedbirlerden aldıkları puan ortalaması 3,63 ve standart sapması 0,93 iken, kişiye karşı suçlardan aldıkları puanların ortalaması 4,33 ve standart sapması 0,52'dir. Her iki grubun mağduriyet riskini azaltıcı tedbirleri uygulamalarına ilişkin sorulardan alınan puanların ortalamalarının birbirlerinden anlamlı olarak farklı olduğu bulunmuştur.

Tablo-43: Mağduriyet Deneyimine Göre Mağduriyet Riskini Azaltıcı Tedbirleri Uygulamaya İlişkin Farklılık

	MAGDUR	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	t	P
MALKARTED	Hayır	168	3,6335	,92959	,07172	5,60	,000
	Evet	162	3,2487	1,05599	,08297		
KISKARTED	Hayır	168	4,3318	,52304	,04035	3,51	,000
	Evet	162	3,8750	,91241	,07169		

Hipotez-8 yaşanan suç mağduriyeti korkusu bireylerin ev dışı rutin aktivitelere katılmasını azaltır şeklinde ifade edilmiştir. Buna göre rutin faaliyetler ve suç mağduriyeti korkusu değişkenleri arasındaki ilişki Tablo-44 ve Tablo-45'te gösterilmiştir. Buna göre değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($r=-,057$, $p=,303$; $r=,085$, $p=,121$).

Tablo-44: Rutin Faaliyetler ve Mala Karşı Suç Mağduriyeti Korkusu Arasındaki İlişki

		EVDISIRUT	MALKARKOR	ANLAMLIL İLİŞKİ
EVDISIRUT	Korelasyon	1	-,057	YOK
	P		,303	
	N	330	330	
MALKARKOR	Korelasyon	-,057	1	
	P	,303		
	N	330	330	

Tablo-45: Rutin Faaliyetler ve Kişilere Karşı Suç Mağduriyeti Korkusu Arasındaki İlişki

		EVDISIRUT	KISKARKOR	ANLAMLIL İLİŞKİ
EVDISIRUT	Korelasyon	1	-,085	YOK
	P		,121	
	N	330	330	
KISKARKOR	Korelasyon	-,085	1	
	P	,121		
	N	330	330	

4. TARTIŞMA

Ankara İli Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde gerçekleştirilen bu çalışmada, araştırmaya katılan bireylerin mağduriyete ilişkin deneyimleri esas alınarak mağduriyet riski değerlendirilmiştir. Rutin Aktivite ve Hayat Tarzı gibi mağduriyet teorilerini açıklayan ve kişilerin mağduriyet risklerine etki eden etkin koruyuculuk, hedef uygunluğu, suça yakınlık ile maruz kalma unsurları araştırılmış ve suç mağduriyeti korkusunun bu unsurlara olan ilişkisi kontrol edilmiştir.

Türkiye’de asayiş suçlarının çoğunluğunu (%55) mala karşı suçlar oluşturmaktadır. Mala karşı suçlar içinde hırsızlık suçları %81,1 gibi yüksek bir orandadır. Kişiye karşı suçların önemli bir kısmını ise yaralama suçu oluşturmaktadır (Günay ve Yılmaz, 2006). Araştırmaya katılan bireylerin yaşadıkları mağduriyet deneyimlerine ilişkin bulgular incelendiğinde ise benzer durum görülmektedir. İçerisinde yaşanan toplumda mal varlığına karşı suçlar çok önemli bir problemdir ve meydana gelen bu suçların büyük bir bölümünü ise hırsızlık suçu oluşturmaktadır. Hırsızlık suçundan sonra ise fiziksel saldırı, yaralama gibi şiddet içerikli suçlar toplumda önemli bir yer tutmaktadır. 21.yy’da sosyal hayatta yaşanan hızlı değişim ve gelişimin bu suçların oluşumuna olan etkileri birçok araştırmacı tarafından ortaya konulmuştur. Özellikle artan göçlerle birlikte şehirlerdeki düzensiz nüfus artışları, çarpık kentleşme, kültür çatışmaları, eşit olmayan gelir dağılımları ve fırsat eşitsizlikleri gibi birçok neden toplumun bütünleşmesini engellemekte ve suçları dolayısıyla yaşanan mağduriyetleri artırmaktadır (Newman, 1972; Ackerman, 1998; Ergün vd., 2003, Karasu, 2008).

Bireylerin mağduriyet riski yaşadıkları mağduriyet deneyimi ile bu deneyimi nerede yaşadıklarına göre farklılık göstermektedir (Lynch,1987; Mustaine, 1997). Araştırmaya göre katılımcıların maruz kaldığı suçlar ve suçların yeri incelendiğinde evden hırsızlık olaylarının fazlalığı dikkat çekmektedir. Bununla birlikte özellikle kişiye karşı suçların daha çok işyeri, okul ve halka açık alanlarda olduğu görülmektedir.

Cinsiyete bağlı davranış kalıpları, temel faaliyetleri yaparken zamanın

nerede ve kimlerle geçirildiğine, günlük aktivitelerdeki denetim derecesine, yabancılarla olası iletişim durumlarına ve riskli ve tehlikeli alanlarda bulunmaya göre farklılık yaratmaktadır. Bu durum kadınlarla erkeklerin suça maruz kalmasına etki etmektedir (Hindelang vd., 1978). Kadınlar zamanlarının büyük bir çoğunluğunu evlerinde geçirirler, çünkü ergen olarak erkeklere nazaran daha yakın denetim altında iken, yetişkin olarak da büyük olasılıkla ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgilenir. Buna paralel olarak genel suç istatistikleri erkeklerin daha fazla suça maruz kaldığını göstermektedir. Mevcut çalışmada özellikle kadınların dolandırıcılık, gasp ve kapkaç suçları ile cinsel saldırı suçlarına işyeri ve halka açık alanlarda maruz kaldığı görülmektedir. Geçmişte çalışma ve sosyal hayata katılımı düşük olan kadınların daha aktif hale gelmesiyle suça maruz kalma oranlarının da artacağı değerlendirilmektedir.

Suçların oluş zamanı ve suçlar arasındaki ilişki incelendiğinde maruz kalınan suçların hafta içi gündüz ve hafta sonu gece olduğu görülmektedir. Maruz kalınan suçların büyük çoğunluğunun mala karşı suçlar olduğu ve evden hırsızlık şeklinde gerçekleştiği düşünüldüğünde evler uygun hedef olarak ön plana çıkmaktadır. Evleri uygun hedef yapan sebepler literatürde ifade edildiği şekliyle savunmasızlık ve kolay ulaşılabilirliktir (Cohen vd., 1981; Skogan, 1986; Felson, 1998; Karmen, 2012). Evlerin savunmasızlığına en büyük etkenin evlerin gün içerisinde boş kalma durumu ve ulaşılabilirliğine en büyük etkenin ise güvenlik önlemlerinin yeterince alınmaması olduğu düşünülmektedir. Öte yandan benzer şekilde hafta sonu gece bireylerin ev dışı sosyal faaliyetlere katılarak hem evlerini savunmasız hem de kendilerini riskli durumlara karşı karşıya bıraktığı söylenebilir.

Bireylerin mağduriyet deneyimine ilişkin bir diğer dikkat çekici nokta maruz kalınan suçların önemli sayılabilecek bir ölçüde bildirilmemesidir. Araştırma kapsamında maruz kalınan suçların yaklaşık olarak 1/3 oranında kolluk kuvvetlerine bildirilmediği görülmektedir. Son dönemlerde yapılan araştırmalar resmi kayıtlarla toplumun mağduriyet algısı arasında ciddi farklar olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye’de yaşayan bireylerden suç mağduriyeti yaşayanların hepsinin kolluğa veya ceza adalet sisteminin diğer

organlarına başvuruda bulunmadığı TÜİK tarafından yapılan “Yaşam Memnuniyeti Araştırması” ile tespit edilmiştir (TÜİK, 2012).

Toplum mağduriyetin farkında da olsa suçları bildirme noktasında yeterli değildir. Suçların karanlık alanı olarak tabir edilen bu alanın tespiti mağdur anketlerinin en önemli yararlarından bir tanesidir (Polat, 2005). Mevcut araştırmada özellikle dolandırıcılık, fiziksel saldırı suçlarının bildirilme oranının oldukça düşük olduğu ve aile içi şiddet suçlarının hiç bildirilmediği görülmektedir. Suçların maruz kalan bireylerce bildirilmemesinin altında ceza adalet sistemine olan güvensizlik, kolluk personelinin ilgisizliği gibi nedenler yattığı literatürde ifade edilmektedir (Quinney, 1972:316; Beşe, 2006: 77-82; Sokullu ve Akıncı, 2008: 159-167). Mağdurlar ve mağduriyet için toplumun belirli algıları bulunmakta ve bu algılar muhtemelen toplumun bir kesiminden diğerine değişerek farklılık göstermektedir. Suçların bildirilmemesinin nedenleri bu araştırma kapsamına alınmamıştır. Yalnız araştırma kapsamında mağdurlarla yapılan görüşmelerden de anlaşıldığı üzere suçların büyük çoğunlukla ikincil mağduriyet olarak tanımladığımız mağdurların ceza adalet sistemi tarafından tekrar mağdur edilmesi ve kolluğun ilgisizliği nedeniyle bildirilmediğini söylemek mümkündür.

Suç mağduriyeti riskine etki edeceği değerlendirilen etkin koruyuculuk unsuru, yaşanan çevredeki kolluk kuvvetlerinin ve komşuluk ilişkilerinin varlığı ve etkinliği çerçevesinde incelenmiştir. Mağdurların yaşadığı çevrede kolluk kuvvetlerinin ve komşuluk ilişkilerinin varlığı ve etkinliği mağdur olmayanlara nazaran daha düşüktür. Sosyal kontrol unsurlarının sağladığı doğal korumanın bireylerin mağduriyet riskini azalttığı ifade edilmektedir (Cohen vd.,1981). Her zaman etrafta uygun pozisyonda gözetleyen, etrafı kollayan birilerinin varlığı, suçlunun hedef seçimini zorlaştıracığı ve yakalanma riskini düşürmesine neden olacaktır. Belki de suçlunun hedeften tamamen vazgeçme ihtimalini doğuracaktır. Özellikle uzun süredir birbirini tanıyan aynı çevrede yaşayan insanların birbirlerinin haklarını, mal varlığını korumaya daha çok eğilimli olduğu görülmektedir. Maruz kalınan suçların önemli kısmının mala karşı suçlar ve evden hırsızlık yoluyla gerçekleştiği düşünüldüğünde sosyal kontrol unsurlarının varlığı ve etkinliği önemli hale

gelmektedir.

Aynı adreste uzun süre yaşamanın komşuluk ilişkileri üzerine önemli etkisi vardır (Reynald, 2009; Tseloni, 2000; Wilcox vd., 2007). Yapılan araştırmada bireylerin komşuluk ilişkileri ile halen yaşadıkları çevredeki oturma süreleri arasındaki olumlu ilişkinin doğal sonucu olarak mağdurların komşuluk ilişkilerinin mağdur olmayanlara göre daha zayıf olduğu görülmektedir. Toplumsal bütünleşmenin sağlanabilmesi ve sağduyunun geliştirilebilmesi için bireylerin birbirini daha yakından tanımasını gerekmektedir. Bunun içinde bireylerin birlikte zaman geçirmeye ihtiyaçları olduğu açıktır. Gayri resmi sosyal kontrol unsurları ile yaşanan çevre güvenliği arasındaki pozitif ilişki düşünüldüğünde, farklı nedenlerle yaşanan yerin sık değiştirilmesi bireyleri toplumun doğal korumasından yarar sağlamasına engel olacaktır.

Öte yandan resmi görevlilerin varlığı ve etkinliği bireylerin mağduriyet riskinin azalmasına ve toplumun yaşam kalitesinin artmasına katkı sağlamaktadır (Cohen vd.,1981). Resmi sosyal kontrol unsurlarının varlığı ve etkinliği ile çevre güvenliği arasındaki pozitif ilişki toplumu daha güvenli ve içinde yaşanılır hale getirmek için bu unsurlara duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Bu nedenle suçla mücadelede ve mağduriyetin önlenmesinde kolluk kuvvetlerinin ve toplumun birlikte hareket etmesi yöntem olarak benimsenmelidir (Clarke,1980).

Meydana gelen suç olayları göz önüne alındığında sadece resmi ve gayri resmi sosyal kontrol unsurlarının varlığı ve etkinliği ile suçların önlenemeyeceği düşünülmektedir. Bu yüzden bireyler olası suçlara maruz kalmamak için mağduriyet risklerini azaltıcı tedbirler ve davranış pratikleri geliştirirler (Skogan ve Maxfield, 1982). Araştırmada mağduriyet riskine doğrudan etki edeceği düşünülen kişileri veya nesnelere uygun hedef haline getiren çekicilik ve ulaşılabilirlik unsurunun ölçülebilmesi için bireylerin uyguladıkları mağduriyet risklerini azaltıcı tedbirler araştırılmıştır. Araştırmaya göre mağdur olan bireyler mağduriyet risklerini azaltacak tedbirleri mağdur olmayanlara göre daha az uygulamaktadır.

Bunun yanında özellikle gelir durumu dikkate alındığında bireylerin gelir durumuna göre bu tedbirleri ve davranış pratiklerini uygulamaları arasında fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Kişilerin özellikle mala karşı suçlarda istemli ya da istemsiz olarak yaptıkları veya yapmadıkları birçok eylemden ötürü kendi mağduriyetlerini kolaylaştırdıkları söylenebilir (Reckless, 1961:22). Evden ayrılırken kapı ve pencereleri kontrol etmek, evlerde kapı kilitleri hariç alarm, güvenlik kamerası gibi ekstra önlemler almak, araçlara alarm taktırmak, üzerinde çok fazla para taşımamak gibi çok basit önlemlerle kişilerin mağduriyet risklerini azaltabilecekleri değerlendirilmektedir. Bu ve benzeri tedbirler ve davranış pratikleri geliştirilmediği sürece hedeflerin görünürlüğünün, çekiciliğinin, ulaşılabilirliğinin, savunmasızlığının artacağı suçlular için uygun hedefler haline gelinebileceği değerlendirilmektedir. Yapılan araştırmada mağduriyet riskini azaltacak tedbirler, davranış pratikleri ve genel anlamda suçtan korunma stratejileri mağduriyet deneyimi ve bununla beraber suç mağduriyeti yaşasın ya da yaşamasin kadın ya da erkek herkes tarafından geliştirildiğini söylemek mümkündür.

Mağduriyet riskine etki edebileceği düşünülen maruz kalma unsuru bireylerin iş veya okul harici boş zamanlardaki ev dışı rutin aktiviteleriyle değerlendirilmiştir. Bireyleri suça maruz bırakan yerler ve zaman dilimleri vardır ve kişiler yaptıkları rutin aktivelerle ve hayat tarzlarıyla bu yerlerde ve zamanlarda bulunurlar (Hindelang vd.,1978). Hayat Tarzı teorisine göre, suç rastgele oluşmamakla birlikte, mağdurun hayat tarzının bir fonksiyonudur (Siegel, 2011:62). Bu nedenle bireylerin hayat tarzının suça maruz kalmalarına ve mağduriyet risklerine etkisi olduğu düşünülmektedir. Bireylerin yaşadıkları hayat tarzlarının ev dışı rutin aktivitelere katılımıyla ölçüldüğü bu araştırma sonuçlarına göre mağdur olanların ev dışı rutin aktivitelere katılımı mağdur olmayanlara göre yüksektir.

Bununla birlikte rutin aktivitelere katılım bireylerin bazı demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Elde edilen sonuçlara göre özellikle yaşları (18-30) arasında, erkek ve bekâr bireylerin ev dışı rutin aktivitelere katılım oranı yüksektir. Bu sonuç yapılan çalışmalarla paralellik göstermektedir (Hindelang vd., 1978; Messner ve Blau 1987; Miethe ve

Meier, 1993: 469; Mustaine ve Tewksbury,1998; Fattah, 2000: 66, Kuo vd., 2012). Ev dışı rutin faaliyetlere katılım özellikle bireyleri kişiye karşı suçlardan kasten yaralama, fiziksel saldırı ve dolandırıcılık gibi suçlara maruz bırakabileceği düşünülmektedir. Öte yandan rutin faaliyetler gelir durumu, eğitim durumu ve iş gücüne katılıma göre de farklılık göstermektedir.

Bireyler belirli yerlerde ve zamanlarda rutin faaliyetleri neticesinde suça maruz kalabileceği gibi sadece suçların yoğun işlendiği bölgelerde veya bu bölgelere yakın yerlerde yaşayarak mağduriyet risklerini artırabilirler. Sıcak alanlar diye tabir edilen bu alanlar potansiyel suçluları barındırır ve suçluların mağdurlarını genellikle kendilerine yakın etki ve ilgi alanlarından seçtiği göz önünde bulundurulursa bu alanlarda veya buralara yakın bir yerlerde yaşayanlar için her zaman mağduriyet riski daha fazladır (Hindelang vd.,1981, Paese ve Laycock,1996; Karmen, 2012).

Suçların yoğun olarak işlendiği ve suçluların çoğunlukla yaşamak için veya vakit geçirmek için tercih ettiği bölgelerin, genellikle fiziksel görünüm açısından çevre düzensizliğinin veya sosyal düzensizliğin olduğu yerler ile yeteri kadar aydınlatması veya güvenlik kamerası olmayan, kolluk kuvvetlerinin çok sık devriye gezmediği ve çevre güvenlik algısının da düşük olduğu yerler olarak değerlendirmek mümkündür. Fiziksel çevredeki düzensizlik ve çevre güvenliği arasında tespit edilen negatif ilişki de buna işaret etmektedir. Bu bölgelerde veya yakınında yaşayan bireylerin mağduriyet riskiyle beraber suç mağduriyeti korkusunun da yüksek olduğu görülmektedir. Araştırmaya göre mağdurların çevre güvenliği, aydınlatma yeterliliği ve etkinliğine ilişkin değerlendirmeleri mağdur olmayanlara göre daha düşüktür.

Kişilerin suça maruz kalma algısını etkileyen önemli unsurların başında kentsel düzensizlik gelmektedir (Kul, 2013). Elde edilen sonuçlara göre mağdurların yaşadıkları fiziksel çevrenin mağdur olmayanların yaşadıkları fiziksel çevreye göre daha düzensiz olduğu söylenebilir. Yaşanılan çevredeki gece boyunca açık kalabilen eğlence yerleri, benzin istasyonları, tek el bayii gibi bazı işletmeler potansiyel suçluları çekebilecek yerlerdir (Stark, 1987). Böyle yerlere yakın yaşamamanın da bireylerin suç

mağduriyeti riskini artıracığı değerlendirilmektedir. Araştırmaya göre mağdurların yaşadıkları etkin çevredeki bu tesisler mağdur olmayanlara göre daha fazladır. Öte yandan sosyal kontrol unsurlarının varlığı ve etkinliği ile aydınlatma yeterliliği suç mağduriyeti riskini düşürdüğünden, bu unsurların bireylerin kendilerini güvende hissetmelerini sağladığı değerlendirilmektedir.

Cinsiyet açısından suçların daha çok erkeklere yönelmesine rağmen kadınların daha fazla suçtan korktuğu ve suç daha çok genç erkeklere yönelmekteyken suçtan daha çok ileri yaştakilerin korktuğu yapılan araştırmalarda ifade edilmiştir (Warr 1984; Ferraro, 1996; Keane, 1998; Kul, 2012). Yapılan araştırmada suç mağduriyeti korkusunun önemli kaynaklarından birinin yaşanan suç mağduriyeti olduğu görülmektedir. Suç mağduriyeti yaşayanlar yaşamayanlara nazaran suçtan daha çok korkmaktadır. Ancak herhangi bir suçun mağduru olunmasa bile insanlar suçtan korkmaktadır. Temel bağımsız değişkenler açısından yapılan analizlere göre cinsiyete göre suç korkusu farklılık arz etmektedir ve kadınların suç mağduriyeti korkusu düzeyinin erkeklerden fazla olduğu ve ileri yaştakilerin suç mağduriyeti korkusu düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir.

Yapılan araştırmalar mağduriyet riskini azaltıcı tedbirler ve davranış pratikleri ile ev dışı rutin faaliyetlerin suç korkusundan büyük oranda etkilendiğini, suç mağduriyeti korkusu sebebiyle tedbirler artırılırken rutin faaliyetlerin kısıtlandığını ortaya koymaktadır (Ferraro, 1995; Keane, 1998; Liska vd., 1998; Fattah, 2000: 66; Kul, 2013). Hedefi uygun hale getiren çekiciliğine, savunmasızlığına ve ulaşılabilirliğine etki eden bu tedbirler ile ev dışı rutin faaliyetler ve suç mağduriyeti korkusunun ilişkisinin kurulamaması bu çalışmaya özgü bir farklılık yaratmıştır. Buna göre mağduriyet riskini azaltacak tedbirler, davranış pratikleri ve genel anlamda suçtan korunma stratejileri, mağduriyet deneyimi ve bununla beraber suç mağduriyeti korkusu yaşasın ya da yaşamasın, kadın ya da erkek herkes tarafından geliştirildiğini söylemek mümkündür.

SONUÇ

Suçun kaynağının mağdurların yarattığı fırsatlar olduğunu öne süren Hayat Tarzı ve Rutin Aktiviteler Teorileri kapsamında yürütülen bu çalışmada, bir kişiyi potansiyel hedef haline getiren mağduriyet riskine etki eden “hedefin uygunluğu”, “suça yakınlık”, “suça maruz kalma” ile “etkin koruyuculuk” kavramları araştırılmıştır. Bununla birlikte bireylerin yaşadıkları suç mağduriyeti korkusunun bu kavramlarla olan ilişkisine değinilmiştir. Bu çalışmayla yüksek risk grubuna dahil olan insanların davranış özellikleri tanımlanarak, suç önleme politikalarında kullanılacak veriler elde etmek amaçlanmıştır.

Suçta maruz kalma ve fırsat kavramları mağduriyet teorilerine uygulanarak, bireylerin rutin faaliyetlerinin olası suçta maruz bırakmasını açıklamak için kullanılmıştır. Hindelang vd. (1978) demografik özelliklerine (yaş, cinsiyet, medeni durum gibi) göre bireylerin hayat tarzları ve davranışlarını inceleyerek hayat tarzlarının ve rutin aktivitelerini riske maruz kalma göstergeleri olarak kullanırlarken, Cohen ve Felson (1979) ise davranış türlerinin göstergesi olarak hedef uygunluğu unsurunu, fırsat temelli anlayış çerçevesinde, suç oranlarının zaman içerisinde artmasını açıklamak için kullanmıştır. Her iki yaklaşımın ortak noktası koruyucuların yokluğunda bireylerin suçta maruz kalmasına etki eden belirli yerler ve zamanlar olduğudur.

Kişiler rutin faaliyetleriyle bu yerlerde ve zamanlarda bulunarak uygun hedef haline gelirler ve suç için fırsat oluştururlar. Bunun dışında bireyler suçların yoğun olarak işlendiği, sıcak alanlar diye tabir edilen ve potansiyel suçluları barındıran bölgelerde veya bu bölgelere yakın yerlerde yaşayarak mağduriyet risklerini artırabilirler. Buna ek olarak yaşanan çevrenin fiziksel özellikleri potansiyel suçluları kendine çekerek, bu bölgelere yakın yerlerde yaşayan bireylerin mağduriyet risklerini artırmaktadır.

Algılanan çevre güvenliğine en büyük etkiyi resmi ve gayri resmi sosyal kontrol unsurları yapmaktadır. Sosyal kontrol unsurlarının varlığı ve etkinliği mağduriyet riskini azalttığı gibi yaşanan çevrenin güvenliğinin

artmasına katkı sağlar. Araştırma genelinde elde edilen sonuçlar ve yapılan değerlendirmeler literatürdeki benzer çalışmalarla genellikle paralellik göstermekle beraber hedefin uygunluğu, suça yakınlık ve suça maruz kalma unsurları mağduriyet riskini arttırırken, etkin koruma ve güvenlik unsurunun mağduriyet riskini azalttığı görülmektedir.

Mağduriyet riskini azaltıcı tedbirler ve davranış pratikleri ile ev dışı rutin faaliyetlerin suç korkusundan büyük oranda etkilenmesi ve suç mağduriyeti korkusu sebebiyle tedbirler artırılırken rutin faaliyetlerin kısıtlanması beklenirken literatürle farklılık oluşmuştur. Bu farklılığın araştırma kapsamına dâhil edilen suç mağdurlarının yaşadıkları mağduriyet deneyiminin henüz yeni olmasından ve bu deneyimin kişide oluşturması muhtemel davranışlar için zamana ihtiyaç duyulmasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Bu noktada suç mağduriyeti korkusunun bireylerde geliştirebileceği varsayılan mağduriyet riskini azaltıcı tedbirler ve davranış pratikleri ile rutin aktiviteleri kısıtlayıcı önlemlerin, değişimini araştırmak adına aynı bireyler üzerinde boylamsal bir çalışma yapılması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak hem mağduriyetin kaynağını ve hem de suçun önlenmesinde bireysel yararlılığı anlamak adına yapılacak çalışmalar, bireysel davranışlarla suça ilişkin edinilen tecrübeler arasındaki ilişkinin kurulmasıyla ilerletilebilir. En azından yaşanan mağduriyetin bireyin davranış değişiklikleri ve riske maruz kalmasıyla ilişkili olup olmadığı ve eğer davranışlarda değişiklik yaratılırsa bireylerin mağduriyet riskini azaltıp azaltmayacağı açıklığa kavuşturulmalıdır. Bununla birlikte mağduriyet riskine etki eden faktörlerin kişiye ve mala karşı suçlar söz konusu olduğunda, farklı değişkenlere bağlı olarak değişiklik göstereceği değerlendirildiğinden müteakip araştırmalarda maruz kalınan suçlar, farklı değişkenler çerçevesinde ve ayrı başlıklar altında araştırılmalıdır. Türkiye’de mağduriyet riskleri üzerine yapılan benzer bir çalışma ve uygulanabilecek ölçek olmadığından bu araştırmada kullanılan anketi oluşturan ölçekler güvenilirliği ölçütünde müteakip araştırmalarda kullanılabilir.

Mağduriyet riskine etki eden faktörler değerlendirilerek bazı bireylerin

diğerlerine nazaran mağdur olma olasılıklarının fazla olduğu ve bazı yerlerde suçun daha fazla işlendiği belirlenebilirse, suçun kontrol etme ve önleme gayretleri daha verimli olacaktır. Böylelikle toplum olası suçların nerede ve ne zaman olacağı konusunda uyarılma imkânı elde edilebilir.

Kişilerin mağduriyet risklerindeki farklılıklar ortaya konarak buna ilişkin mağdurların savunmasızlığını azaltacak önlemler geliştirilmelidir. Bir kişinin tehlikeli ve riskli durumlara karşı karşıya kalma olasılığının azaltılması için kişilerin kendilerini mağduriyete karşı nasıl korumaları gerektiği mağduriyet risklerini azaltıcı tedbirlerin ve uygulanabilecek tekniklerin neler olduğu topluma yayılmalıdır. Örneğin mağduriyetin önlenmesi doğrultusunda evlere, şirketlere, kamu binalarına alarm sistemleri ve ticari işletmelere kapalı devre TV monte edilmesi zorunlu yapılabilir. Bu düzenleme sigorta sistemi ile ilişkilendirilebilir. Kolluk suç olaylarını önlemek için devriyeleri bu olayların yer ve zamanlarına göre planlayabilir ve olayların yoğunlukla geçtiği bölgeler için tedbir alabilir.

Geniş çaptaki mağduriyeti önleme girişimleri, suçun ve mağduriyet riskinin azaltılmasına yardım etmek adına hayat tarzı ve rutin aktiviteler teorilerinin unsurlarından yararlanılabilir. Kurumsal düzeyde olası saldırgan ve mağdurların davranışlarını değiştirmeye yönelik programlar geliştirilebilir ve bireysel seviyede ise belirli hayat tarzlarından doğabilecek risklere karşı toplumu eğitmek için çaba sarf edilebilir. Bir toplumdaki suç ile mücadelede geleneksel olarak yapılan suçluya yönelik yatırımlar istenilen sonucu çoğu zaman vermediğinden, potansiyel mağdurların olası mağduriyetlerini önlemeye yönelik yatırımların daha iyi sonuç verebileceği değerlendirilmektedir.

Suç eylemiyle sonuçlanan fırsatların yapısında köklü değişimler yapılmalıdır. Ceza adalet sistemleri için üretilecek politikalar temel güvenlik tedbirlerinin alınması, geliştirilmesi ve yasal olarak düzenlenmesi konularını ciddi olarak ele almalıdır. Toplumda varolan "insanların kendilerini koruma" eğilimleri yasal olarak mali ve diğer destekleme politikalarıyla yönlendirilmeli ve teşvik edilmelidir. Mağdurlara uzatılan ve onların kendi kendilerine yardım etmesini sağlayacak yardım eli sonuçta toplum güvenliği yararına olacaktır.

Mağduriyet riski üzerine farklı ülkelerinde gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda mağdurların suçu önlemede aktif roller üstlenebileceği görülmüştür. Suç mağduriyeti riskini azaltma ve mağduriyeti önleme politikalarının temellerinin yeni atıldığı toplumumuzda, farklı ülkelerde önceden başarıyla uygulandığı bilinen “Komşu Gözetleme Sistemi”, “Vatandaş Devriyesi” gibi toplum destekli programlar, “Savunulabilir Alan Stratejileri”, “Çevre Tasarımı Yolu ile Suçu Önleme Uygulamaları”, “Konumsal Suç Önleme Teknikleri” ve kolluk görünürlüğünün artırılması gibi bu politikalar, doğrudan kabul edilmeyerek ve benimsenmeyerek, yapılacak araştırmalarla bu politikaların toplumu temsil edecek hale getirilmesine, bu şekilde değişik koşullara karşı hassasiyet ve elastikiyet gösterebilen bir yapıya kavuşturulmasına çalışılmalıdır.

Uygulanabilecek geniş kapsamlı politikalara ilaveten, bireysel anlamda mağdurlar tarafından uygulanacak suç fırsatlarını ve mağduriyet risklerini azaltıcı tedbirler ve teknikler, birçok ülkede medya aracılığıyla yürütülen kampanyalarla vatandaşların bilgisine sunulmaktadır. Türkiye’de EGM ve J.Gn. K.lığı hazırladığı broşürlerle bazı suçların önüne geçebilmek adına faaliyetlerini sürdürmektedir.

KAYNAKÇA

ACKERMAN, William V., Socioeconomic Correlates of Increasing Crime Rates in Smaller Communities, **The Professional Geographer**, Cilt:50, Sayı:3, Ağustos, 1998, 372–387.

AÇIKGÖZOĞLU, Muhammet, **Ceza Hukuku Açısından Teori ve Uygulamada Mağdur Kavramı**, Ankara, Adil Yayınevi, 2000.

BAHAR, Halil İbrahim, “Mağdur Bilimi, Mağduriyetin Etkisi ve Mağduriyete Yönelik Çalışmalar”, Halil İbrahim Bahar (Ed.), **Suç Mağdurları**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2006.

BAHAR, Halil İbrahim, Süleyman ÖZEREN, Avni USTA, Dinçer GÜNEŞ, Mehmet ÜNAL, Burak ÇEKİÇ ve Hüseyin CİNOĞLU, “İstanbul’daki Kapkaç Sorununun Temel Nedenlerinin Belirlenmesi ve Kapsamlı Çözüm Önerilerinin Tespiti” **TUBİTAK Proje Raporu**, 2007.

BALKIN, Steve, “Victimization Rates, Safety and Fear of Crime”, **Social Problems**, Cilt:26, Sayı:3, Şubat, 1979, 343-35.

BARKAN, Steven E., **Criminology: A Sociological Understanding**, Pearson Prentice Hall, New Jersey, 2006.

BENNETT, Richard R., “Routine activities: A cross-national assessment of a criminological perspective”, **Social Forces**, 70, 1991, 147–163

BEŞE, Ertan, “Suç İstatistiklerinde Karanlık Sayı ve Mağdurun Rolü”, Halil İbrahim Bahar (Ed.), **Suç Mağdurları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2006.

Birleşmiş Milletler Tavsiye Kararı, “Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power”, **United Nations General Assembly**, Kasım, 1985, A/RES/40/34
<http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm>, Erişim tarihi: 14 Mayıs 2013.

BLACK, Donald, “Production of Crime Rates” **American Sociological Review** Cilt: 35, Sayı: 4, 1970, 733-748.

BURGESS, Ann ve Albert R. ROBERTS, **Victimology: Theories and Application**, Jones and Bartlett Publishers, Boston, 2010.

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener, **Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı**, Pegem Akademi, Ankara, 2012.

CANTOR, David ve Kenneth C. LAND, "Unemployment and Crime Rates in Post World-War II United States: A Theoretical and Empirical Analysis", **American Sociological Review**, Cilt: 50, 1985, 317-332.

CARRABINE Eamonn, Paul Iganski, Maggy Lee, Ken PLUMMER ve Nigel SOUTH, **Criminology: A sosiological introduction**, Routledge, New York, 2004.

CHEN, Xiaojin, "The Linkage Between Deviant Lifestyles and Victimization, An Examination From a Life Course Perspective", **Journal of Interpersonal Violence**, Cilt: 24, 2009, 1083-1110.

CLARKE, Ronald, Paul EKBLUM, Mike HOUGH ve Pat MAYHEW, "Elderly victims of crime and exposure to risk", **Howard Journal of Criminology Justice**, Cilt: 4, 1985, 81-89.

COHEN, Lawrence E. ve Marcus FELSON, "Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach" **American Sociological Review**, Cilt: 44, 1979, 588-607.

COHEN, Lawrence E. ve David CANTOR, "The Determinants of Larceny: An Empirical and Theoretical Study" **Journal of Research in Crime and Delinquency**, Cilt: 17, 1980, 140-159

COHEN, Lawrence E., "Modeling Crime Trends: A Criminal Opportunity Perspective", **Journal of Research in Crime and Delinquency**, Cilt: 18, 1981, 138-164.

COHEN, Lawrence E. ve David CANTOR, "Residential burglary in the United States: Life-style and demographic factors associated with the probability of victimization", **Journal of Research in Crime and Delinquency**, Cilt: 18, 1981, 113-127

COHEN, Lawrence E., James R. KLEUEGEL ve Kenneth C. LAND, "Social Inequality and Predatory Criminal Victimization: An Exposition and Test of a Formal Theory", **American Sociological Review**, Cilt: 46, 1981, 505-524

CORNISH, Derek B. ve Ronald V. CLARKE, **The Reasoning Criminal: Rational Choice Perspectives on Offending**, Springer-Verlag, New York, 1986.

DIGNAN, James, **Understanding Victims and Restorative Justice**, Berkshire, England, 2005.

DİNLER, Veysel, "Mağdur Kavramına Çok Yönlü Yaklaşım", Halil İbrahim Bahar (Ed.), **Suç Mağdurları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2006.

DOERNER, William G. ve STEVEN P. LAB, **Victimology**, Elsevier Anderson Publishing, Oxford, 2011.

DRAPKIN, Israel ve Emilio VIANO, E., **Victimology**, Lexington Books, Lexington, 1974.

DURMUŞ, Beril; E.Serra YURTKORU ve Murat ÇİNKO, **Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi**, Beta, İstanbul, 2011.

DUSSICH, John P. J., "Victimology: Past, Present and Future", **Resource Material Series No. 70, Work Product of the 131th International Training Course**, UNAFEI, Tokyo, 2006.

ELLENBERGER, Henri F., "Psychological Relationships Between the Criminal and His Victim", **Archives of Criminal Psychology**, Cilt: 2, 1955, 257-290.

ERGUN, Nilgün; Funda YİRMİBEŞOĞLU ve Cengiz GİRİTLİOĞLU, "Social Change and Criminality in the City Center of Istanbul", **ERSA European Regional Science Association**, Jyväskylä, Finland, 2003.

FATTAH, Ezzat A., "Victimology Today, Recent Theoretical and Applied Developments" , **Resource Material Series No. 56, Work Product of the 112th International Training Course**, UNAFEI, Tokyo, 2000,

FELSON, Marcus ve Lawrence COHEN, "Human Ecology and Crime: A Routine Activity Approach", **Human Ecology**, Cilt:8, No:4, 1980, 389-406.

FELSON, Marcus, **Crime and Everyday Life**(2'nci Baskı), Pine Forge Press, Thousand Oaks, CA. Personal Criminal Victimization in the U.S. 441, 1994.

FELSON, Marcus ve Ronald CLARKE, "Opportunity Makes the Thief", Policing and Reducing Crime Unit: **Police Research Series**, Paper: 98, 1998.

FERRARO, Kenneth F., **Fear of Crime: Interpreting Victimization Risk**, State University of Newyork Press, Albany, 1995.

FERRARO, Kenneth F. ve Randy L. GRANGE, "The Measurement of Fear of Crime", **Sociological Inquiry**, Cilt: 57, 1987, 70-101

FERRARO, Kenneth F., "Women's Fear of Victimization:Shadow of Sexual Assault?", **Social Forces**, Cilt: 75, 1996, 667-690.

FINKELHOR, David ve Nancy L. ASDIGIAN, "Risk Factors for Youth Victimization: Beyond a Lifestyles/Routine Activities Theory Approach", **Violence and Victims**(3'üncü Baskı), Cilt: 11, 1996, 3-19.

FINKELHOR, David, "Developmental Victimology: The Comprehensive Study of Childhood Victimization", **Victims of Crime**, Robert C. DAVIS, Arthur J. LURIGO ve Susan HERMAN(Eds.), Sage Publications, California, 2007,9-34.

FURSTENBERG, Frank F., "Public Reactions to Crime in the Streets", **The American Scholar**, Cilt: 40, Sayı:4, 1971, 601-610.

GAROFALO, James, "The Fear of Crime: Causes and Consequences", **Journal of Criminal Law and Criminology**, Cilt: 72, 1981, 839-857.

GAROFALO, James, "Lifestyle and Victimization", Ezzat A. FATTAH(ed.), **From Crime Policy to Victim Policy**, Palgrave Macmillan, Hampshire, 1986.

GARTNER, Rosemary ve Bill McCARTY, "The Social Distribution of Femicide in Urban Canada, 1921-1988", **Law and Society Review**, Cilt: 25, Sayı: 2, 1991, 287-311.

GOTTFREDSON, Michael G., "On the Etiology of Criminal Victimization", **Journal of Criminal Law and Criminology**, Cilt: 72, Sayı:2, 1981, 714-726.

GREEN B. Samuel ve Neil J. SALKIND, **Using SPSS for Windows and Macintosh: Analyzing and Understanding Data**, Pearson Prentice Hall, New Jersey, 2008.

GÜNAY, Semra ve Ali YILMAZ. "Türkiye'de Şehir Asayiş Suçları: Dağılım ve Başlıca Özellikleri", **Milli Eğitim, Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:35, 2006, 230-249.

HINDELANG, Michael, Michael GOTTFREDSON ve James GAROFALO, **Victims of personal crime: An empirical foundation for a theory of personal victimization**, Ballinger Publications, Cambridge, 1978.

HOUGH, Mike, "Offenders' Choice of Targets: Findings From Victim Surveys", **Journal of Quantitative Criminology**, Cilt: 3, Sayı: 4, 1987, 355-370.

JAHIC, Galma ve Aslı AKDAŞ, "Uluslararası Suç Mağdurları Araştırması: İstanbul Hane Halkında Suç Mağduriyeti(International Crime Victims Survey: Criminal Victimization in Istanbul Households)", **TÜBİTAK Proje Raporu 2005**, 2007

JENSEN, Gary F. ve David BROWNFIELD, "Gender, Lifestyles and Victimization: Beyond Routine Activity Theory", **Violence and Victims**, Cilt: 1, Sayı: 2, 1986, 85-99.

KARMEN, Andrew, **Crime Victims: An Introduction to Victimology** (8'inci Baskı), Wadsworth Cengage Learning, Belmont, 2012.

KEANE, Carl, "Evaluating the Influence of Fear of Crime as an Environmental Mobility Restrictor on Women's Routine Activities", **Environment and Behavior**, Cilt: 30, 1998, 60-74.

KENNEDY, Leslie W. ve David R. FORDE, "Risky Lifestyles and Dangerous Results: Routine Activities and Exposure to Crime", **Sociology and Social Research**, Cilt: 74, 1990, 208-211

KIRCHOFF, Gerd Ferdinand, "Perspectives on Victimology: The science, the historical context, the present", **Tokiwa Journal of International College**, Cilt: 10, Sayı: 3, 2006.

KOSTIC, Miomira, "Victimology: A Contemporary Theoretical Approach to Crime and Its Victim", **Law and Politics**, Cilt: 8, Sayı: 1, 2010, 65-78.

KÖKLÜ, Nilgün; Şener BÜYÜKÖZTÜRK ve Ömay ÇOKLUK, **Sosyal Bilimler için İstatistik**, Ankara, Pegem Akademi, 2011.

KUL, Mehmet, **Suçtan Daha Büyük Suç Korkusu**, Yeni Yüzyıl Yayınları, İstanbul, 2013.

KUO, Shih-Ya, Steven J. CUVELIER, Chuen-Jim SHEU ve Jihong (Solomon) ZHAO, The Concentration of Criminal Victimization and Patterns of Routine Activities, **International Journal of Offender Therapy Comparative Criminology**, Cilt:56, Sayı:4, 2012, 573-598.

LAGRANGE, Randy L. ve Kenneth F. FERRARO, "The Elderly's Fear of Crime: A Critical Examination of the Research", **Research on Aging**, Cilt: 9, 1987, 372-391.

LAURITSEN, Janet L., Robert J. SAMPSON ve John H. LAUB, "The Link Between Offending and Victimization Among Adolescents", **Criminology**, Cilt: 29, 1991, 265–292.

LISKA, Allen, Joseph LAWRENCE ve Andrew SANCHIRICO, "Fear of Crime As a Social Fact", **Social Forces**, Sayı:66,1998, 760-70.

LYNCH, James P. "Routine Activity and Victimization at Work", **Journal of Quantitative Criminology**, Cilt: 3, 1987, 283-300.

MAWBY, Rob ve Sandra WALKLATE, **Critical Victimology: International Perspectives**, Sage Publications, London, 1994

MAXFIELD, Michael G., "Lifestyle and Routine Activity Theories of Crime: Empirical Studies of Victimization, Delinquency, and Offender Decision-making", **Journal of Quantitative Criminology**, Cilt: 3, Sayı: 4, 1987(a), 275–282.

MAXFIELD, Michael G., "Household Composition, Routine Activity and Victimization: A Comparative Analysis", **Journal of Quantitative Criminology**, Cilt: 3, Sayı: 4, 1987(b), 301–320.

MEADOWS, Robert J., **Understanding Violence and Victimization**, Prentice Hall, New Jersey, 1998.

MEIER Robert F. ve Terance D. MIETHE, "Understanding Theories of Criminal Victimization", **Crime and Justice**, Cilt: 17, 1993, 459-499.

MENDELSON, Benjamin, "The Origin of the Doctrine of Victimology", Israel L. DRAPKIN ve Emilio VIANO(Eds.), **Victimology**, Lexington Books, Lexington, 1974, 3-12

MENDELSON, Benjamin, "Une nouvelle branche de la science bio-psycho-sociale victimologie", *Revue internationale de criminology et de police technique*, 1956, 10-31.

MESSNER, Steven F. ve Judith R. BLAU, "Routine Leisure Activities and Rates of Crime: A Macro-Level Analysis", **Social Forces**, Cilt: 65, Sayı: 4, 1987, 1035-1052.

MESSNER, Steven F. ve Kenneth TARDIFF., "The Social Ecology of Urban Homocide: An Application of the 'Routine Activities' Approach", **Criminology**, Cilt: 23, 1985, 241-267.

MIETHE, Terance D. ve Gary R. LEE, "Fear of Crime Among Older People: A Reassessment of the Predictive Power of Crime Related Factors", **The Sociological Quarterly**, Cilt: 25, Sayı: 3, 1984, 397-415.

MIETHE, Terance D., Mark C. STAFFORD ve J. Scott LONG, "Social Differentiation in Criminal Victimization: A Test of Routine Activities/Lifestyle Theory", **American Sociological Review**, Cilt: 52, Sayı: 2, 1987, 184-194.

MIETHE, Terance D., Mark C. STAFFORD ve Douglas SLOANE D., "Lifestyle Changes and Risks of Criminal Victimization", **Journal of Quantitative Criminology**, Cilt: 6, Sayı: 4, 1990, 357-376

MIETHE, Terance D. ve Robert F. MEIER, "Opportunity, Choice, and Criminal Victimization: A Test of a Theoretical Model", **Journal of Research in Crime and Delinquency**, Cilt: 27, Sayı: 3, 1990, 243-266.

MIETHE, Terance D., Michael HUGHES ve David McDOWALL, "Social Change and Crime Rates: An Evaluation of Alternative Theoretical Approaches", **Social Forces**, Cilt: 70, Sayı: 1, 1991, 165-185.

MIETHE, Terance D. ve Robert F. MEIER, **Crime and Its Social Context: Toward an Integrated Theory of Offenders, Victims and Situations**, State University of New York Press, Albany, 1994.

MORRIS, Allison ve James Reilly, **New Zealand National Survey of Crime Victims**, Ministry of Justice, New Zealand, 2003.

MUSTAINE, Elizabeth Ehrhardt, "Victimization Risks and Routine Activities: Atheoretical Examination Using a Gender-Specific and Domain-Specific Model", **American Journal of Criminal Justice**, Cilt:22, No:1,1997, 41-70.

MUSTAINE, Elizabeth Ehrhardt, Richard TEWKSBURY, "Predicting Risks of Larceny Theft Victimization: A Routine Activity Analysis Using Refined Activity Measures", **Criminology**, Cilt: 36, 1998, 829-858.

NELSON, James F., "Multiple Victimization in American Cities: A Statistical Analysis of Rare Events", **American Journal of Sociology**, Cilt: 85, 1980, 870-891.

O'CONNOR, Thomas, "Advanced Applied Victimology",
<<http://www.drtoconnor.com/4050/4050lect02.htm>>, 14.05.2013.

ÖZEK, Çetin, "Suç Mağdurlarının Korunması ile İlgili Bazı Sorunlar", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 50, Sayı: 1-4, 1984, 13-67.

PAESE, Ken ve Gloria LAYCOCK, "Revictimization: Reducing the Heat on Hot Victims", National Institute of Justice, U.S. Department of Justice, Research in Action, 1996, 1-6.

PERKINS, Rollin Morris, **Criminal Law**(2'nci Baskı), Foundation Press, Mineola, New York, 1969.

PLASS, Peggy S. ve Dianne C. CARMODY, "Routine Activities of Delinquent and Non-Delinquent Victims of Violent Crime", **American Journal of Criminal Justice**, Cilt:29, No:2, 2005, 235-245.

POLAT, Ahmet, ve Serdar Kenan GÜL, **Suçun Ölçümü**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010.

QUINNEY, Richard, "Who is the victim?", **Criminology**, Cilt: 10, 1972, 314-323.

RECKLESS, Walter Cade, **The Crime Problem**(3'üncü Baskı), Appleton-Century-Crofts, New York, 1961.

REYNALD, Danielle M., "Guardianship in Action: Developing a New Tool for Measurement", **Crime Prevention and Community Safety: An International Journal**, Cilt: 11, Sayı: 1, 2009, 1-20.

ROUNTREE, Pamela Wilcox, Kenneth C. LAND ve Terance D. MIETHE, "Macro-Micro Integration in the Study of Victimization: A Hierarchical Logistic Model Analysis Across Seattle Neighborhoods", **Criminology**, Cilt: 32, 1994, 387-414

SAMPSON, Robert J. ve John WOOLDREDGE, "Linking the Micro and Macro Level Dimensions of Lifestyle-Routine Activity and Opportunity Models of Predatory Victimization", **Journal of Quantitative Criminology**, Cilt: 3, Sayı: 4, 1987, 371-393.

SAMPSON, Robert J. ve Janet L. LAURITSEN, "Deviant Lifestyles, Proximity to Crime, and the Offender-Victim Link in Personal Violence", **Journal of Research in Crime and Delinquency**, Cilt: 27, Sayı: 2, 1990, 110-133.

SAMPSON, Rana, John E. ECK ve Jessica DUNHAM, "Super Controllers and Crime Prevention: A Routine Activity Explanation of Crime Prevention Success and Failure", **Security Journal**, Cilt: 23, Sayı: 1, 2010, 37-51.

SCHAFER, Stephan, **The Victim and his Criminal**, Random House, California, 1968.

SCHNEIDER, Hans Joachim, "Victimological Developments in the World During the Past Three Decades(I): A Study of Comparative Victimology", **International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology**, Cilt: 45, Sayı: 4, 2001, 449-468.

SCHUR, Edwin M., **Crimes Without Victims: Deviant Behavior and Public Policy: Abortion, Homosexuality, Drug Addiction**, Prentice Hall, New Jersey, 1965.

SELLIN, Johan Thorsten ve Marvin E. WOLFGANG, **The Measurement of Delinquency**, Wiley, New York, 1964.

SIEGEL, Larry J., **Essentials of Criminal Justice**(6'ncı Baskı), Wadsworth Cengage Learning, Belmont, 2009

SKOGAN, Wesley G., "Assessing The Behavioral Context of Victimization", **The Journal of Criminal Law and Criminology**, Cilt: 72, Sayı: 2, 1978, 727-742.

SKOGAN, Wesley G. ve Michael G. MAXFIELD, "Coping with Crime: Individual and Neighborhood Reactions", **The Reactions to Crime Project: Executive Summary**, U.S Department of Justice, 1982.

SKOGAN, Wesley G., "Fear of Crime and Neighborhood Change", Albert J. REISS ve Michael TONRY(Eds.), **Communities and Crime**, University of Chicago Press, Chicago, 1986, 203-229

SKOGAN, Wesley G., "The Polls-A Review of the National Crime Survey Redesign", **Public Opinion Quarterly**, Cilt: 54, Sayı: 2, 1990, 256-272.

SOKULLU-AKINCI, Fusun, **Viktimoloji (Mağdurbilim)**, Beta Yayınları, İstanbul, 2008.

SPALEK, Basia, **Crime Victims: Theory, Policy and Practise**, Palgrave-Macmillan, New York, 2006.

SPARKS, Richard F., "Multiple Victimization: Evidence, Theory, and Future Research" **Journal of Criminal Law and Criminology**, Cilt: 72, Sayı: 2, 1981, 762-778.

STARK, Rodney, "Deviant Places", **Criminology**, Cilt: 25, 1987, 893-908.

STEINMETZ, Carl H.D., "An (Emprically Tested) Analysis of Victimization Risks" Third International Symposium on Victimology, Ministry of Justice, Netherlands,1979.

ŞENCAN, Hüner, **Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik**, Seçkin, Ankara, 2005.

TSELONI, Andromachi, "Personal criminal victimization in the United States: fixed and random effects on individual and household characteristics", **Journal of Quantitative Criminology**, Cilt:16, No:4, 2000,415–442.

Türk Dil Kurumu Resmi İnternet Sitesi, "mağdur", <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GT.S.5192863059fe24.25146342>, 14.05.2013.

TURVEY, Brent E., **Criminal Profiling: An Introduction to Behavioral Evidence Analysis**(4'üncü Baskı), Elsevier Academic Press Publications, Oxford, 2011.

Van DIJK, Jan.,J.M., Pat MAYHEW ve Martin KILLIAS, **Experiences of Crime Across the World**, Kluwer Law and Taxation Publishers, Deventer, Netherlands, 1990.

Van DIJK, Jan. J. M., John Van KESTEREN ve Paul SMIT, **Criminal Victimization in International Perspective: Key Findings From the 2004-2005 ICVS and EU ICS**, United Nations Office on Drugs and Crime(UNODC) and The United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute (UNICRI), 2007.

Van KESTEREN, John, Pat MAYHEW ve Paul NIEUWBEETRA, **Criminal Victimization in 17 Industrialized Countries: Key Findings from the 2000 International Crime Victims Survey**, National Institute for the Study of Crime and Law Enforcement Report 187, 2000.

VIANO, Emilio C., "Victimology", Clifton D. BRYANT ve Dennis L. PECK(Eds.), **21st Century Sociology: A Reference Handbook Volume Two**, Sage Publications, 2006, 428-435.
http://www.sagepub.com/leonguerrero4e/study/materials/reference/05434_victim.pdf, Erişim tarihi:14.05.2013.

Von HENTIG, Hans, **The Criminal and His Victim: Studies in the Sociobiology of Crime**, Yale University Press, New Haven, 1948

WALKLATE, Sandra, **Victimology: The Victim and The Criminal Justice Process**, Routledge, Oxford, 1989.

WALKLATE, Sandra, **Imagining the Victim of Crime**, Open University Press, McGrawHill, 2007.

WALLACE, Harvey, **Victimology: Legal, Psychological and Social Perspectives**(2'nci Baskı), Allyn and Bacon, Boston, 1998.

WARR, Mark, "Fear of Victimization: Why are Women and Elderly More Afraid?", **Social Science Quarterly**, Cilt: 65, 1984, 681-702.

WARR, Mark ve Christopher G. ELLISON, "Rethinking Social Reactions to Crime: Personal and Altruistic Fear in Family Households", **The American Journal of Sociology**, Cilt: 106, 2000, 551-578.

WERTHAM, Fredrick, **The Show of Violence**, Doubleday, New York, 1949.

WILCOX, Pamela, Tamara D. MADENSEN, Marie S. TILLYER, "Guardianship In Context: Implications For Burglary Victimization Risk And Prevention", **Criminology**, Cilt: 45, Sayı: 4, 2007, 771-883.

WOLFGANG, Marvin E., "Victim Precipitated Criminal Homicide", **The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science**, Cilt: 48, Sayı: 1, 1957, 1-11.

WOLFGANG, Marvin E., **Patterns in Criminal Homicide**, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1958, 245-264.

WOLFGANG, Marvin E. ve Simon I. SINGER, "Victim Categories of Crime", **Journal of Criminal Law and Criminology**, Cilt: 69, Sayı: 3, 1978, 379-394.

Yaşam Memnuniyeti Araştırması, **Türkiye İstatistik Kurumu**, 2012.
http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=11&KITAP_ID=15

YILMAZ, Zekeriya, **Ceza Muhakemesinde Mağdur Hakları, Davaya Katılma, Yargılama Giderleri**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007.

YÜCEL, Mustafa Tören, **Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi**, Afşar Matbaacılık, Ankara, 2007.

EKLER

EK-A : SUÇ MAĞDURLARI ANKET FORMU

SUÇ MAĞDURLARI ANKET FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu anket bilimsel bir çalışmaya esas olmak üzere Ankara'da yaşayan bireylerin kişiye karşı suçlardan mağduriyetine neden olan risk faktörlerini değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Soruların doğru veya yanlış cevabı söz konusu değildir. Bu çalışma için önemli olan sizin yanıtlarınızın içtenliğidir. Yardımlarınız için teşekkür ederiz.

1. Hangi semt/ilçede yaşıyorsunuz?

_____

2. Doğum yılınız nedir?

_____

3. Cinsiyetiniz nedir?

a. (..) Kadın (..) Erkek

4. Medeni haliniz nedir?

- a. (..) Bekâr
- b. (..) Evli
- c. (..) Boşanmış/eşinden ayrılmış
- d. (..) Dul

5. Eğitim seviyeniz nedir?

- a. (...) Okula gitmemiş
- b. (...) İlkokul terk - okuma yazma biliyor
- c. (...) İlkokul mezunu (5 yıl)
- d. (...) Ortaokul terk
- e. (...) Ortaokul mezunu (3 yıl)
- f. (...) İlköğretim terk
- g. (...) İlköğretim mezunu (8 yıl)
- h. (...) Lise terk
- i. (...) Lise mezunu (3veya 4 yıl)
- j. (...) Üniversite terk
- k. (...) Yüksek eğitim/üniversite mezunu (2 yıl veya daha fazla)

6. Şu anda gelir getirici herhangi bir işte çalışıyor musunuz? (Düzenli ya da geçici evde ya da dışarıda)

- a. (...) Evet çalışıyorum
- b. (...) Hayır emekliyim
- c. (...) Hayır işsizim
- d. (...) Emekliyim ama çalışıyorum

7. Eğer çalışıyorsanız şimdiki işinizi tanımlayınız(nerede ve bizzat ne iş yaptığınızı belirtiniz. Örnek: Milli Eğitim Bakanlığında müstahdem, oto sanayide işçi gibi) _____

8. Şu an ikamet ettiğiniz adreste ne kadar süredir oturuyorsunuz?

....Yıl / ....Ay

9. İkamet adresinizde kiminle veya kimlerle birlikte, kaç kişi oturuyorsunuz?

10. Ailenizin toplam aylık net geliri (maaş, ücret, kira vb. gelirler) ne kadardır?

Hanenizdeki araç sayısı nedir?

11. Aşağıdaki suç olaylarından herhangi biri son 5(beş) yılda başınıza geldi mi?

- a. (...) Hırsızlık
- b. (...) Gasp/Kapkaç
- c. (...) Kasten yaralama
- d. (...) Fiziksel saldırı
- e. (...) Dolandırıcılık
- f. (...) Aile içi şiddet
- g. (...) Cinsel saldırı
- h. (...) Bilişim suçları(internet/kredi kartı)
- i. (...) Herhangi bir olay yaşamadım

12. Yukarıda sayılı suçlardan herhangi birinden mağdur olduysanız, suç olayını siz ya da başka birisi polise/ jandarmaya bildirdi mi?

- a. Evet
- b. Hayır

13. Yukarıda sayılı suçlardan herhangi birinden mağdur olduysanız, suç olayına maruz kaldığınız yeri genel olarak nasıl ifade edersiniz?

- a. (...) Evde
- b. (...) İş Yerinde/Okulda
- c. (...) Halka açık bir yerde(sokak, park vs.)

14. Maruz kaldığınız suç olayının zamanını nasıl tanımlarsınız?

- a. (...) Hafta içi- gündüz
- b. (...) Hafta içi- gece
- c. (...) Haftasonu- gündüz
- d. (...) Hafta sonu- gece

15. Söz konusu suçtan mağdur olduğunuz zaman ne yapıyordunuz?

- a. (...) Ev işleriyle ilgileniyordum
  - b. (...) Evde uyuyordum
  - c. (...) Alışveriş yapıyordum
  - d. (...) Evden uzakta boş zaman aktiviteleriyle uğraşıyordum
  - e. (...) İşteydim/ İşten geliyordum ya da işe gidiyordum
- Diğer(Belirtiniz) _____

Aşağıdaki maddeler yaşadığınız çevredeki sosyal kontrol unsurlarının (komşuluk ilişkileri, resmi güvenlik görevlileri gibi) varlığı ve etkinliğine ilişkin düşüncelerinizin tespiti için hazırlanmıştır. Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyunuz ve aşağıda verilen beş aralıklı ölçek üzerinde konuya ilişkin düşüncelerinize uygun olan rakamı işaretleyerek belirtiniz.

1	2	3	4	5
Tamamen katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen katılıyorum	Tamamen katılıyorum
17	Yaşadığım çevredeki tüm komşuların simasını tanırım.			1 2 3 4 5
18	Komşularımdan ihtiyaç halinde bir şeyler ödünç alırım.			1 2 3 4 5
19	Komşularım herhangi bir nedenden dolayı farklı bir yere gittiklerinde evlerine göz kulak olurum.			1 2 3 4 5
20	Herhangi bir nedenden dolayı evden uzak kaldığım durumlarda komşularım evime göz kulak olurlar.			1 2 3 4 5
21	Evimin anahtarını düşünmeden komşuma verebilirim, onlar da bana teslim ederler.			1 2 3 4 5
22	Yaşadığım çevrede herkes birbirine yardım eder.			1 2 3 4 5
23	Bence kolluk güçlerinin(Jandarma/Polis) motorlu/yaya devriyelerinin varlığı suçları önlemede etkilidir.			1 2 3 4 5
24	Bence toplu konutlar ve sitelerin girişindeki güvenlik görevlileri suçları önlemede etkilidir.			1 2 3 4 5
25	Yaşadığım yerde kolluk güçlerinin(Jandarma/Polis) suçla olan mücadelesini başarılı buluyorum.			1 2 3 4 5

Aşağıdaki maddelerde çeşitli suçları önleyebilmek için gerekli bazı tedbirler yer almaktadır. Lütfen bu tedbirleri hangi sıklıkla uyguladığınızı belirtiniz. Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyunuz ve aşağıda verilen beş aralıklı ölçek üzerinde bu tedbirleri uygulama düzeyinize uygun olan rakamı işaretleyerek belirtiniz.

1	2	3	4	5
Hiç	Nadiren	Bazen	Sık Sık	Her zaman
26	Geceleri iyi ışıklandırılmış ve güvenli olarak gördüğüm güzergahları kullanırım.			1 2 3 4 5
27	Evde bulunduğum süre içerisinde kapıları kilitli ve pencereleri kapalı tutarım.			1 2 3 4 5
28	Üzerimde taşıdığım değerli eşyaları, elbisemde farklı noktalarda ve görünür olmayan şekillerde taşırım(cep telefonu, cüzdan vb.)			1 2 3 4 5
29	Evden çıkarken kapıların kilitli ve pencerelerin kapalı olduğunu kontrol ederim.			1 2 3 4 5
30	Çevremde şüpheli olarak gördüğüm durumları derhal kolluk güçlerine(Jandarma/Polis) haber veririm.			1 2 3 4 5
31	Sadece tanıdığım kişilere evimin kapısını açarım.			1 2 3 4 5
32	Evimde kapı ve pencerelerde kilitlerin yanında ilave önlemler alırım (alarm, pencerelerde parmaklık, güvenlik kamerası vb.)			1 2 3 4 5
33	Üzerimde çok fazla nakit para bulundurmam, alışverişlerimin çoğunu kredi kartıyla yaparım.			1 2 3 4 5
34	Aracımda hırsızlığa karşı alarm, direksiyon kilidi vb. tedbirlerin bulundururum			1 2 3 4 5
35	İnsanlarla tartışmaktan kaçınırım.			1 2 3 4 5
36	Hırsızlık olaylarından zarar görmemek için evimi ve eşyalarımı sigortalatırım.			1 2 3 4 5

Aşağıdaki maddeler yaşadığınız çevrenin güvenliğinin ve kendinizi nasıl hissettiğinizin tespitine ilişkin hazırlanmıştır. Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyunuz ve konuya ilişkin düşüncelerinizi aşağıda verilen beş aralıklı ölçek üzerinde uygun olan rakamı işaretleyerek belirtiniz.

1	2	3	4	5				
Tamamen katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen katılıyorum	Tamamen katılıyorum				
37	Yaşadığım çevrede gündüz saatlerinde (08:00-1800)tek başıma yürürken kendimi güvende hissedirim.			1	2	3	4	5
38	Yaşadığım çevrede gece saatlerinde (18:00-08:00) tek başıma yürürken kendimi güvende hissedirim.			1	2	3	4	5
39	Yaşadığım çevrede gündüz saatlerinde (08:00-18:00) evde tek başınayken kendimi güvende hissedirim.			1	2	3	4	5
40	Yaşadığım çevrede gece saatlerinde (18:00-08:00) evde tek başınayken kendimi güvende hissedirim.			1	2	3	4	5
41	Yaşadığım çevrede yeterli sayıda sokak lambası bulunmaktadır.			1	2	3	4	5
42	Yaşadığım çevrede her gece sokak lambaları yeterli süre açık kalmaktadır.			1	2	3	4	5
43	Bence uygun ve yeterli düzeyde yapılan sokak aydınlatması suç miktarını azaltır			1	2	3	4	5
44	Bence halka açık yerlerde kamera yerleştirilmesi suç miktarını azaltır			1	2	3	4	5

45. Ankara'nın diğer semt/ilçelerine göre yaşadığınız çevrede **suç oranına ilişkin** aşağıdakilerden hangisini söyleyebilirsiniz?

Çok Düşük	Düşük	Ankara Genel ile Aynı	Yüksek	Çok Yüksek

Aşağıda yer alan maddelerde belirtilen ifadelerin sizin yaşadığınız çevrenin fiziksel özelliklerini tespiti yönelik hazırlanmıştır. Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyunuz ve aşağıda verilen beş aralıklı ölçek üzerinde bu özelliklere uygun olan rakamı işaretleyerek belirtiniz.

1	2	3	4	5				
Tamamen katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen katılıyorum	Tamamen katılıyorum				
46	Yaşadığım çevrede halkın her zaman vakit geçirebileceği ve gezebileceği park veya oturma alanları bulunmaktadır.			1	2	3	4	5
47	Yaşadığım yere yakın tekel bayii,market ve benzinlik gibi gece boyunca açık iş yerleri bulunmaktadır.			1	2	3	4	5
48	Yaşadığım yerin yakınında gece boyunca açık bar, disko, pavyon gibi eğlence mekanları bulunmaktadır.			1	2	3	4	5
49	Yaşadığım yerin yakınında büyük alışveriş merkezi bulunmaktadır			1	2	3	4	5
50	Yaşadığım yere yakın çok sayıda fast food, restaurant gibi yemek yeme yerleri bulunmaktadır.			1	2	3	4	5
51	Yaşadığım çevrede etrafta her zaman atıklar ve çöpler bulunmaktadır			1	2	3	4	5
52	Yaşadığım çevrede terkedilmiş veya yanmış taşıtlar bulunmaktadır			1	2	3	4	5
53	Yaşadığım çevrede duvar yazıları yaygın şekilde bulunmaktadır			1	2	3	4	5
54	Yaşadığım yerin yakınında terkedilmiş, bakımsız, boş bahçe ve binalar bulunmaktadır.			1	2	3	4	5
55	Yaşadığım çevrede evsiz insanlar ve kimsesiz çocuklara rastlanmaktadır.			1	2	3	4	5
56	Çevremde herhangi bir suçtan sabıkası olduğumu bildiğim insanlar yaşamaktadır.			1	2	3	4	5

Aşağıdaki maddeler okul/iş harici boş zamanlarınızı nasıl değerlendirdiğinizin tespitine ilişkin hazırlanmıştır. Aşağıda verilen beş aralıklı ölçek üzerinde yapmış olduğunuz aktivitelere uygun olan rakamı işaretleyerek belirtiniz.

1	2	3	4	5
Hiç	Nadiren	Bazen	Sık Sık	Her zaman
57	Eğlenmek için barlar, diskolar, gece kulüpleri gibi eğlence mekanlarına giderim.			
58	Bazı günler, gece kalmak için arkadaşlarıma veya yakınlarıma giderim.			
59	Yemek yemek için akşamları dışarı çıkarım.			
60	Alışveriş yapmak ve gezmek için çoğunlukla büyük alışveriş merkezlerine giderim.			
61	Hafta sonları yeni yerler keşfetmek için kısa süreli tatile çıkarım.			
62	Hafta sonları tiyatro, sinema, konser, maç gibi etkinliklere katılırım.			
63	İşten/okuldan arta kalan boş vakitlerimi ailemle evde geçiririm.			
64	Yakınlarım (akraba, arkadaş ve komşu vb.) tarafından ziyaret edilirim.			
65	Akşamları evde Tv’de dizi ve film seyretmeyi tercih ederim.			
66	Akşam saatlerinde zorunlu bir işim yoksa evde olmaya çalışırım.			

İnsanlar zaman zaman suç mağduru olmaktan endişe duyarlar. Aşağıdaki maddeler sizin önümüzdeki dönem itibariyle çeşitli durumlardan ne kadar endişe duyduğunuzun tespitine ilişkin olarak hazırlanmıştır. Aşağıda verilen beş aralıklı ölçek üzerinde durumlara ilişkin endişe düzeyinizi uygun olan rakamı işaretleyerek belirtiniz.

1	2	3	4	5
Hiç endişelenmiyorum	Biraz endişeleniyorum	Kararsızım	Oldukça endişeleniyorum	Çok endişeleniyorum
67	Evimize girilerek bir şeyler çalınmasından			
68	Soyulmaktan ve gasp edilmekten			
69	Arabamızın çalınmasından			
70	Arabamızdan bir şeyler çalınmasından			
71	Tecavüz veya cinsel içerikli saldırıya uğramaktan			
72	Tanımadığım kişiler tarafından fiziksel saldırıya uğramaktan			
73	Tanıdığım kişiler tarafından fiziksel saldırıya uğramaktan			
74	Sokakta veya halka açık herhangi bir yerde hakarate ya da sözlü tacize uğramaktan			
75	Daha önce mağdur olduğum herhangi bir suçtan tekrar mağdur olmaktan			

76. Daha önce yaşadığınız **Suç Mağduriyetini** düşününce “ **Bu olay benim başıma bu nedenle geldi** ” diyebiliyorsanız aşağıdaki boşluğa yazınız.
